

Treball de fi de grau

Títol

Autor/a

Tutor/a

Departament

Grau

Tipus de TFG

Data

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

Castellà:

Anglès:

Autor/a:

Tutor/a:

Curs:

Grau:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès:

“Bruce springsteen. No hace falta añadir nada más. Bruce Springsteen. ¿Hasta qué punto un solo nombre puede generar tanto significado? ¡Bruce Springsteen!”

Marina Pallás

ÍNDEX

1. Introducció	5
2. Metodologia	7
2.1 Pregunta d'investigació.....	7
2.2 Objectius generals i específics	7
2.3 Hipòtesis	7
2.4 Objecte d'estudi.....	8
2.5 Criteri metodològic	9
3. Marc teòric	12
3.1 Bruce Springsteen	12
3.1.1 Bruce Springsteen a Espanya.....	16
3.1.2 Però qui és realment Bruce Springsteen?	24
3.1.2.1 El fenomen fan	30
3.2 Comunicació de masses	32
3.2.1 Sociologia funcionalista. Lazarsfeld.....	32
3.2.2 Teoria de l'Agenda-Setting	34
3.2.3 Sociologia interpretativa. Teoria de l'espiral del silenci.....	35
3.2.4 Teoria del <i>framing</i>	36
3.3 Estudis sobre la cultura de masses	37
3.3.1 Escola de Frankfurt. Adorno i Horkeimer	37
3.3.2 Escola d'Estudis Culturals. Stuart Hall.	38
3.4 El rock'n'roll i els grans esdeveniments musicals	40
3.5 Deontologia periodística	42
3.5.1 Llibres d'estil.....	42
3.5.1.1 <i>El País</i>	42
3.5.1.2 <i>La Vanguardia</i>	43
4. Investigació de camp.....	46
4.1 Cronologia de peces sobre Bruce Springsteen (1975 – 2009)	46

4.2 Temàtica de les peces sobre Bruce Springsteen.....	47
4.3 Gèneres, extensió i secció on apareixen les peces sobre Bruce Springsteen.....	50
4.4 Fonts de les peces sobre Bruce Springsteen.....	53
4.5 Autoria de les peces sobre Bruce Springsteen.....	55
4.6 Referències a Bruce Springsteen	56
4.7 Referències als CDs de Bruce Springsteen.....	63
4.8 Referències als concerts de Bruce Springsteen	66
5. Conclusions.....	71
6. Bibliografia, webgrafia i viodegrafia.....	74
6.1 Bibliografia.....	74
6.2 Webgrafia.....	75
6.3 Videografia.....	78

Annexos

ÍNDIX DE GRÀFICS I TAULES¹

Gràfic 1. Cronologia de peces sobre Bruce Springsteen (1975 – 2009).

Gràfic 2. Temàtica de les peces sobre Bruce Springsteen.

Gràfic 3. Protagonisme de Bruce Springsteen a les peces.

Gràfic 4. Gèneres de les peces sobre Bruce Springsteen.

Gràfic 5. Citació de les fonts aparegudes a les peces sobre Bruce Springsteen.

Gràfic 6. Citació de les fonts aparegudes a les peces sobre Bruce Springsteen desglossades per gèneres.

Gràfic 7. Autoria de les peces sobre Bruce Springsteen.

Taula 1. Taula de codis de la fitxa d'anàlisi.

Taula 2. Extensió de les peces sobre Bruce Springsteen.

Taula 3. Extensió de les peces sobre Bruce Springsteen desglossada per gèneres.

Taula 4. Quantitat de "Boss" apareguts a les peces sobre Bruce Springsteen.

Taula 5. Referències directes a Bruce Springsteen.

Taula 6. Referències a la vestimenta de Bruce Springsteen.

Taula 7. Referències als CDs de Bruce Springsteen.

Taula 8. Referències als concerts de Bruce Springsteen.

Taula 9. Referències religioses sobre Bruce Springsteen.

Taula 10. Referències sobre la relació de Bruce Springsteen i els seus fans.

---

¹ Tots els gràfics i taules aparegudes en aquest treball són d'elaboració pròpia a partir de l'anàlisi fet a les peces periodístiques sobre Bruce Springsteen de *La Vanguardia* i *El País* entre el 1975 i el 2009.

1. Introducció

Bruce Springsteen és la meva banda sonora. Tinc una cançó seva per a cada moment important de la meua vida. M'ha acompanyat en les estones bones i en les que no ho han estat tant, també. La relació que tinc amb ell és irracional, única i imprescindible. No es pot transmetre en paraules. Per motius com aquest, es diu que Springsteen trascendeix l'àmbit musical.

És innegable la projecció mediàtica d'Springsteen i el fenomen que s'ha creat al seu voltant. Jo el visc amb molta passió i és quelcom que també comparteixen molts dels seus fans. El vivim d'una manera molt especial i li fem saber. Ell també ens viu d'una manera molt especial i també ens ho fa saber.

La meua percepció de la seva música i de la seva persona és tan íntima i personal, que no l'he volgut intoxicar gaire amb opinions o interpretacions alienes, encara que moltes d'elles, segurament, reafirmarien el meu pensament i les meves sensacions. No m'ha agradat mai llegir crítiques o cròniques dels CDs o dels concerts d'Springsteen. Perquè l'art és subjectiu per definició i no he tingut mai la confiança de pensar que algú m'explicaria un concert d'Springsteen de la forma més objectiva possible, seguint els codis ètics de la professió periodística.

Sempre he pensat que ens hem d'adaptar a les situacions. L'art se sent i s'ha d'explicar així, amb sentiment, però sense perdre de vista que també estem fent informació. Com a fan, per mi, Springsteen ho és tot i ho transmeto així. Però, com a periodista, crec que he de parlar d'ell amb més distància, perquè he de complir amb la meua vocació de servei públic.

Partint d'aquesta base, com a periodista, tenia curiositat per saber com es tractava el fenomen Springsteen als mitjans de comunicació espanyols. Volia veure si es respectava la distància i la diferència que jo crec que hi ha d'haver entre explicar quelcom com a fan i explicar-ho com a professional de la comunicació. Per tant, de la meua vessant de fan devota d'Springsteen i de la meua vocació de periodista, en va sortir el present treball.

Per extreure conclusions molt sòlides, hauria d'haver analitzat tots els mitjans espanyols, des de diaris fins a revistes especialitzades passant per les diferents televisions i ràdios, però el temps i els recursos jugaven en contra meua. Així que vaig limitar la meua recerca a la premsa escrita, en dues capçaleres generalistes que poguessin representar de la manera més àmplia possible la premsa espanyola, com són *La Vanguardia* i *El País*.

Vaig estructurar el treball en dues grans parts. En primer lloc, la teòrica, que es basa en una documentació exhaustiva de la figura d'Springsteen i del seu paper als mitjans de comunicació nacionals i internacionals. Complementada amb entrevistes personals a diferents persones relacionades amb la temàtica en qüestió, també amb teories de la comunicació i altres elements que m'ajudarien a entendre el tractament del fenomen Springsteen als mitjans, com els codis deontològics dels mitjans o la història del rock i dels desdramatizats musicals a Espanya.

En segon lloc, la pràctica, que se sustenta en l'anàlisi de continguts de diverses peces sobre Bruce Springsteen aparegudes a les dues capçaleres anteriorment citades des de l'any 1975 fins al 2009 i la posterior interpretació de les dades extretes d'aquest estudi. Aquesta part no hauria estat possible sense la recerca teòrica prèvia, ja que per entendre l'anàlisi, era imprescindible contextualitzar-lo.

2. Metodologia

2.1 Pregunta d'investigació

Com ha esdevingut Bruce Springsteen un fenomen de masses a l'estat espanyol i quin paper han jugat els mitjans de comunicació en aquest procés?

2.2 Objectius generals i específics

L'objectiu general de la investigació és fer un repàs històric sobre el tractament mediàtic de Bruce Springsteen per part dels mitjans de comunicació espanyols, per tal d'analitzar si han estat un factor clau perquè el cantant es convertís en un fenomen de masses a Espanya.

A partir d'aquest, tenim tres objectius específics:

1. Analitzar en profunditat el discurs dels mitjans de comunicació espanyols sobre la figura de Bruce Springsteen, a partir de la tècnica de l'anàlisi de continguts, centrant-nos sobretot en el lèxic emprat.
2. Descobrir els moments claus sobre la vida d'Springsteen que més han tractat els mitjans de comunicació espanyols, també a través de l'anàlisi de continguts, així com veure si els diaris escollits presenten diferències substancials a l'hora de tractar les informacions.
3. Analitzar si els mitjans de comunicació espanyols segueixen l'ètica dels codis deontològics, fixant-nos sobretot en el tema de l'objectivitat periodística.

2.3 Hipòtesis

La hipòtesi sobre l'objectiu general és que els mitjans de comunicació espanyols han afavorit que Bruce Springsteen es convertís en una icona mediàtica a Espanya, donant-li un gran protagonisme al llarg de la seva carrera com a cantant, destacant també altres facetes seves, com la seva relació amb la política o el seu compromís social.

La hipòtesi sobre el primer objectiu específic és que els mitjans de comunicació han divinitzat la figura de Bruce Springsteen, utilitzant un lèxic molt adulador i sense ser crítics quan tocava ser-ho. Van partir de la base que als Estats Units ja era un mite quan es va donar a conèixer a

Espanya i mai ho han posat en dubte, sinó que han anat alimentant aquesta mitificació del cantant.

La hipòtesi sobre el segon objectiu específic és que els moments en què Bruce Springsteen ha aparegut en gran mesura als mitjans de comunicació espanyols coincideixen amb la sortida dels seus CDs, la venda d'entrades pels seus concerts i els seus concerts.

La hipòtesi del tercer objectiu específic és que els mitjans de comunicació no segueixen correctament l'ètica dels codis deontològics. Els periodistes utilitzen recursos subjectius, deixant-se portar per la seva opinió personal respecte a Bruce Springsteen. Així com tampoc segueixen altres normes ètiques, com la polifonia de fonts d'informació.

2.4 Objecte d'estudi

L'objecte d'estudi d'aquest treball d'investigació és l'anàlisi de les peces periodístiques sobre Bruce Springsteen que han publicat els diaris *La Vanguardia* i *El País* entre el 1975 i el 2016, d'acord amb una cronologia d'elaboració pròpia que conté els moments claus de la carrera del cantant. (Veure annex I)

Bruce Springsteen va esdevenir un fenomen de masses entre el 1975 i el 1985 als Estats Units. En aquell moment, a Europa arribaven algunes notícies provinents del país nord-americà, però no es va donar a conèixer realment al continent europeu fins que hi va dur a terme els primers concerts als anys 80. A partir de llavors, es va començar a mitificar també la seva figura a Europa i, per tant, a Espanya. Quan va haver-hi el boom d'Internet, Bruce Springsteen ja estava consolidat com a icona mediàtica. La xarxa, doncs, pot haver ajudat a augmentar la seva fama, però no ha estat decisiva. És per això, que els mitjans que van influir en el procés de convertir-se en un cantant mundialment famós i mediàtic van ser els tradicionals i és per aquest motiu que hem escollit els dos diaris mencionats anteriorment per analitzar aquest fet.

Hem triat dos diaris de caràcter generalista i estatal, ja que són els que ens poden donar una visió més àmplia i completa de la temàtica en qüestió, que no pas si analitzéssim publicacions centrades en música o d'àmbit regional. A més, són dos dels diaris més representatius a escala espanyola, ja que *El País* ocupa el segon lloc, amb 1.419 lectors/dia, i *La Vanguardia* el cinquè, amb 634 lectors/dia, en l'últim rànquing d'audiència proporcionat per l'EGM elaborat per l'AIMC de l'any mòbil d'abril de 2015 a març de 2016.

2.5 Criteri metodològic

Per la realització d'aquest projecte de recerca, en primer lloc, hem utilitzat una metodologia quantitativa. Hem escollit dos diaris de premsa escrita, generalistes i estatals: *La Vanguardia* i *El País*. En un principi, també volíem analitzar el diari *El Mundo*, però a causa de les complicacions per accedir a la seva hemeroteca, hem optat per utilitzar només els altres dos diaris com a objecte d'estudi, doncs ja ens proporcionaven una mostra bastant àmplia i que ja ens permetia extreure conclusions amb fonaments. Així doncs, la nostra és una mostra de conveniència, ja que per escollir els diaris ens hem basat en l'accessibilitat que teníem per consultar-los.

Després d'haver escollit *La Vanguardia* i *El País*, hem fet un buidatge de totes les peces periodístiques en les quals apareixia Bruce Springsteen des del 1975², any en què va publicar *Born to Run*, fins al 2009. Hem escollit aquesta data final per raons d'accés a les hemeroteques. Com que, entre aquests anys, el nombre de peces era molt ampli, hem fet una selecció de les més destacades, basant-nos en criteris de rellevància informativa, tenint en compte els moments claus de la seva vida professional i personal, partint d'una cronologia que havíem fet prèviament (veure Annex I).

Un cop triades les peces, hem fet una anàlisi del format (ubicació de les peces, temàtica, entre d'altres). El punt més important, però, ha estat l'anàlisi del contingut, doncs per aconseguir l'objectiu del treball hem necessitat analitzar en profunditat el discurs, ja que és a partir del qual hem pogut donar resposta a la nostra pregunta d'investigació, així com confirmar o desmentir les hipòtesis. Per realitzar això, hem seguit la pauta de la següent fitxa d'anàlisi:

Taula 1. Taula de codis de la fitxa d'anàlisi

VARIABLE	VALOR
Títol	Variable
Avantítol	Variable
Subtítol	Variable
Autor	Variable

² L'anàlisi del diari *El País* el vam iniciar el 1981 per raons d'accés a l'hemeroteca.

VARIABLE	VALOR
Data	Variable - Format: dd/mm/aaaa
Gènere	Entrevista / Crònica / Opinió / Notícia / Crítica / Reportatge / Sumari / Notícia - Breu
Extensió	Variable - Comptabilitzada en paraules (aproximades)
Temàtica	Concert / Entrades / CDs / Vida personal / Cantant / Política / Conflictes internacionals / Públic / Música / Cançons / Premis
Secció	Variable
Subsecció	Variable
Portada	Sí / No
Fotografia	Sí / No
Peu de foto	Variable
Fonts	Variable
Protagonisme	Compartit / Principal / Secundari
Lèxic sobre la música	Variable
Lèxic sobre Bruce Springsteen	Variable
Lèxic sobre els CDs - cançons	Variable
Lèxic sobre els concerts	Variable
Qualsevol altre tipus de lèxic rellevant	Variable

Font: elaboració pròpia

Per tal de complementar l'anàlisi del discurs dels mitjans de comunicació sobre Bruce Springsteen, hem realitzat una investigació documental. Hem fet una breu cerca de mitjans nord-americans, per entendre en quin context mediàtic va arribar el fenomen Springsteen a Espanya. També hem profunditzat en llibres sobre la comunicació i cultura de masses, i en

bibliografies d' Springsteen, per tenir una perspectiva àmplia del tema, així com també hem fet un repàs de la seva discografia.

Per acabar de donar consistència a la investigació, també hem utilitzat un sistema metodològic qualitatiu. Hem realitzat entrevistes en profunditat a diferents persones relacionades amb el nostre objecte d'estudi, que exposem a continuació:

1. **Gabriel Jaraba.** Periodista i professor al Grau de Periodisme a la UAB. Hem contactat amb ell per la seva experiència com a crític musical, sobretot en l'època en què Bruce Springsteen va aterrar a Espanya. Pretenem que ens doni una visió àmplia de l'àmbit de la crítica musical espanyola.
2. **Ignasi Julià.** Periodista. Hem contactat amb ell per la seva faceta com a periodista, perquè ha cobert molts fets noticiosos sobre Bruce Springsteen i, per tant, ens pot aportar una visió molt propera de la temàtica de la investigació.
3. **Mar Cortés i Jordi Bianciotto.** Periodistes. Hem contactat amb ells pel seu compromís, personal i professional, amb Springsteen. Són coautors dels llibres *El fenomen Bruce Springsteen i Bruce Springsteen a Espanya*. Per tant, ens poden complementar molt acuradament la nostra investigació, ja que també han tractat en profunditat l'*Springsteenmania* a Espanya.
4. **Dave Marsh.** Crític musical i escriptor. És el biògraf oficial de Bruce Springsteen. Creiem que ens pot aportar informació per a la investigació des d'una perspectiva global, però alhora molt propera, gràcies a la seva estreta relació amb el cantant de Nova Jersey.

3. Marc teòric

3.1 Bruce Springsteen

Bruce Springsteen (23/09/1949) és un cantant i compositor de Nova Jersey (EEUU). Considerat un dels millors músics de rock&roll, acumula més de vint discs, una trentena de premis i un gran reconeixement a escala mundial. És conegut pel sobrenom de “the boss” i la seva música traspasa tot tipus de fronteres.

La carrera musical d’Springsteen va començar a principis dels anys 70 quan feia concerts en bars de la zona d’Asbury Park, Nova Jersey. Va ser a partir d’aquí, que diferents productors musicals van fixar-se en ell i van donar-li l’oportunitat de produir el seu primer disc: *Greetings from the Asbury Park, NJ* (1973). Acompanyat per la E Street Band, un grup musical format per una desena de persones que han anat variant al llarg dels anys, Springsteen va iniciar el camí que el portaria a l’èxit.

El 1975 va llançar un dels seus millors CDs: *Born To Run*. Així ho destacava una ressenya del disc a la revista *Rolling Stones*:

It is the drama that counts; the stories Springsteen is telling are nothing new, though no one has ever told them better or made them matter more. (...) What is new is the majesty Springsteen and his band have brought to this story. Springsteen’s singing, his word and the band’s music have turned the dreams and failures two generations have dropped along the road into an epic. (Marcus, 1975)

La crítica musical, doncs, sempre l’havia considerat una jove promesa. El 1974, el crític Jon Landau (1974), qui posteriorment seria el representant i productor d’Springsteen, va pronunciar una frase que ha passat a la història: “I saw rock&roll music and its name is Bruce Springsteen”. De fet, l’han arribat a considerar *el somni dels crítics* (Lombardi, 1988). Però ni les vendes ni l’assistència als seus concerts semblaven corroborar aquests elogis. La resposta del públic no estava sent l’esperada i va començar a tenir disputes amb els seus mànagers, que posteriorment van poder ser solucionades.

Durant els següents 10 anys, Springsteen va anar escalant posicions en el món musical. Semblava que el seu èxit anava en augment, tot i que a un ritme molt lent. El 1980 va publicar *The River* i el 1982 *Nebraska* -en format acústic-, però no va ser fins al 1984, amb el llançament de *Born in the USA* -CD amb més de 15 milions de còpies venudes a EEUU i diversos números 1 de vendes en diferents països- segons dades de la revista *Billboard*, que va aconseguir arribar a

uns nivells de popularitat extrems. Ja no només era reconegut per la crítica, sinó que el públic ja era també partícep d'aquest èxit. Va ser a partir d'aquí, que el cantant nord-americà va esdevenir un fenomen de masses, fet que ha anat en augment al llarg dels anys i que ja no l'ha abandonat mai més.

Després d'un concert a Nova Jersey, durant el *Born in the USA Tour*, el crític musical John Rockwell (1984) va publicar una crònica al *New York Times* que ens deixa fragments com el següent i que confirmen aquesta devoció de la crítica musical per Springsteen:

Mr. Springsteen is, not to put too fine a point on it, the best rock-and-roll performer this writer has ever seen. At one point Sunday, Mr. Springsteen pulled a teen-age girl on stage with him. Through binoculars, one could read her lips: "I love you so much," she said, and in that she spoke for the entire audience.

El 1985 es va casar amb Julianne Philips. Matrimoni que va trencar-se el 1988, sota les sospites que el cantant nord-americà estava tenint un affair amb la corista de la E Street Band Patti Scialfa. Els rumors van confirmar-se durant la gira de *Tunnel Of Love*. Scialfa i Springsteen mantenen una relació formal des de llavors i han tingut tres fills. Springsteen mai ha amagat la seva vida personal, però tampoc ha estat mai portada per motius personals, malgrat ser considerat per molts una icona sensual.

Durant aquests anys, el seu gran èxit va ser *Tunnel of Love* (1987). Poc després, el 1989, Bruce Springsteen va començar la seva carrera en solitari, doncs ell i la E Street Band van trencar la seva relació professional, que no personal. El 1995 van publicar, de nou, un disc tots junts, *Greatest Hits*, però no va ser fins al 1999 que van tornar a ajuntar-se definitivament, durant la *Reunion Tour*, i fins a l'actualitat (amb dues excepcions, durant el 2005 i el 2006). No es pot entendre la carrera musical d'Springsteen sense la E Street Band (i viceversa). Dave Marsh (1996) definia així la seva relació:

Llamarlo familia sería sucumbir a una ilusión, pero existía en todo el grupo en general un aspecto de camaradería y cooperación que resultaba raro, y que se añadía a la leyenda de Springsteen en los círculos profesionales. (...) De hecho, la E Street Band se había mantenido unida bajo su liderazgo durante mucho más tiempo del que nadie hubiera esperado. (...) Quizá se unían con tanta fuerza en el escenario precisamente porque se veían empujados en tantas direcciones fuera de él..., aunque ni siquiera en el escenario conseguían nunca un aspecto de cohesión. Lo que tenían en común era su creencia en la música de Bruce Springsteen, y eso les llevaba a una firme voluntad de seguir su dirección. Se habían ganado el derecho a llamarle Jefe (p.35 i 36).

En aquesta època, però, Bruce Springsteen va passar per un dels moments professionals més complicats de la seva carrera. Va tenir desavinences amb les promotores, així com la crítica començava a posar en dubte que fos realment el futur i/o el present del rock & roll. A més, havia tingut disputes amb els periodistes, ja que durant aquests anys no va concedir gaires entrevistes i això la crítica no va pair-ho bé. Així doncs, ell mateix va començar a qüestionar-se si realment tot el que havia estat fent tenia algun sentit i si havia de seguir per aquest camí:

Quando terminó nuestra última gira, en 1989, mi vida estaba dando vueltas. Estaba atrapado en mi viejo estilo de vida. Necesitaba hacer algo nuevo, pero no me quedaban energías. Pasé una etapa de confusión y depresión. Empecé a cuestionarme todo lo que había hecho anteriormente, cosas como el enorme éxito de Born in the USA. (...) Ahora me siento más abierto y más libre. Estuve años escribiendo canciones sobre mi pasado, pero al fin he conseguido liberarme. Las raíces de mi música están en el aquí y el ahora (Ivarsson, 1992, p.2).

Abans, doncs, de tornar a tocar amb l'E Street Band i mirant-s'ho tot amb perspectiva, va decidir fer un canvi de xip i va publicar dos CDs simultanis (*Human Touch i Lucky Town*, 1992) que trencaven una mica amb el que havia estat fent als últims anys. Amb aquests CDs, tornava a la música dels seus inicis, amb lletres renovades, però sense deixar de banda els seus grans temes, com l'amor, la lluita social o la reivindicació de la classe obrera. El 1995, va publicar el seu segon CD en acústic: *The Ghost of Tom Joad*. Tant aquest com l'anterior van ser dues apostes arriscades i en va rebre moltes crítiques. Posteriorment, va llançar discos recopilatoris i gravacions dels seus directes.

Després d'aquest gir personal i professional, i d'ajuntar-se de nou amb l'E Street Band, el següent gran èxit de l'Springsteen va arribar el 2002: *The Rising*. És un treball emmarcat en l'atac terrorista a Nova York l'11 de setembre de 2001. No és una dedicació completa a aquest fet, perquè hi ha cançons escrites prèviament, però sí que n'és un gran homenatge a totes les persones que, d'una manera o altra, van ser víctimes de la tragèdia. "I didn't set out to write a 9/11 album. I didn't want to write literally about what happened, but the emotions in the air." (Springsteen, 2002, p. 196, citat per Jim Cullen, 2005). *The Rising* és, doncs, un cant a l'optimisme, però també al record de tots aquells que van perdre la vida aquell matí al World Trade Center. Springsteen pretenia donar un bri d'esperança als desesperats. Explica que la motivació per produir aquest CD va arribar-li a través de les paraules de Edwin R Stuphin, qui havia perdut un amic als atemptats, quan al creuar-se pels carrers de Nova York el va parar i li va dir: "We need you now" (Volpe, 2002, citat per Alterman, 2004, p.2).

The Rising es va convertir en un dels seus CDs més venut, amb dos milions de còpies als Estats Units, segons la revista *Billboard*. Posteriorment, Springsteen va llançar tres grans èxits: *Devils & Dust* (2005), un CD amb una clara posició antibèlica arrel dels últims esdeveniments dels Estats Units en vers la Guerra d'Iraq; *We Shall Overcome: The Seeger Sessions* (2006), un CD de cançons versionades, la majoria popularitzades per Pete Seeger -aquests dos sense la E Street Band- i *Magic* (2007), juntament amb gires mundials multitudinàries, com en els discs anteriors.

El fenomen Bruce Springsteen no s'apagava, sinó que va anar en augment al llarg dels anys. La crítica i el públic sempre van continuar desfent-se en elogis, malgrat que cap altre CD ha tingut la repercussió mediàtica i comercial de *Born to Run*, *Born in the USA* o *The Rising*. Però els elogis no han estat mai gratuïts, Springsteen se'ls ha guanyat a pols. Així ho descriu, per exemple, la premsa anglesa després d'un concert a Londres:

Springsteen's modesty was laudable, even if the over-enthusiastic marketing hype was to prove unusually prescient, and more than three decades on, his performance and persona have hardly changed. He still strides on stage, a rugged everyman in blue jeans, work shirt and suspiciously jet black hair, and fires out a never-ending series of dynamic, insatiable, big-hearted rock songs.

It would be forgivable, at 58, if he took his foot off the gas. (...) But tonight Springsteen shows no signs of slowing down. The opening *Tenth Avenue* and *Radio Nowhere* set the tone for the evening, being heartfelt, yearning songs, rich in observational detail, performed with an energy and brio that verge on the pathological.

Springsteen's legendary charisma is so winning that he performs the miraculous feat of making a stadium show appear intimate. He has no shortage of crowdpleasing tricks, regularly ambling into the throng and returning with a sheaf of song requests. But tonight is free showbiz schmaltz: the vivacious *Atlantic City* and *Because the Night* sound like earnest declarations of his eternal faith in the healing, redemptive powers of rock'n'roll (Gittins, 2007).

El 2008, l'organista i un dels membres fundadors de l'E Street Band Danny Federici va morir a causa d'un melanoma. Un any més tard, Springsteen va dedicar-li el disc *Working on a Dream* (2009). El 2011, el saxofonista i també membre fundador de la banda Clarence Clemons va morir per culpa d'un ictus cerebral. Aquests fets van marcar uns punts d'inflexió en les vides dels membres de l'E Street Band i del mateix Springsteen i són recordats en cada concert que fan.

Bruce Springsteen sempre ha estat una persona crítica amb tot el que l'envolta, sobretot amb la política exterior del seu país, i a mesura que van anar passant els anys va anar fent més pública la seva ideologia política, com en el 2004 quan va participar a la gira *Vote for Change*, en suport a la candidatura de John Kerry -adversari de George Bush- que optava a la Presidència dels Estats Units. Però la implicació política d'Springsteen es va accentuar el 2008 i el 2012, quan va participar activament en les campanyes electorals en favor de Barack Obama. Des de llavors, els dos no han parat de dedicar-se elogis mutus:

- "Right now, there is a fight going on to help make this fairer and more equitable nation. For me, President Obama is our best choice to get us and keep us moving in the right direction." (Springsteen, 2012)
- "The reason I'm running for President is because I can't be Bruce Springsteen" (Obama, 2008, citat per Greene, 2008)

El 2012 i el 2014 va publicar *Wrecking Ball* i *High Hopes*, respectivament. Actualment està immers en la gira *The River Tour*, per commemorar els 35 anys del llançament d'aquest CD. El 14 de maig començarà la gira pel continent europeu, amb concerts a Barcelona, Madrid i Santiago de Compostela. Springsteen admet que amb aquesta gira estan "competing with people's memories of what we've done", però creu que les cançons de *The River* són atemporals i que, per tant, espera que el tour sigui un èxit:

"If you wrote them well, they sustain. Not only they sustain, they grow and find their current context. That's what I'm hoping for on this tour, that the music find its life in the here and now. That would be wonderful" (2016, citat per David Frickie, 2016).

3.1.1 Bruce Springsteen a Espanya

Entre mitjans i finals dels anys 70, Espanya vivia el final del franquisme i el principi d'una llarga transició democràtica. No era un context molt favorable per la inclusió de nous gèneres musicals com el rock o el punk, associats a la rebel·lia juvenil. Així que del sorgiment de Bruce Springsteen se'n va fer molt poc ressò. Si a Estats Units li va costar aconseguir l'èxit, a Espanya encara va ser molt més lent aquest procés.

Escassos mitjans de comunicació van parlar del cantant de Nova Jersey que començava a causar furor als EEUU. Van ser només alguns periodistes privilegiats qui, a la dècada dels 70, van tenir l'oportunitat de veure actuar a Springsteen a l'estranger o de conèixer la seva música

a través dels seus CDs. Això suposava que, si no entrava en el marc mediàtic espanyol, tampoc arribava al públic. Però, tal com afirma Cortés, amb Springsteen es va veure que “hi havia esperança en el món del rock” (comunicació personal, 4 abril 2016).

El 1973, el periodista radiofònic Constantino Romero (1973) va escriure: “volví a Barcelona gritando ¡he descubierto a un tío buenísimo!” (p. 10, citat per Bianciotto i Cortés, 2011), després d’assistir a un concert de la gira de *Greetings from de Asbury Park, NJ* a San Francisco. Quan va publicar-se *Born to Run*, el periodista Jordi Sierra i Fabra (1975) va publicar un article al diari *El Popular*, amb frases com: “Born to Run está en España y, desde luego, es para ponerte los pelos de punta. ¡Estamos salvados!” (p.13, citat per Bianciotto i Cortés, 2011).

Aquests són dos exemples de la poca repercussió que estava tenint Springsteen a Espanya. Bianciotto afirma que en aquella època hi havia “retisència davant del producte prefabricat en multinacionals” (comunicació personal, 4 abril 2016) i es va necessitar tot un procés d’adaptació a aquests nous formats musicals i mediàtics d’artistes, CDs i concerts. Tot i això, com es pot observar, la repercussió era poca, sí, però molt bona. La crítica dels mitjans espanyols seguia la línia de la nord-americana. La música era excepcional i ell, un tipus particular. Springsteen no deixava indiferent i els periodistes no se n’amagaven.

El 18 de novembre de 1975, la CBS Espanya va organitzar una expedició a Londres per a periodistes espanyols perquè poguessin assistir a un concert de Bruce Springsteen, amb la intenció d’internacionalitzar el cantant i d’introduir-lo al mercat musical espanyol, en una època en què el rock encara no hi tenia cabuda:

CBS España tardó mucho en apostar por Bruce. (...) En 1975, apenas sonaba rock en la radio española. Había buena prensa musical pero los periódicos y las revistas convencionales cubrían poco más que los cantautores. (Manrique, 2011, p. 12, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)

En aquest viatge al Regne Unit, hi van anar periodistes com Adrián Vogel, Carlos Tena o Jesús Ordovés, entre d’altres. Tothom va quedar-ne meravellat i les cròniques que van fer de l’esdeveniment per als seus respectius mitjans van ser totalment positives. Però el futur a Espanya no era molt esperançador, ni per la música ni per qualsevol altre àmbit. Tot i això, Bruce Springsteen deixava petjada:

Es posible que esas circunstancias históricas que vivía el país desviaran la atención más allá de la agenda musical, pero quienes quedaron capturados por *Born to Run*, siguieron enganchados a Bruce Springsteen, por muchos pactos de la Moncloa, transiciones y referéndums que se interpusiesen en el camino. (Bianciotto i Cortés, 2011, p.16)

En els següents 5-6 anys, Springsteen no va viure la seva millor època, en l'àmbit professional. La crítica es preguntava si realment era una jove promesa i les desavinences amb els seus mànagers no li feien cap favor. Però aquests fets van passar molt desapercebuts a Espanya, els mitjans no se'n van fer ressò. No hi va tornar a haver un *boom* del cantant de Nova Jersey a l'estat espanyol fins el 1981 quan, en el marc del *The River Tour*, va venir a Barcelona a fer un concert.

No va haver-hi molta expectació prèvia a l'actuació i tampoc es van vendre totes les entrades (unes 7.000 de 7.500), però el concert en si va ser espectacular i ens deixa titulars com els següents:

- "El mejor concierto del año" (Ciusqui, 1981, p.35, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)
- "Bruce Springsteen logra un gran éxito en Barcelona" (Jaraba, 1981, p.35, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)
- "Bruce Springsteen, el retorno de los héroes" (Martínez, 1981, p.36, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)
- "Springsteen, el concierto del siglo" (Ruiz, 1981, p.36, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)
- "Bruce Springsteen: el gran ejemplo del mejor rock" (Martínez, 1981, p.35, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)

I, de fet, va ser en aquell moment en què va començar la gran i estreta relació entre Bruce Springsteen i Barcelona. Un amor a primera vista i per tota la vida. Abans del concert, el cantant nord-americà va fer una visita per la Ciutat Comtal, que no el va deixar indiferent:

Springsteen se quedó *acojonado* con Gaudí. Era un tipo con la capacidad de entender a Gaudí y de entender también la Rambla. Son expresiones artísticas: arquitectura y *street life*. Para apreciar ambas cosas, sólo hay que tener una cosa: sensibilidad (Vogel, 2011, p.25, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)

Bianciotto i Cortés (2011) afirmen que el *fenomen Springsteen* a Espanya va néixer després d'aquest concert. Els mitjans van fer-ne molta repercussió, però la gran propaganda del cantant de Nova Jersey entre la societat espanyola es va donar a través del boca-boca dels fans, que havien viscut una nit per recordar. Cortés explica que "el *The River* va marcar la primera generació d'*springsteenians* catalans" (comunicació personal, 4 abril 2016).

Springsteen no només es va enamorar de Barcelona en si, sinó que es va formar també una gran simbiosi entre ell i el públic.

But no crowd I've ever been around has proved it all night the way that that one in 1981 did. Not in Barcelona, and not anywhere else. It was the greatest concert I've ever attended (Marsh, 2006, p. 136).

El gran *boom* de *Born in the USA* també va arribar a Espanya, però no en forma de concert, per sorpresa de tothom, crítica i públic. On sí que va anar va ser a Montpelier, França, ja que des de la seva promotora van al·legar que era un lloc prop de l'estat espanyol i que, de ben segur, hi aniria molta més gent, a part dels francesos. I no s'equivocaven. Tot i que, a priori, els fans van sentir-se decebuts, van realitzar un desplegament d'unes 1.500 persones per anar al concert. L'esforç, però, va ser recompensat i, fins i tot, s'ha arribat a considerar aquest concert com el segon d'Springsteen a Espanya, després d'aquestes paraules del cantant durant l'actuació:

Thank you. I would like to take a moment and thank everyone for coming down to the show tonight here in Montpelier, thank you very much. And I know that many of you travelled long distance, some from Spain, I'd like to say thank you very much, thank you for comingt (Springsteen, 1985, citat per Pirttijärvi, 2015)

Va ser en aquest context de *Born in the USA* en què va haver-hi divergències entre la crítica. Hi havia qui el continuava lloant, d'altres van començar a *desconfiar* d'ell, perquè preferien el Bruce més intimista al Bruce més mediàtic i ídol de masses. Se'l va acusar de ser un producte *yankee* i populista, quan realment ell volia transmetre tot el contrari. I hi ha qui encara no ho ha entès. (Cortés i Bianciotto, comunicació personal, 4 abril 2016).

El 1988, durant la gira *Tunnel of Love Tour*, Springsteen va tornar a Espanya, de manera oficial. Va fer dos concerts, a Madrid i Barcelona, que van despertar molta expectació als mitjans de comunicació, ja que no trobaven escenari per dur-los a terme. Finalment, però, els va poder realitzar amb èxit, a l'Estadi Vicente Calderón i al Camp Nou. I va ser precisament a Barcelona, que va començar l'actuació parafrasejant Josep Tarradellas: "Hola, Barcelona! Ja sóc aquí!" (citat per Bianciotto i Corté, 2011, p. 69), inici que va desfermar la bogeria entre el públic assistent.

Va ser a partir d'aquesta gira que el fenomen Springsteen va esdevenir, a Espanya, quelcom a l'abast de tothom. Qui assistia als seus concerts o qui podia tenir accés a la seva música ja no era un privilegiat. Springsteen estava a la boca de tothom i no era estrany veure'l en la portada

de molts mitjans de comunicació. El cantant de Nova Jersey va convertir-se, doncs, en una icona representativa de la cultura de masses. A Estats Units ja ho era feia temps, a Espanya va tardar més a consolidar-se com a tal.

Jaraba afirma que aquest show d'Springsteen "era la sensació de que ja per fi la gent podia anar a un gran concert, no era una excepció, era una realitat. Estàvem davant d'un gran espectacle de les dimensions i de la qualitat d'altres esdeveniments que qualsevol públic internacional estava vivint en aquella època" (comunicació personal, 11 març 2006).

Aquell mateix any, el 1988, Springsteen va tornar a Barcelona per realitzar un dels concerts de la gira mundial a favor dels drets humans, *Human Rights Now!*, organitzada per Amnistia Internacional, juntament amb artistes com Sting, Peter Gabriel o Tracy Chapman, entre d'altres. Va ser en aquesta època, finals dels 80, en què la vida d'Springsteen va fer un gran gir, professional i personalment. Es va dissoldre l'E Street Band, es va casar amb Patti Scialfa amb qui va tenir fills... i va decidir fer un canvi:

Los fans estaban avisados: Springsteen, al borde de los cuarenta, deseaba emprender una nueva etapa sin mirar atrás, buscando nuevas complicidades y reforzando su perfil de artista en solitario, no dependiente de alianzas juveniles, por muy entrañables que fueran (Bianciotto i Cortés, 2011, p.92).

Malgrat tot, els fans espanyols el seguien esperant i el 1992 Springsteen va venir a Espanya en sis ocasions (tres a Barcelona i una a Madrid, Gijón i Santiago de Compostela) per presentar els CDs que havia tret simultàniament: *Human Touch* i *Lucky Town*. No eren una aposta segura, ni els discs ni els concerts, però la crítica i el públic els van rebre positivament. "Bruce Springsteen abrió el cielo en Madrid" (López Rejas, 1992, p.107, citat per Bianciotto i Cortés 2011) o "L'art de posar la pell de gallina" (Blay, 1992, p.113, citat per Bianciotto i Cortés, 2011), són alguns dels titulars que va deixar el cantant en el seu pas per Espanya.

Tot i això, als seguidors els faltava alguna cosa. "Bruce, rere les seves ulleres fosques, i en arribar a l'aeroport del Prat en un dia ennuvolat, va preguntar: "¿On és el sol?. Mentrestant, uns quants fans apostats al carrer darrere d'una pancarta li preguntaven a ell on era la E Street Band" (Fuentes, 2008, p. 42). La nova banda que portava Springsteen tenia molt prestigi i sonava bé, "però la companyonia, les complicitats i les ajudes musicals no eren com les que sorgien entre uns nois que havien estat tota la vida junts". (Fuentes, 2008, p.42)

Quatre anys més tard, el 1996, Springsteen es va endinsar en una gira acústica en locals de reduïda capacitat, presentant el CD *The Ghost of Tom Joad*. A Espanya, es va desfermar la

bogeria i aconseguir les limitades entrades va ser tota una gesta èpica. La demanda superava l'oferta en gran mesura i va haver-hi molt descontrol a l'hora d'aconseguir les entrades. A Barcelona, va fer dos concerts al Teatre Tívoli, amb una capacitat de només 1.600 persones, i un al Palau de Congressos de Madrid, de 1.900 persones. Només 5.100 persones podrien veure *El Boss*, una xifra 20 vegades menor a la registrada en els últims concerts a Espanya. La polèmica amb el tema de les entrades va centrar més l'atenció dels mitjans de comunicació que els concerts en si.

Aquesta gira trencava molt amb la música i els espectacles multitudinaris que havia estat fent Springsteen fins llavors i va ser un xoc per a molts seguidors. "L'experiència ningú se la volia perdre, però faltava el manual d'instruccions per a aquest tipus d'espectacles de Bruce Springsteen." (Fuentes, 2008, p. 56). El cantant de Nova Jersey havia necessitat recloure's en ell mateix, però als fans els seguia faltant quelcom. I aquest quelcom va arribar dos anys més tard.

En el marc d'una gira promocional europea, el desembre de 1998, Springsteen va convocar una roda de premsa a Madrid en la que va anunciar dos grans esdeveniments: la reunificació amb l'E Street Band i l'inici d'una nova gira l'any següent, la *Reunion Tour*. Gira que començaria l'abril del 1999 a Barcelona amb dos concerts i que passaria, també, per Saragossa i Madrid amb una actuació a cada ciutat. Aquelles actuacions, però, no eren res més que un escalfament per tot el que estava per venir.

El *Reunion Tour* me pareció algo frío, como si le faltara engrase. Les vi pesados, poco ágiles, desentrenados. Y me asusté. Tuve un momento de debilidad, de dudas, de preocupación, lo confieso. No porque no me gustaran los conciertos, pero era como recuperar momentos gloriosos en baja forma. Esta sensación se me borró del todo después de concierto de Barcelona del 2002. Lo que me esperaba el 1999 llegó tres años más tarde (Huerga, 2011, p. 150, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)

El 2002 i 2003 Springsteen va aterrar de nou a Espanya, presentant *The Rising*, que havia aconseguit ser número 1 de vendes a l'estat espanyol, amb més de 50.000 còpies venudes, durant la setmana del seu llençament, segons la revista Billboard. *The Rising* va néixer arran dels atemptats de l'11 de setembre a Nova York, tot i no ser un disc íntegrament dedicat a aquesta tragèdia. A Espanya, va realitzar 4 concerts (dos a Barcelona i un a Gijón i a Madrid) i van suposar la confirmació que "sí: el Jefe tenía algo nuevo que decir. Y sí: la E Street Band estaba viva" (Bianciotto i Cortés, 2011, p. 153).

De fet, el primer concert a Barcelona es va gravar en directe i, posteriorment, se'n va publicar un DVD, titulat *Bruce Springsteen & The Street Band. Live in Barcelona*. Va ser una cita especial entre el cantant nord-americà i el públic de la ciutat comtal:

Springsteen no havia oblidat la calidesa amb què l'havia recolzat el públic de la ciutat en el seu més difícil: el de la E Street Band gairebé deu anys després de la seva dissolució. Barcelona no va fallar en la seva primera mundial el 1999 i ara Springsteen s'entregaria d'allò més. (Fuentes, 2008, p. 72)

Devils & Dust Tour va ser la propera gira que el cantant de Nova Jersey va portar a Espanya en dues ocasions, Badalona i Madrid, el 2005. Era un disc molt més intimista que l'anterior, Springsteen sorprenia novament amb concerts no tan multitudinaris com en la passada gira. El públic va tornar a indignar-se pel tema de les entrades, ja que es van esgotar en qüestió d'hores i va ser complicat comprar-les. Fet que es va veure compensat a l'hora dels concerts. I de nou, també, els mitjans de comunicació quedaven rendits davant la seva posada en escena: "Silencio, que el Boss canta" (Esteban Linés, 2005, p. 182, citat per Bianciotto i Cortés, 2011) o "El Boss hace vibrar a 7.000 seguidores" (Fernando Martín, 2005, p.187, citat per Bianciotto i Cortés, 2011).

Un any més tard, el 2006, Springsteen va sorprendre encara més amb la publicació d'un CD de cançons versionades, *We Shall Overcome: The Seeger Sessions*. Va iniciar la gira coneguda com *The Seeger Sessions Tour*, sense la E Street Band, i que va suposar la celebració de 6 concerts a Espanya: Badalona, Madrid, València, Granada, Barcelona i Santander. El de Barcelona va ser considerat, per la premsa internacional, com el millor concert del tour. Va ser la gira que, fins al moment, havia portat més concerts a l'estat espanyol i el públic li va agrair esgotant-li les entrades, com sempre, en poques hores, aquesta vegada sense polèmiques.

Tot i aquests dos últims èxits, la reunió amb l'E Street Band i Bruce Springsteen es feia evident. I es va concretar en forma de CD: *Magic*, el 2007. En un primer moment, es van anunciar dos concerts, a Madrid (que seria el primer de la gira europea) i a Bilbao. Ni al públic ni a la crítica els va agradar que Barcelona quedés exclosa de la gira, fet que els hi va compensar en una segona edició del Tour, el 2008, ja que va programar dos concerts a Barcelona i un altre a Madrid. Amb aquest CD, Springsteen tornava de manera contundent al més pur rock&roll i l'E Street Band va estar a l'altura de la situació: "el comportamiento de este grupo de casi sexagenarios aún parece sobrehumano. (...) Hacen pensar que existe el milagro de la eterna juventud." (Saavedra, 2007, p.218, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)

Als concerts de Barcelona, hi van assistir un total de 143.804 persones, xifra rècord de la gira, així com també van ser les actuacions amb més recaptacions del tour, segons la revista *Billboard*. La crítica va deixar clar, una vegada més, que el fenomen Springsteen a Espanya -i sobretot a Barcelona- era una realitat innegable. El Boss i l'E Street Band van omplir portades i seccions en la majoria de mitjans espanyols, sempre envoltats de lloances i elogis, d'una manera gairebé desmesurada. Cal remarcar, de nou, alguns titulars:

- "Tronó Springsteen en Anoeta" (Iñaki Zarata, 2008, p.224, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)
- "Otro día de la bestia, otro baño de multitudes" (Pablo Martínez Pita, 2008, p.227 citat per Bianciotto i Cortés, 2011)
- "Springsteen sacseja altre cop el Camp Nou en un final de gira èpic" (Jordi Bianciotto, 2008, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)
- "Deliri general al Camp Nou" (J. M. Hernández Ripoll, 2008, citat per Bianciotto i Cortés, 2011)

Havien passat poc més de 5 mesos de la finalització de *Magic Tour* i Bruce Springsteen ja llençava un nou CD: *Working on a Dream* (2009). Cinc ciutats espanyoles estaven dins la gira: Bilbao, Sevilla, Benidorm, Valladolid i Santiago de Compostela. "Los recitales españoles no sólo se saldaron con un tremendo éxito de público (...), sino que artísticamente estuvieron por encima de las expectativas", afirmen Bianciotto i Cortés (2011, p. 243). Springsteen i l'E Street Band van aprofitar aquesta gira per recórrer diferents racons d'Espanya i així descobrir les seves particularitats, quelcom típic del cantant durant els tours europeus. "Bruce no había vuelto a Europa sólo para trabajar. Deseaba aprender cosas sobre aquella parte del mundo, captar algunas sensaciones de sus famosas ciudades, internacionalizar sus horizontes." (Marsh, 1988, p.33).

El 2012, Springsteen va publicar *Wrecking Ball* i va programar la gira més llarga de totes les que havia fet, amb 133 actuacions en 26 països. D'aquestes, 7 van ser a Espanya: una a Sevilla, Las Palmas, San Sebastián, Madrid i Gijón, i dues a Barcelona. Va ser l'última gira que Springsteen va aterrar a Espanya, ja que el 2014 va publicar *High Hopes*, però no va fer cap concert al continent Europeu. Aquest últim CD va crear divergències entre la crítica.

Per commemorar els 35 anys de *The River*, el 2015, Springsteen i l'E Street Band van publicar una col·lecció, *The Ties That Bind: The River Collection*, i actualment estan immersos en una

gira mundial. L'expectació de la crítica i el públic espanyol per saber si venia o no Springsteen a Espanya ha estat màxima. Finalment, a mitjans de febrer, va anunciar tres concerts pel maig de 2016 a Barcelona, Madrid i Santiago de Compostela.

3.1.2 Però qui és realment Bruce Springsteen?

"In 1985, Dr. Ruth Westheimer declared that 'Bruce is a national monument.' Anyone in America at that time knew she could only be referring to Bruce Springsteen, the rock star known as 'The Boss'." (Bird, 1994, p. 39). El 1985, un any després del *boom* de *Born in the USA*, tothom ja començava a tenir clar que el cantant de Nova Jersey s'estava consolidant com un gran artista del rock'n'roll. No només als Estats Units, sinó arreu del món. El que no sabien era que, 30 anys més tard, Springsteen continuaria sent una gran estrella.

Però Springsteen és quelcom més que un simple cantant de rock'n'roll que puja dalt d'un escenari, canta quatre cançons i se'n va. A l'Springsteen se l'ha considerat l'heroi de la classe obrera o la veu del poble. En primer lloc, pels seus orígens humils que ha volgut portar sempre amb ell i, en segon lloc, perquè ha volgut transmetre aquests valors humils, humans i autèntics a través de les seves cançons. Les seves lletres parlen de relacions humanes, de sacrifici, d'identitat personal... Són cançons properes, amb les que el públic pot sentir-se clarament identificat. "There is no doubt that many of Springsteen's fans were indeed drawn to his music because of the power of his message, and the perception that he was 'authentic'." (Bird, 1994, p. 42)

Una de les màximes del periodisme és "donar veu als que no tenen veu" i és precisament això el que ha estat fent Springsteen. Ha estat l'altaveu de milers de persones; cadascú podria escollir una cançó i fer-se-la seva. Però sobretot ha donat veu a *la gent del carrer*. Ha parlat de coses tan senzilles i universals com l'amor, però no l'amor idealitzat de les pel·lícules de Hollywood, sinó l'amor del dia a dia. Però també de temes més delicats, a tall de denúncia, com la guerra o les injustícies socials, i això encara l'ha fet més humà. Jordi Sopena (p, 29, citat per Bianciotto, Cortés i Vilar, 2008) recorda la cançó *American Skin*:

El tema tractava de la mort violenta d'un afroamericà al Bronx. La policia de Nova York li va disparar 41 trets quan treia la cartera per identificar-se. El cas em va commoure, però em va sorprendre el grau de compromís de Bruce que als concerts del 2000 al Madison Square Garden va incloure la cançó al repertori. L'aleshores alcalde de Nova York Rudolph Guiliani, i

una part del poble americà, se li van girar en contra, però va guanyar el meu cor per sempre.
(p.29, citat per Bianciotto, Cortés i Vilar, 2008)

Un fet que també l'ha acompanyat sempre és que se l'ha considerat un cantant intergeneracional:

El padre lo escuchaba cuando su hijo era pequeño y éste ha crecido con su música como banda sonora de su propia vida. Es un hecho habitual encontrar familias enteras en los conciertos de Springsteen y los niños en sus conciertos también tienen un protagonismo especial. (Pallás, 2014)

Aquest fet es deu a que les seves cançons no estan anclades a una època o dirigides a un públic en concret. Són cançons que es mantenen vives al llarg dels anys i que van adquirint diferents significats segons el moment i la persona que les escolta. Segurament, és per aquest motiu que Springsteen ha decidit fer una nova gira del disc *The River* per commemorar els 35 anys del seu llançament. Era una aposta segura, perquè tant ell com els seus promotors, saben que, malgrat haver passat tants anys, les cançons d'aquest CD segueixen vigents avui dia i el públic -els vells i els nous seguidors- segueixen sentint-se-les seves.

És clar que el contingut de les seves cançons ha anat evolucionant paral·lelament al seu creixement personal. Sempre, però, ha intentat mantenir aquesta vocació de ser sincer, d'estar compromès amb la realitat social que l'envolta, de parlar de coses del dia a dia i de ser fidel als seus valors. Ha sabut combinar el fet de ser una estrella del rock'n'roll amb l'etiqueta de *working-class hero* i és això, segurament, el que l'ha convertit en *The Boss*. Tal com escriu Marina Pallás (2014), "está claro que Bruce lo es todo a la vez: un intérprete muy popular, un poeta considerado y una potente fuerza política y cultural".

Springsteen ha estat un fidel defensor dels drets humans i ha lluitat contra les injustícies socials, obertament i a través de la seva música. Potser la mostra més visible d'aquest fet és la seva participació la gira mundial *Humans Right Now!*, però aquesta tendència també s'ha vist reflectida en les lletres de les seves cançons o en moltes de les seves accions i declaracions. En la seva última visita a Barcelona, el 17 de maig de 2012, va introduir *Jack of all trades* amb aquestes paraules de suport al moviment dels Indignats del 15M:

A Amèrica, hem tingut temps dolents, hem perdut les feines i les cases. Sé que a Catalunya ha estat encara pitjor. Dedicuem aquesta cançó als indignats del 15M i als que lluiten a Catalunya (Springsteen, 2012, citat per Júlia Parés, 2012).

Tot i aquesta humanitat i autenticitat que desprèn, a vegades, també se l'ha acusat d'aprofitar-se de les desgràcies. És el cas de l'atemptat de l'11 de setembre de 2001 a Nova York. Un any després d'aquesta tragèdia va publicar *The Rising*, en homenatge a tots aquells que, d'una manera o altra, en van ser víctimes. Va ser un dels àlbums amb més rècord de vendes, va fer una gira llarguíssima i era notícia en tots els mitjans de comunicació. Per això, una part de la crítica va dir que havia explotat la tragèdia en benefici propi.

Però darrere de tant d'èxit, hi havia històries humanes, que és el que principal motor de l'Springsteen. Després de publicar-se el CD, familiars i amics d'algunes víctimes van explicar que l'Springsteen s'havia posat en contacte amb ells, que els havia anat a veure i se n'havia preocupat. I ells mateixos, així com el públic en general, han expressat que aquest àlbum els havia ofert confort, esperança i que els havia ajudat a passar per tot el dolor que va suposar la pèrdua dels seus amics i familiars.

En un programa de televisió, *Today*, Bruce Springsteen va concedir una entrevista i li van preguntar què en pensava dels que l'acusaven d'estar explotant la tragèdia de l'11S. Ell va contestar que cadascú hauria d'escoltar la música i treure les seves pròpies conclusions. Posteriorment, el periodista nord-americà Eric Alterman (2004) va escriure el següent sobre aquella nit:

In Asbury Park, I did some random interviewing of people who had traveled many hours, and waited on overnight lines, in the hope of seeing Springsteen perform four songs in the Convention Hall for the *Today* broadcast. I spoke to a firefighter who had gone into the burning buildings, a 16-year-old girl who was repaying her mom for waiting 10 hours on line to get 'NSync tickets, a woman with her 5-year-old son, who back in '85 enlisted her entire family in a week-long wait for tickets. Nobody mentioned the media. Nobody mentioned the marketing campaign. Nobody complained about the all-night wait and the uncertainty that they would be allowed inside the hall. They were there for Bruce because Bruce was there for them. (p.375, citat per Yates, 2005)

Tot i això, segurament un dels temes més criticats, i alhora alabats, d'Springsteen ha estat la seva implicació política. Molts dels seus temes tenen connotacions polítiques, socials i econòmiques, referents sobretot al seu país a tall de denúncia, com la mencionada *American Skin*, *The Wall* (inspirada en els veterans de la Guerra del Vietnam) o *The Ghost of Tom Joad* (inspirada en *Las Uvas de la Ira* de John Steinbeck, una novel·la sobre la Gran Depressió dels Estats Units del 1929). També va dedicar CDs sencers per denunciar situacions amb les quals no estava conforme, com *Devils & Dust*, en contra de la Guerra d'Iraq.

Però, en un principi, l'Springsteen només canalitzava les seves idees polítiques a través de les cançons. I tenien molta força, però els missatges eren implícits. Al cap i a la fi, cadascú els podia interpretar com volia. Springsteen va trobar en la música una manera de defensar els seus valors, els seus pensaments i de denunciar allò que no li semblava bé. I això ha estat molt valorat positivament.

Cal recordar que, tota aquesta aparició de missatges polítics a través de les seves cançons, es va accentuar a partir del 1984. El llavors candidat a la Presidència dels Estats Units Ronald Reagan va intentar aprofitar-se de la imatge d'Springsteen com a *working-class hero* per aconseguir vots i va intentar mal interpretar el missatge de la mítica *Born in the USA*, apropiant-se-la com a himne patriòtic, quan realment era una cançó de protesta i una crítica al país per tal com s'havia tractat als veterans de guerra un cop arribats de Vietnam.

Aquest va ser un punt d'inflexió en la vida política d'Springsteen:

Aside from a small fundraiser for George McGovern at a New Jersey drive-in in 1972, months before he even released his first album, Springsteen had never declared his support for a political candidate. In fact, he revealed in an interview published in December 1984 that he might only have voted once, perhaps in that election 12 years earlier. (Dolan, 2014)

Va ser a partir de llavors, doncs, que la proliferació de missatges polítics en la seva música va anar en augment. Però l'allau de crítiques per temes polítics no van arribar fins al 2004, quan va posicionar-se obertament a favor de la candidatura de John Kerry com a President dels Estats Units, participant al *Vote for Change*, una gira en la qual els artistes que van tocar-hi demanaven el vot pel candidat demòcrata. La cançó *No Surrender* es va convertir en l'himne de la campanya de Kerry.

Però, políticament, pel que més se'l coneix i pel que més se l'ha titllat de *titella del poder*, ha estat pel seu suport a Barack Obama, el 2008 i el 2012. Ha participat en diversos actes electorals i moltes de les seves cançons s'han convertit, també, en himnes de campanya. Per exemple, *The Rising* va ser la primera cançó que va sonar un cop Obama havia guanyat les eleccions, just abans de fer el seu primer discurs com a President dels Estats Units.

El 2012, l'himne de campanya va ser *We Take Care of Our Own* -considerada un *Born in the USA* del segle XXI- i que també va sonar just després que Obama es proclamés President. És una cançó que denuncia la poca humanitat que hi ha a la societat nord-americana i arran del furor que va causar aquesta cançó (abans que es convertís en un himne d'Obama) Springsteen (2012) va dir el següent per tal d'evitar l'enrenou que va generar *Born in the USA*:

I have spent my life judging the distance between American reality and the American dream. (...) What was done to our country was wrong and unpatriotic and un-American and nobody has been held to account. (...) There is a real patriotism underneath the best of my music, but it is a critical, questioning and often angry patriotism (citat per Gibbons, 2012).

De fet, la participació a la campanya del 2012 per part de Bruce Springsteen va sorprendre a tothom, ja que ell havia declarat que aquesta vegada no en formaria part:

I don't write for one side of the street... But the Bush years were so horrific you could not just sit around. It was such a blatant disaster. I campaigned for Kerry and Obama, and I'm glad I did. But normally I would prefer to stay on the sidelines. The artist is supposed to be the canary in the cage (citat per Gibbons, 2012).

A més, no estava del tot conforme amb les actuacions d'Obama fins aleshores, ja que li reclamava una mica més d'activisme. Tot i això, va acabar-hi participant, perquè creia que Obama era la millor opció pel país i va decidir, de nou, donar-li el seu suport públicament.

Però ha estat precisament per tot això que s'ha criticat molt al cantant de Nova Jersey. Com una persona que ha estat tan en contra de la política exterior dels Estats Units pot posicionar-se a favor d'un President que -entre altres coses- *mata* en nom de la Pau? Alguns l'han aplaudit, al·legant que no és fàcil posicionar-se políticament sent un personatge públic de tant renom; d'altres no estan conformes amb aquesta decisió perquè la troben incoherent i d'altres, senzillament, han seguit escoltant la seva música, sense donar-li importància al que l'envolta. Tota aquesta controvèrsia política ha aparegut bastant als mitjans de comunicació. És un dels pocs moments en què Springsteen és notícia per quelcom més que la seva música.

També hem de mencionar el seu paper com a cantant internacional. S'ha consagrat com un artista mundial de primer nivell, aconseguint rècords de vendes de discs o omplint recintes amb milers de persones arreu del món. Però no ha volgut viatjar només per la música, sinó també en l'àmbit humà. A l'Springsteen no li ha agradat mai estancar-se als Estats Units, sinó que ha intentat sempre trencar fronteres per conèixer altres indrets, la seva gent, diferents cultures i formes de vida. Dave Marsh (1984 recull un comentari d'Springsteen que reflecteix aquest fet:

Y eso es lo que pienso en el estudio. Pienso en salir y en conocer a gente cuya existencia ignoro. Ir a Francia y Alemania y Japón y conocer a la gente japonesa y francesa y alemana. Conocerla y ver lo que piensan y ser capaz de encontrar algo allí. Encontrar un puñado de ideas o encontrar simplemente algo, volver de allí con algo concreto. ¡Y bum! (p.35)

Sempre ha intentat emportar-se alguna cosa dels llocs que ha visitat. I ho ha volgut fer de la manera més natural possible: viatjant com si no fos una estrella del rock, sinó un turista qualsevol. Són molts els que afirmen haver-lo vist caminant tranquil·lament pels carrers de la seva ciutat o prenent un cafè en algun bar. Tot i que, òbviament, no sempre ha estat així i també ha tingut les seves excentricitats com a artista o ha volgut una mica d'intimitat allà on ha anat, demanant habitacions d'hotel apartades del centre, per exemple.

I és aquí quan entra en joc Barcelona. Des del concert del 1981, s'ha considerat que Springsteen té una relació idíl·lica amb la ciutat comtal. Hi ha qui ho afirma contundentment i hi ha qui és més escèptic. No ho sabrem mai del tot, però que alguna cosa especial existeix entre Barcelona i el cantant de Nova Jersey, és innegable. Manel Fuentes ho defineix així en el pròleg del seu llibre *Barcelona loves Bruce* (2008):

Aquesta és la història d'una passió compartida. La que es viu a Barcelona cada vegada que ell ens visita. És la ciutat de l'estat que més vegades l'ha vist actuar, la que s'ha guanyat un lloc en la discografia (o, més ben dit, "videografia") oficial del cantant, i que no ha deixat de donar-li suport en qualsevol de les propostes que ens ha presentat.

És un idil·li format de grans i petites històries. Les que recullen les cròniques dels concerts i les múltiples i personalíssimes complicitats que cada un de nosaltres ha establert amb el cantant i la seva música (p.7).

El seu biògraf oficial Dave Marsh l'ha acompanyat en algunes de les seves visites a Barcelona i explica (comunicació personal, 15 abril 2016) que:

when you wake up at 5am after a show that didn't end until maybe 1am, and there are dozens of people standing outside the hotel, singing their hearts out to songs Bruce has done a few hours before... yes, that's IS a special relationship. It's phenomenal.

Jordi Bianciotto i Mar Cortés (comunicació personal, 4 abril 2016) afirmen que "Barcelona és un lloc singular dins del seu full de ruta, juntament amb Milà i Gotteborg". I afegeixen que hi ha uns fets objectius per fer aquesta afirmació, com la publicació d'un DVD del concert de *The Rising Tour* a la ciutat catalana; el fet d'iniciar la Reunion Tour a Barcelona o el fet de ser la ciutat on ha actuat més vegades de tot l'estat espanyol.

Per resumir aquesta transcendència d'Springsteen més enllà dels termes estrictament musicals, ens serveixen les paraules de Corey Patrick White (2014):

Whether or not Landau's statement became fact could probably be debated. Did Springsteen become the future of rock & roll? I don't think so, he became something more. He would

redefine the genre and distance himself as the last great icon of true rock and roll. Springsteen carries with him an aura. He is not just a rock star, he is a music messiah. John, Paul, George and Ringo...we didn't need their last names. Just their first names would suffice. With Springsteen, it's the same. All we need is Bruce.

3.1.2.1. El fenomen fan

Si alguna cosa ha acompanyat de ben a prop a Bruce Springsteen al llarg de la seva carrera, sens dubte, són els seguidors. Com hem dit, n'hi ha de molts tipus, de molts llocs del món i de moltes generacions diferents. En termes generals, als fans del cantant nord-americà sempre se'ls ha considerat bastant particulars, per la seva manera d'entregar-se a ell i a la seva música; ho fan amb "el mateix respecte, devoció i serietat amb la que uns fidels entren en una església". (Pallás, 2014)

Però si els seguidors s'han entregat a Springsteen en cos i ànima -seguint amb el símil religiós-, és perquè ell també ho ha fet. Ha intentat sempre, en la mesura del possible, trencar la barrera que separa a una gran estrella del rock del públic. Durant els seus concerts, no és estrany que faci pujar a algú a l'escenari o que ell mateix baixi a cantar alguna cançó entre la gran massa de gent que l'està escoltant. Baldomer Prats (Bianciotto i Cortés, 2011, p. 49) afirma que "la veritable magnitud del Bruce la coneixes quan el veus en directe. Allà passes de seguidor a incondicional. El món s'atura i res del que passa a fora és important."

El 2013, es va gravar el documental *Springsteen & I*, en el que es repassava la carrera del cantant de Nova Jersey únicament a través de la veu dels seus fans. Se'ls va demanar que el definissin en tres paraules. Aquí recullo algunes d'elles, que representen molt bé i de forma sintetitzada els sentiments i les emocions que provoca Springsteen als seus fans o el que significa per a ells:

Hope, heart and perspective; intense, passionate and earnest; dazzling, tireless, loyalty; power, belief and togetherness; happy, handsome and hot; supernatural, divine and inspiration; passion, passion and passion; hope, insurance and redemption; passion, desire and freedom; my soul brother; a local legend; working-class hero.

Tot i la gran diversitat de seguidors que té Springsteen i, per tant, la gran diversitat de maneres de "viure'l", hi ha una cosa amb què una gran majoria coincideix: és molt més que un cantant. Alguns afirmen que ha estat la banda sonora de la seva vida i d'altres que els ha ajudat a

superar moments difícils. Òbviament també hi ha el seguidor que senzillament escolta la seva música i no té cap més conseqüència en el seu dia a dia. Però volem centrar-nos en aquells pels que l'Springsteen sí que ha estat un punt d'inflexió i volem fer-ho a través de les seves veus, recollides en el ja mencionat documental *Springsteen & I* i en el llibre *Fenomen Springsteen, parlen els fans catalans* de Bianciotto, Cortés i Vilar.

- “A song by Bruce can stop me dead in my tracks, even a song I’ve heard over and over again for 28 years.” (anònim, citat per Walsh, 2013).
- “But Bruce is timeless. He’s helped me live in my own time and become who I am.” (anònim, citat per Walsh, 2013)
- “In fact, I think every important moment of my life has a theme song that’s Bruce Springsteen.” (anònim, citat per Walsh, 2013)
- “Bruce Springsteen means love, not for him, but for you. You being a fan. I’ve had Bruce Springsteen songs rammed down my throat 24/7. It tends to lose its edge. It really does.” (anònim, citat per Walsh, 2013)
- “Aquell dia [concert del 1981 a Barcelona], va néixer molt més que una amistat: és la relació més llarga que he tingut a la meua vida. Portem junts més de 25 anys i m’ha donat més satisfaccions que qualsevol altre home.” (Esther Badia, p. 24, citat per Bianciotto, Cortés i Vilar, 2008)
- “Aquell concert [Barcelona, 2002] va canviar la meua vida sense que res de la meua vida canviés. Havia passat una temporada difícil i les coses que vaig sentir allà em van tornar a connectar amb el món.” (Magda Blanch, p. 25, citat per Bianciotto, Cortés i Vilar, 2008)
- “Ha estat ‘allà’ quan no hi havia ningú més.” (Amadeu Tomba, p. 31, citat per Bianciotto, Cortés i Vilar, 2008)
- “Espero que tothom tingui a la vida alguna cosa que l’ompli tant com a mi el Sr. Springsteen.” (Adrià Plana, p.39, citat per Bianciotto, Cortés i Vilar, 2008)

Voldríem acabar aquest apartat amb una carta que va escriure una fan a l'Springsteen i que és, potser, la millor manera de definir aquest *fenomen fan*:

Dear Bruce, to say I am a fan of yours would be quite an understatement. Your music is woven into my very being. It has become a part of the story of me, turning into a kind of soundtrack of the past couple of years of my life.

I first discovered your music about four years ago. I heard Glory Days on the radio and I guess it spoke to me and to where I was at that point in my life. I started looking at more of your songs and my parents were quite amused that I was suddenly listening to music from their time.

But that's the thing, Bruce, your music doesn't have a time or a place. Your music is a story and it bends and flows into the stories of everyone who listens to it. I guess what I'm trying to say is thank you. It seems like every time I hit a bump in life, I turn to you and to your songs. They pick me up and dust me off in a way that no one and nothing else can.

We all go through dark times in life and sometimes things aren't going to get better and they're not going to be all right. In those times, music can be the best companion, because it reminds you there can still be beauty in this world and that all is not lost in spite of it all. Without you, I would be lost. Thank you. (Anònim, citat per Walsh, 2013).

3.2 Comunicació de masses

La comunicació de masses és la transmissió de continguts dirigits a un gran públic per part dels mitjans de comunicació. Aquest gran públic ha de complir tres requisits: ser massiu, heterogeni i anònim. Aquest tipus de comunicació va sorgir arran de l'organització de la població en societats de masses, a partir de la Revolució Francesa. Els processos tecnològics, que han irromput en aquestes societats i que han anat evolucionant al llarg dels anys, han estat uns elements claus pel desenvolupament de la comunicació de masses i n'han afavorit la continuïtat.

3.2.1. Sociologia funcionalista. Lazarsfeld.

Les teories plantejades a continuació estan englobades en el corrent del *Mass Communication Research*. Estaven emmarcades dins la sociologia funcionalista, que pretenia estudiar l'estatus quo de la societat, sense tenir en compte el context històric o els processos de canvi. Als funcionalistes, només els interessava l'aquí i l'ara.

L'interès per la investigació en comunicació va sorgir a principis del segle XX arrel del descobriment de les possibilitats propagandístiques de la premsa. Les primeres teories de la

premsa de masses es van produir als Estats Units, davant la voluntat dels governs per saber com utilitzar la premsa com a instrument de propaganda de la societat, en el context de la Primera Guerra Mundial.

Anys més tard, aquestes investigacions sobre la premsa es van ampliar amb l'augment mediàtic d'altres mitjans, com la televisió, la ràdio o el cinema. Es va començar a parlar, doncs, de comunicació de masses, terme que va aparèixer durant la Segona Guerra Mundial. L'exèrcit dels Estats Units va crear un departament d'investigació dels mitjans de comunicació, l'anomenada *Divisió Moral*, encapçalat per Carl Hovland. Aquesta va realitzar diversos experiments per trobar mecanismes propagandístics per persuadir a la gent i van arribar a conclusions com les següents:

- És més fàcil convèncer a algú si la font d'informació és de prestigi.
- Si les persones estan decidides a fer quelcom, és convenient ensenyar-los només un punt de vista.
- Si les persones no estan decidides a fer quelcom, és millor donar-los més punts de vista.

En aquest context, cal mencionar la figura del sociòleg Paul Felix Lazarsfeld. Va realitzar diferents investigacions juntament amb el també sociòleg Robert King Merton. Lazarsfeld creia que els mitjans de comunicació tenien una influència relativa a la societat, perquè reforçaven les opinions ja existents, però que no tenien capacitat per dirigir o manipular. Pensava, doncs, que els mitjans contribuïen a l'equilibri social. (Montero, 2013)

En contraposició a aquesta opinió de Lazarsfeld, ens trobem altres investigadors que defensaven que els mitjans tenien molta influència perquè arribaven a un gran nombre de gent, però el sociòleg austríac desmenteix aquest argument:

Los *mass-media* llegan a audiencias enormes. (...) Son cifras formidables, pero se trata, meramente, de cifras de suministro y consumo, no de cifras que registren los efectos de los *mass-media*. Sólo señalan lo que hace la gente, no el impacto social y psicológico de los medios de comunicación. (...) El conocimiento de los datos de consumo en el campo de los *mass-media* dista de ser una demostración de su efecto neto sobre conducta, actitud y perspectiva. (Lazarsfeld i Merton, 1986, p.27)

Lazarsfeld, juntament amb Merton, van descriure les diferents funcions que, al seu parer, tenien els mitjans de comunicació de masses. D'entre elles, destaquem la de "dar prestigio y

realzar la autoridad de individuos y grupos al legitimizar su *status*” (ibid, p.30). Segons els sociòlegs, aquesta funció “otorgada de *status* entre en la acción social organizada legitimando políticas, personas y grupos selectos que reciben el apoyo de los *mass-media*” (ibid, p.31).

Un altre àmbit que també defensava Lazarsfeld és que creia que els mitjans de comunicació de masses havien augmentat la cultura popular perquè n’havien facilitat l’accés al públic:

Con la amplia difusión de la educación popular y con la aparición de las nuevas técnicas de la comunicación de masas, se desarrolló un mercado enormemente ampliado para las artes. Ciertas formas de música, teatro y literatura llegan hoy, virtualmente, a todos los componentes de nuestra sociedad. Por esto, desde luego, hablamos de medios de comunicación de masas y de arte de masas (ibid, 39.40)

Encara que el sociòleg austríac veia aquest fet com quelcom negatiu, ja que creia que com més accés es tenia a la cultura, més es devaluava el gust popular d’aquesta.

3.2.2 Teoria de l’Agenda-Setting

Uns 20 anys més tard d’aquesta teorització de Lazarsfeld, el polític Bernard Cohen (1963) va dir el següent: “the press may not be successful much of the time in telling people what to think, but its stunningly successful in telling its readers what to think about” (p.13). Cohen defensava que els mitjans de comunicació de masses tenien una influència limitada respecte l’opinió pública. Aquestes idees van ser formalitzades el 1972 en la *Teoria de l’Agenda-Setting*, redactada pel periodista Maxwell McCombs i pel professor Donald Shaw.

L’*Agenda-Setting*, doncs, descriu l’habilitat dels mitjans de comunicació per “transferir la relevancia de una noticia en su agenda a la de la sociedad” (McCombs, 1996, p.17). Aquest concepte, però, ha estat ampliat al llarg dels anys arrel de posteriors investigacions i que concluen el següent:

La audiencia no se entera únicamente de los hechos por medio de su exposición a los medios informativos, sino que también conoce la importancia de los temas tratados en las noticias según el énfasis que le den los medios informativos. Se ha hablado suficientemente del papel clave que desempeñan los periodistas al reconfigurar nuestras imágenes del mundo en su quehacer cotidiano de selección y difusión de las noticias. Es aquí donde se sitúa el efecto más importante de los mass media: su capacidad de estructurar y organizar nuestro propio mundo. (ibid, p.16)

Per tant, aquesta influència limitada de la que ens parlava Cohen i, posteriorment McCombs i Shaw, es basa en la creació d'una agenda d'opinió pública per part dels mitjans de comunicació a l'hora d'escollir quines informacions donar-nos, però també ens fan arribar la importància de cadascuna segons la jerarquitització que li donen dins el discurs general de cada mitjà.

3.2.3. Sociologia interpretativa. Teoria de l'espiral del silenci

A principis dels anys 70, les teories funcionalistes van perdre la seva hegemonia i van començar a ser qüestionades. Es va iniciar un nou corrent de pensament, la sociologia interpretativa, que defensava que la realitat de la societat no és quelcom objectiu i que per entendre-la, s'han de tenir en compte els canvis constants que pateix i dels quals els éssers humans en som partícips. (Montero, 2013)

A partir de llavors, van sorgir noves teories com la *Teoria de l'espiral del silenci*, plantejada per la politòloga Elisabeth Noëlle-Neumann el 1973. Després de la Segona Guerra Mundial, Noëlle-Neumann es va fer càrrec d'un institut de demoscòpia i va començar a realitzar enquestes d'opinió, que la van fer arribar a la conclusió que hi ha dos tipus d'opinió pública:

1. “La opinión pública como proceso racional se fija especialmente en la participación democrática y el intercambio de puntos de vista diferentes sobre los asuntos públicos, así como en la exigencia de que el gobierno tenga en cuenta estas ideas y la preocupación de que el proceso de formación de la opinión pueda ser manipulado por el poder del Estado y del capital, por los medios de comunicación y la técnica moderna (Habermas, 1962, citat per Noëlle-Neumann, 1995)
2. La opinión pública como control social busca garantizar un nivel suficiente de consenso social sobre los valores y los objetivos comunes. Según este concepto, el poder de la opinión pública es tan grande que no puede ignorarlo ni el gobierno ni los miembros individuales de la sociedad. Este poder procede de la amenaza de aislamiento que la sociedad dirige contra los individuos y los gobiernos desviados, y del miedo al aislamiento debido a la naturaleza social del hombre” (Noëlle-Neumann, 1995)

La Teoria de l'espiral del silenci es basa en aquest concepte d'opinió pública com a control social i presenta el plantejament que les persones tenen por a què se'ls aïlli del seu entorn social i, per aquest motiu, tendeixen a assumir les idees consensuades per la majoria. Noëlle-

Neumann creia que els mitjans de comunicació eren un dels agents encarregats de crear opinió pública, ja que són un clar i fonamentat element del qual disposa la societat per comprovar quines són les idees majoritàries i així escollir quina postura adoptar respecte a la gran massa d'opinió pública: adoptar l'opinió majoritària i fer-la pública o no adoptar-la i mantenir la seva en silenci i, per tant, formar l'espiral del silenci.

3.2.4. Teoria del *framing*

En el marc de la sociologia interpretativa, hem de mencionar també la *Teoria del framing* o *enquadrament*. El concepte de *frame* va ser utilitzat per primera vegada en el camp de la comunicació per l'antropòleg Gregory Bateson, el 1955. El va utilitzar per explicar, des d'un punt de vista psicològic, que de tots els missatges que rebia la societat, a alguns els prestava atenció (estaven dins l'enquadrament) i a d'altres no (estaven fora de l'enquadrament). (Sádaba, 2001, p.149 i 150)

El 1974, el sociòleg Erving Goffman va recuperar aquest concepte de *frame* i el va introduir a la sociologia. L'utilitzava per explicar com s'organitzaven els esdeveniments que succeïen, no només a la ment de les persones -com definia Bateson-, sinó també a la societat en general. Aquest terme va ser traslladat a l'estudi sobre els mitjans de comunicació. Goffman deia que una notícia és com si fos una finestra del món, però que depèn de com fos la finestra, la realitat es podia veure de diferents maneres. Per tant, portant aquesta metàfora al periodisme: "los marcos de la noticia producen y limitan el significado de las cosas. El encuadre o el *frame* genera formas diferentes de ver la realidad, así como de constituirla" (ibid, p. 161 i 162)

Això ens porta a parlar del terme d'objectivitat, entès com l'obligació moral dels mitjans de comunicació d'explicar la realitat tal com és, sense aportar-hi elements subjectius. Els investigadors de la *Teoria del framing* creuen que per molt objectius que pretenguin ser els mitjans, quan un periodista explica un succés enquadra la realitat i hi aporta el seu punt de vista (ibid, p. 156 - 161) i, per tant, d'una manera o altra cau en el subjectivisme.

Els mitjans de comunicació fan de mediadors entre els successos i la societat. Però, com dèiem, aquest procés dista de ser objectiu perquè els periodistes formen part tant dels successos com de la societat, directa o indirectament. Per tant, els *enquadraments de de la realitat* o "la definición de los sucesos se articula en el proceso de construcción de la agenda

de los medios, en los momentos de decisión de qué asuntos publicar y el modo de hacerlo.” (ibid, p.160).

El 1978, la sociòloga Gaye Tuchman va recuperar, de nou, el concepte de *framing* en el camp periodístic, però el va emmarcar en un àmbit més reduït: el procés de redacció d’una notícia. Tuchman creia que eren els periodistes qui realitzava aquest procés *d’enquadrament de la realitat a l’hora de crear una notícia* i no pas el mitjà, entès com una gran organització amb poder per influir sobre la realitat social. Si bé els periodistes estan coaccionats pel tipus de mitjà pel qual treballen, pels rols que s’estableixen entre treballadors, entre altres elements, la sociòloga defensava que qui finalment decideix com mostrar la realitat a la societat són els periodistes mateixos, la seva forma de treballar i la seva visió de la realitat (ibid, p. 161 – 164).

3.3 Estudis sobre la cultura de masses

La cultura de masses és definida com aquella cultura que “difonen els mitjans de comunicació de masses i que, generalment, es caracteritza per la mediocritat de continguts (per part dels emissors) i de l’acceptació acrítica i unificadora (per part de la recepció massiva)” (FiloXarxa, 2009). L’ús d’aquest terme ha anat en augment a causa del procés de globalització mundial que s’està vivint actualment, ja que la cultura de masses és una conseqüència de la comunicació de masses, exposada anteriorment, en la que els mitjans de comunicació són el principal instrument per difondre productes culturals.

3.3.1. Escola de Frankfurt. Adorno i Horkeimer

Paral·lelament al funcionalisme, va sorgir l’Escola de Frankfurt (1922), amb els sociòlegs Max Horkeimer i Theodor Adorno com els seus màxims exponents. L’objectiu d’aquests investigadors era estudiar la comunicació des d’un punt de vista social i no des d’una perspectiva institucional, com feien els funcionalistes. Creien que no era possible teoritzar sobre la comunicació d’una manera objectiva, ja que tothom n’era partícip -com a éssers socials que som- i, per tant, calia investigar-la des de dins. Aquestes són les bases del que es va anomenar *Teoria crítica*, que es va formalitzar entre els anys 30 i 40. (Montero, 2013)

Així doncs, Adorno i Horkeimer, entre d’altres, partien de la base que la societat estava sent manipulada i alineada i que això ho feien els mitjans de comunicació a través de la difusió de la cultura. Creien que la cultura formava part d’un monopoli d’empresaris que imposaven la

difusió d'uns determinats productes culturals, segons els seus interessos, sense tenir en compte la pluralitat d'oferta cultural que podria haver-hi si es tingués en compte la diversitat social del públic receptor. Els sociòlegs són molt crítics amb aquest model:

Las personas situadas en la cúspide no están ya tan interesadas en disimular el monopolio: cuanto más ostentable se hace su violencia, más crece su poder. Ya no es necesario que el cine y la radio tenga pretensiones artísticas. El postulado de que no son sino negocios se convierte en ideología con el fin de justificar la morralla que deliberadamente producen. Ambos se titulan industrias; y cuando se publican los ingresos de sus directores, se disipa cualquier duda sobre la utilidad social de los productos terminados. (Adorno i Horkheimer, 1981, p. 393 i 394)

Un element que va influir molt en aquest procés d'homogeneïtzació cultural de la població va ser, segons els sociòlegs, la inclusió de la tecnologia a la societat. El seu argument per afirmar això era que "la base sobre la qual la tecnología adquire dominio sobre la sociedad es el poder de aquellos cuya influencia económica sobre la sociedad es mayor" (ibid, 394). Així doncs, es creia que els grans empresaris culturals (influenciats també pels grans empresaris industrials) utilitzaven la cultura -a través dels mitjans de comunicació- per exercir domini sobre les masses i proporcionar-los quelcom amb què entretenir-se i així tenir-los controlats en el seu temps lliure. Per tant, explicaven que la cultura no era res més que un negoci.

3.3.2. Escola d'Estudis Culturals. Stuart Hall.

A finals dels anys 50 - principis dels 60, es va incrementar l'interès pels estudis de la cultura. De la mà de Richard Hoggart, es va crear l'Escola d'Estudis Culturals, però qui realment va donar prestigi a aquesta institució va ser el teòric cultural i sociòleg Stuart Hall, quan va passar-ne a ser director l'any 1969. Va aconseguir que els estudis culturals fossin considerats com una branca autònoma del saber.

Els investigadors que formaven part d'aquesta escola definien la cultura com "la disposició -les formes- assumides per l'existència social sota certes condicions històriques" (Hall, 1981, p. 360). Quan parlen de "formes" es refereixen a la manera que tenen les persones de relacionar-se entre si. Per tant, entenen la cultura com la manera en què la societat s'expressa a la realitat quotidiana.

Per entendre com es desenvolupava la cultura a la societat, necessitaven tenir ben definit el concepte d'ideologia, que entenen com el conjunt de valors que existeixen a la societat. També tenien en compte el concepte d'hegemonia: es plantejaven com les classes dominants

exercien poder sobre la societat. Com que no era legítim fer-ho per la força, ho feien mitjançant mecanismes que els permetessin convèncer a la gent que la ideologia de la classe dirigent era la correcta. (Montero, 2013)

El mecanisme més efectiu per dur a terme aquest procés, segons Hall, eren els mitjans de comunicació:

Cuantitativa y cualitativamente, en el capitalismo avanzado del siglo XX, los medios de comunicación han establecido un liderazgo decisivo y fundamental en la esfera cultural. Simplemente en términos de recursos económicos, técnicos, sociales y culturales los medios de comunicación de masas se llevan una tajada cualitativamente mayor que los canales culturales supervivientes. (ibid, 384)

Hall creia, doncs, que els mitjans proporcionaven els elements necessaris perquè la societat pogués fer una lectura dels fets que explicaven. Tot i que no ho feien explícitament, sinó a través dels recursos retòrics, de les fonts escollides, etc. Per tant, realitzaven un procés de codificació, entès com “la selección de códigos que asignan significado a los acontecimientos al colocarlos en un contexto referencial que les atribuye significado”. (ibid, 387).

Els mitjans de comunicació, per tant, codificaven la realitat a través d'un codi hegemònic. A partir d'aquesta teorització, Hall es va preguntar quina era la reacció de l'audiència i va definir tres tipus de decodificació:

1. Hi ha persones que segueixen els codis expressats pels mitjans de comunicació.
2. Hi ha persones que realitzen una descodificació negociada. Tenen la seva pròpia versió de la realitat i només agafen dels mitjans de comunicació aquells elements que segueixen la línia de les seves opinions.
3. Hi ha persones que descodifiquen els missatges a partir de l'oposició. Són aquelles que no estan d'acord amb el que diuen els mitjans de comunicació. (Montero, 2013)

Hall concluïa que “la legitimación de este proceso de construcción y deconstrucción ideológica que estructura los procesos de codificación y decodificación es apuntalada por la posición de los medios de comunicación, como aparato ideológico del estado.” (ibid, 389).

3.4 El rock'n'roll i els grans esdeveniments musicals

El rock'n'roll va sorgir a finals dels anys 40 - principis dels 50 als Estats Units i no va tardar a consolidar-se. En els seus inicis, va ser un gènere transgressor i va calar fondo, sobretot, en la societat juvenil, perquè se sentien identificats amb la música i les lletres. Era un gènere musical fet per i per a ells.

But in rock'n'roll music, youthful desires, feelings, and concerns were expressed as never before. Rock'n'roll was the "soundtrack" for the emergence of a youth culture that has had significant effects on social discourse and intercourse over the past half century (Ullestad, 1992, p. 39).

El terme rock'n'roll s'atribueix al DJ Alan Freed, ja que el va utilitzar per primera vegada durant les seves sessions musicals en el programa de ràdio *The Moondog Rock & Roll House Party*. Se li atribueix, també, el primer concert de rock'n'roll de la història el 21 de març de 1952 a Cleveland, quan va fer un show en directe com a DJ, juntament amb altres artistes convidats, i que va ser una autèntica revolució en el panorama musical nord-americà, ja que no s'havia fet mai res semblant fins aleshores.

Els mitjans de comunicació se'n van fer ressò i va ser llavors quan va començar a forjar-se el rock'n'roll com a negoci. Aquest gènere musical va ser una víctima més -no només en un sentit negatiu- de la dinàmica de la comunicació de masses. Va entrar al joc de les polítiques dutes a terme per aquells qui tenen influència sobre els altres, des de les indústries culturals, fins als poders econòmics, malgrat tots els esforços per allunyar-se'n: "All pop / rock is political. Even the most avowedly non-political work of art has political implications in its conception, its expression (production), exhibition (distribution), and reception (enjoyment / consumption)." (Ullestad, 1992, p. 41)

El rock'n'roll va tardar més a arribar a Espanya, degut a la situació social i política que vivia el país, així com també els grans esdeveniments musicals. El 1965, The Beatles -artistes del pop- van realitzar els que són considerats com els dos primers concerts multitudinaris a Espanya, en recintes oberts i davant de més de 15.000 persones. Anteriorment, cap a finals dels anys 50, hi havia hagut concerts de rock, però no de tanta envergadura. I, de fet, la icona del rock Elvis Presley havia intentat venir a territori espanyol, però la censura del règim no li ho va permetre. (Jaraba, comunicació personal, 11 març 2016)

De mica en mica, s'anava obrint camí i el 1976 Barcelona va acollir un concert de The Rolling Stones. Aquest esdeveniment va ser "un punt de no retorn", afirma Jaraba (comunicació

personal, 2016). Però no va ser fins entrada la dècada dels 80 que la proliferació de concerts multitudinaris a Espanya va augmentar considerablement. Barcelona i Madrid han estat les dues grans ciutats que s'han beneficiat d'aquests esdeveniments, ja que tenen molta projecció internacional amb infraestructures preparades per poder acollir aquests macroconcerts. Tot i això, Barcelona sempre ha anat un pas per davant de la capital espanyola, per la seva proximitat a altres ciutats europees i pel tema d'aforament, ja que té complexos amb més capacitat que Madrid.

Però aquests grans esdeveniments eren també participants de les grans estructures de la indústria cultural i de la comunicació. Les promotores i els publicistes van jugar -i segueixen jugant- un paper important en l'organització i la promoció d'aquests macroconcerts. Els interessos econòmics dels grans magnats de la cultura són els que mouen els fils, decideixen *el qui*, *l'on* i *el quan*. Però necessiten ajuda per fer efectius els seus interessos i és aquí quan entren en joc els mitjans de comunicació, com a principals instruments de difusió d'idees, tal com hem mencionat que apuntava Stuart Hall.

Espanya, per tant, ha estat un focus de grans esdeveniments musicals i de rock'n'roll en particular. Però en els últims anys, la música en directe a l'estat espanyol s'ha vist afectada per la crisi, però sobretot per l'augment de l'IVA cultural a un 21%, per part del govern del PP. La facturació dels concerts a Espanya havia disminuït considerablement des de llavors, però des del 2014 hi ha hagut un període de creixement del 12,1%, segons el VII anuari de l'Associació de Promotors Musicals (APM), fet que dona optimisme per encarar els pròxims anys:

Vemos cómo el público vuelve a las salas, el panorama de bandas nacionales parece que se renueva y muestra una capacidad de victoria impensable hasta hace no tanto tiempo, los festivales siguen creciendo en calidad de servicios y público, y las estrellas internacionales vuelven a ver España como una opción para sus giras. Y todo a pesar del dichoso 21% (Egea, 2016, p. 9).

En aquest sentit, però, més enllà dels motius econòmics, el President de l'APM Pascual Egea, és molt crític amb aquesta situació:

Nuestra gran preocupación es la sensación permanente de que el gobierno del PP ha utilizado la cultura para sus intereses partidistas, no como un instrumento estratégico para la vertebración de una sociedad libre e instruida y para la proyección económica del Estado (Egea, 2016, p. 9).

3.5 Deontologia periodística

La deontologia periodística és una doctrina que pretén garantir l'aplicació dels principis ètics de l'activitat periodística. Es regula a partir d'uns codis deontològics, en els que es recullen un seguit de normes i drets morals. Al llarg dels anys, en els àmbits internacional i nacional, s'han anat creant organitzacions de professionals del sector, així com també diversos codis, partint del dret a la llibertat d'expressió, recollit en l'article 19 de la Declaració Universal dels Drets Humans, aprovada per l'ONU el 1948.

En el cas Espanyol, el 1922 es va fundar la Federació d'Associacions de Periodistes d'Espanya (FAPE). Als primers anys gaudia d'unes 25 associacions federades. Actualment en té 49 i 16 de vinculades. S'acull a la Llei d'Associacions Professionals (91/1977) i s'hi pot unir qualsevol persona que estigui graduada o llicenciada per alguna facultat de periodisme espanyola o estrangera amb títol homologat a Espanya.

La FAPE va redactar el seu Codi Deontològic, el més important en l'àmbit espanyol, en el que s'hi recullen 20 compromisos, dividits en tres blocs: principis generals, estatus i principis d'actuació. Entre aquests compromisos, destaquem el respecte del periodista a la veritat o l'obligació moral de preservar la dignitat de les persones.

3.5.1 Llibres d'estil

Un llibre d'estil és una obra que engloba diferents normes i criteris (lingüístics, ètics i de naturalesa professional) per tal d'uniformar l'estil d'un mitjà de comunicació.

3.5.1.1 *El País*

Les referències al llenguatge i a la forma d'escriure descrites al llibre d'estil d'*El País* que és relació tenen amb la nostra investigació són les següents:

- “El uso de los adjetivos calificativos debe restringirse en los géneros más puramente informativos, en los que prima la objetividad. En estos supuestos, sólo se admiten los adjetivos que añadan información y, en cualquier caso, es preferible sustituirlos por datos concretos. (...) En otros géneros, los calificativos pueden ser un elemento

enriquecedor, siempre que cumplan una misión descriptiva y que no incluyan juicios de valor” (*El País*, 2014, p.172).

Els editors d'*El País* distingeixen uns 12 gènes periodístics i els divideixen en:

- Informació
  - Notícia
  - Documentació
  - Entrevista de declaracions
  - Reportatge informatiu
- Interpretació
  - Crònica
  - Entrevista perfil
  - Entrevista de suplementes
  - Anàlisi
- Opinió
  - Crítica
  - Cartes al director i comentaris
  - Article, columna, tribuna, blog, editorial...

Els tres grans gèneres que més ens interessin per a la investigació són la notícia, “información sin interpretación” (ibid, p.46); la crònica, “información con interpretación” (ibid, p.46) i la crítica, “elogio o censura de una obra artística” (ibid, p.46). És molt important tenir en compte la diferenciació que fan entre informació, interpretació i opinió.

El País distingeix tres maneres d’obtenir informació: que el periodista vagi al lloc dels fets, que li expliqui una tercera persona o extreure-la d’un document físic. En tots casos, exigeixen que s’ha citar la font d’informació d’on s’ha aconseguit. També posen èmfasi en què és important que les peces vagin signades per l’autor o l’agència.

3.5.1.2 La Vanguardia

En el que el llibre d’estil de *La Vanguardia* considera com a pautes d’estil essencials, hi trobem diverses referències al llenguatge i en destaquem les següents:

- “Debe evitarse el empobrecimiento del lenguaje, para lo cual es necesario diversificar el léxico sin caer en rebuscamientos.” (Camps et alt, 2004, p.31)
- “Debe erradicarse el uso de giros cursis, expresiones manidas y muletillas socorridas que se ponen de moda y se repiten hasta la saciedad.” (Ibid, p.31)
- “Hay que cuidar el uso de los adjetivos, pues son elementos subjetivos que no casan con una información que pretende ser objetiva.” (Ibid, p.32)

La Vanguardia distingeix 7 tipus de gèneres periodístics i els divideix en:

- Informació:
  - Notícia / Breus
  - Reportatge
  - Entrevista
  - Crònica
  - Anàlisi
  - Crítica
- Opinió:
  - Tribuna / editorial

Els que més ens interessin de cara a la investigació de camp són la notícia, la crònica i la crítica. La notícia és presentada com el gènere que “conté menys elements interpretatius i d’opinió” (ibid, p.34); la crònica com un “article informatiu amb elements interpretatius i d’anàlisi” (ibid, p.37) i la crítica com un “article analític i de judici de valor” (ibid, p. 37 i 38). És molt important tenir en compte que, en cap moment, es considera la crònica i la crítica com un gènere híbrid entre informació i opinió.

Pel que fa el tema de les fonts, els editors de *La Vanguardia* són molt clars: totes les peces periodístiques han de contenir les fonts d’on s’han extret les informacions, tenint en compte les diferents directrius d’atribució. Quan les fonts són entitats, el protagonista no és el portaveu, sinó l’entitat en si. També donen importància al fet que les notícies han d’anar sempre signades per l’autor o agència.

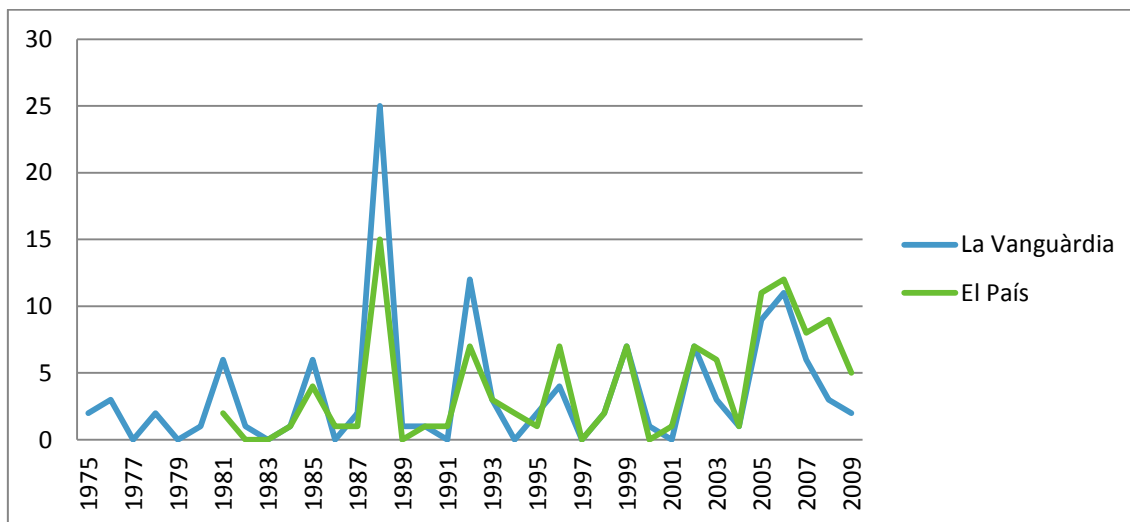
En el llibre d’estil de *La Vanguardia* es considera l’objectivitat com “una característica fundamental” i posa èmfasi en que “cuando se escribe acerca de determinadas materias

opinables, el informador debe dejar de un lado sus ideas y preferencia personales. No se puede confundir la función de interpretar con la de opinar” (ibid, p. 48 i 49).

4. Investigació de camp

4.1 Cronologia de peces sobre Bruce Springsteen (1975 – 2009)

Gràfic 1. Cronologia de les peces sobre Bruce Springsteen (1975 – 2009)

Font: elaboració pròpia

En aquest gràfic, podem veure l'evolució de l'aparició de peces sobre Bruce Springsteen a *La Vanguardia* i a *El País* entre l'any 1975 i el 2009. Hem analitzat 124 i 116 peces, respectivament. Ambdós diaris han seguit una dinàmica bastant igual pel que fa a la inclusió de continguts sobre el cantant de Nova Jersey al llarg d'aquesta etapa. Els pics més alts de les línies de la gràfica corresponen als anys en què Springsteen ha tret algun CD i, posteriorment, ha organitzat una gira. Hem de destacar tres dates en què el nombre de peces es va disparar substancialment.

En primer lloc, el 1988, any del *Tunnel of Love Express Tour*. Era la segona vegada que el cantant trepitjava Espanya, amb dos concerts a Barcelona i un a Madrid. Feia 7 anys que no venia i, a més, ja havia esdevingut un fenomen de masses a nivell mundial. Per tant, la seva visita era molt esperada i tant *La Vanguardia* com *El País* se'n van fer un gran ressò, amb 25 i 15 peces respectivament.

El 1988 és considerat un punt d'inflexió en la carrera del rocker americà a Espanya, ja que és quan realment el fenomen Springsteen comença a ser quelcom real i palpable. Coincideix amb l'explosió de l'organització de grans esdeveniments mediàtics a l'estat espanyol. Després de l'anàlisi dels dos diaris, podem veure que realment va ser així i que el paper dels mitjans va ser fonamental per la consolidació d'Springsteen com un ídol de masses, ja que en van facilitar

l'accés al públic. Podem constatar, doncs, que com afirmava Lazarsfeld, una de les funcions dels mitjans és proporcionar al públic general accés a la cultura.

En segon lloc, el 1992, any en què Springsteen va fer sis concerts a Espanya en el marc de la gira de *Human Touch i Lucky Town Tour*. Van ser unes actuacions sense la E Street Band i en què el músic havia fet un gir, tant musical com personal. Aquests dos fets centraven la temàtica de les 19 peces aparegudes als dos mitjans analitzats en aquell any.

La següent etapa a destacar correspon al 2005 i 2006, en què es van publicar un total de 43 peces entre ambdues capçaleres. En aquests anys, Springsteen va publicar *Devil&Dust*, CD amb forta càrrega política en contra de la Guerra d'Iraq, amb el que va visitar Espanya en dues ocasions, i *We Shall Overcome: the Seeger Sessions*, un CD de versions folk tradicionals, que trencava molt amb la seva dinàmica històrica, amb el qual va fer sis concerts en territori espanyol.

És important mencionar que aquestes dates mencionades no corresponen amb els moments en què s'ha considerat que Springsteen tocava el sostre de l'èxit, com el 1984 amb *Born in the USA* o el 2002 amb *The Rising*. Per tant, si bé a nivell de discurs les peces periodístiques segueixen, més o menys, la mateixa dinàmica que la resta, a nivell quantitatiu és interessant veure que el cantant ha tingut més protagonisme als dos mitjans analitzats en moments més moderats o en què s'atrevia a fer coses menys convencionals i que, realment, eren un salt al buit.

Per tant, aquest és un clar exemple de la teoria de l'*Agenda-Setting*, ja que són els mitjans de comunicació els que decideixen què és notícia i què no, independentment de la importància que tenen els fets a nivell musical, en aquest cas. Fan, doncs, una lectura parcial de la realitat, segons els seus propis interessos.

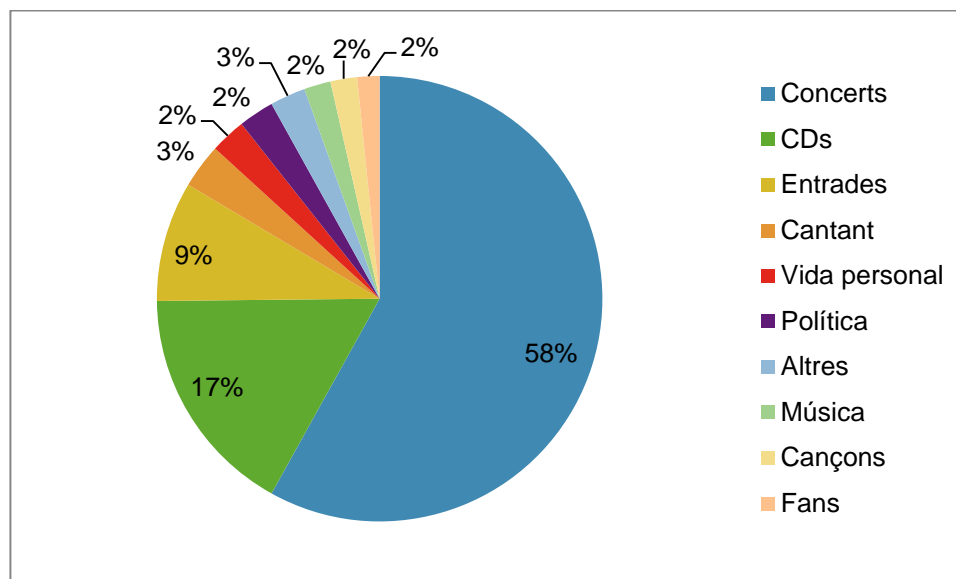
El periodista d'*El País* Ignasi Julià (comunicació personal, 7 abril 2016) apunta que "cada nova notícia d'Springsteen arriba als màxims índexs d'audiència" en aquesta capçalera. Per tant, no és d'estrenyar que el cantant nord-americà hagi tingut tant protagonisme als mitjans al llarg d'aquests 34 anys que hem analitzat.

4.2. Temàtica de les peces sobre Bruce Springsteen

Una de les hipòtesis que plantejàvem a l'inici d'aquesta investigació era que els moments en què Springsteen va tenir més protagonisme a *La Vanguardia* i a *El País* era quan presentava

CDs, quan es venien les entrades per la gira i quan es duïen a terme els concerts a Espanya. Després d'analitzar les dues capçaleres, podem confirmar aquesta hipòtesi.

Gràfic 2. Temàtica de les peces sobre Bruce Springsteen

Font: elaboració pròpia

Tal com mostra aquesta gràfica, podem observar que un 84% de les peces analitzades tractaven sobre concerts, CDs i entrades (amb un 58%, 17% i 9% respectivament). La resta de temàtiques només corresponen a un 16% i hi trobem aspectes com la vida personal del cantant, política, el fenomen fan, entre d'altres.

Més de la meitat de les peces, un 58%, feien referència als concerts. Sobretot als que realitzava a Espanya, però sovint també apareixia alguna referència sobre altres esdeveniments internacionals, per introduir la seva visita a territori espanyol. Les peces sobre concerts englobaven l'anunci de la gira i la venda d'entrades, els dies previs, el dia del show i els dies posteriors. És per aquest motiu que el nombre de peces és tan ampli.

Amb un 9% de presència a *El País* i *La Vanguardia*, les informacions sobre venda d'entrades, doncs, estaven estretament relacionades amb les peces sobre concerts. La majoria eren estrictament informatives: dia i hora de venda, preus, etc. Però també van ser en les que hi vam trobar més contingut polèmic, ja que en moltes ocasions va haver-hi problemes per aconseguir entrades o conflictes per temes de revenda.

Els anuncis de la publicació de nous CDs i les posteriors crítiques ocupen un 17% en el total de peces analitzades en les dues capçaleres. No és una xifra sorprenent, ni molt elevada tenint en

compte que Springsteen ha publicat un total de 14 CDs entre 1975 i 2009, juntament amb recopilatoris, DVDs o reedicions. Per tant, ha estat un tema recurrent pels mitjans de manera justificada. A més, malgrat tots els discs tenen un denominador comú, Springsteen ha compostat CDs molt diferents entre si i que han suscitat molt interès mediàtic, alguns positivament i d'altres no tant, i això s'ha vist reflectit a *La Vanguardia* i *El País*.

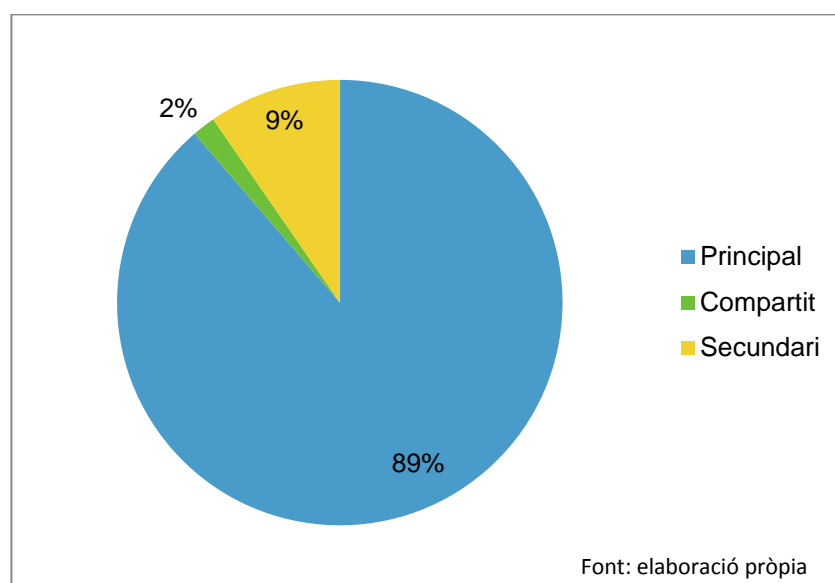
D'altra banda, també cal destacar que en aquestes tres grans temàtiques hi ha en joc molts interessos, sobretot de caire econonòmic, per part de promotores, productores i mànagers. Han sabut jugar molt bé el seu paper. Potser, de fet, ni tan sols els ha calgut molt d'esforç intentar que els mitjans publicuessin notícies sobre gires o llançaments de CDs, tenint en compte el caràcter mediàtic d'Springsteen, gairebé des del minut zero.

Pel que fa al 16% restant, podem dir que totes les temàtiques secundàries han tingut una presència bastant igualada, amb un 2'57% de mitjana. Aquestes peces les hem dividit en: cantant, vida personal, política, música, cançons, fans i altres. Són informacions que, d'una manera o altra, anaven relacionades amb les tres grans temàtiques anteriorment descrites.

Tal com hem anat mencionant al llarg del treball, Springsteen no ha volgut ser algú mediàtic per motius extramusicals, és per això que les informacions relacionades amb la seva vida personal només ocupen un 3% del total. En elles, hi hem trobat sobretot referències als seus dos matrimonis i al naixement dels seus fills, però sempre han estat notícies breus. Dave Marsh (comunicació personal, 15 abril 2016) assegura que "he's probably the most private celebrity of our time".

Un tema que sí ha generat molt enrenou en l'entorn del cantant nord-americà és la política, però tot i això tampoc ha ocupat un gran nombre de peces als mitjans (3%). És un fet que ens ha cridat l'atenció perquè, durant la major part de la seva carrera, Springsteen ha llençat molts missatges de caire polític -ímplicits i explícits-, però aquest àmbit no ha despertat tant d'interès en la premsa com esperàvem.

Gràfic 3. Protagonisme de Bruce Springsteen a les peces

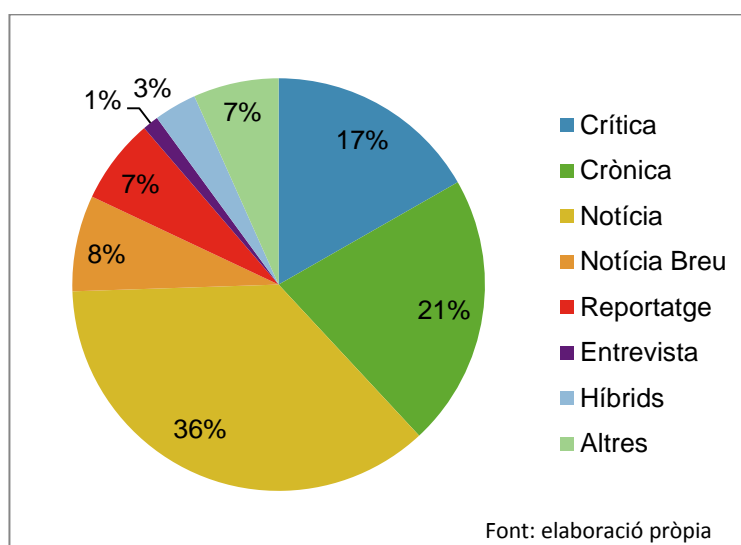

Tal com mostra aquest gràfic, també ens hem fixat en la rellevància que tenia Springsteen en les peces analitzades. Podem veure clarament que el músic és el protagonista principal en la major part de les peces, amb un 89% del total. Amb un 10% n'és el secundari, per exemple, en notícies de caire polític en què l'actor principal és el polític i a Springsteen se'l cita per la seva música. Per últim, en un 2% de les peces el cantant nord-americà comparteix protagonisme amb altres persones, com és el cas d'informacions de nous concerts a Espanya (en general) o de entrega de premis, entre d'altres.

4.3. Gèneres, extensió i secció on apareixen les peces sobre Bruce Springsteen

La secció dels dos diaris analitzats en la que es troben el (%) de les peces és *Cultura* o *Espectáculos*. Només un (%) apareixia en altres seccions, com *Gente* o *Opinió*. A *La Vanguardia*, també hem pogut comprovar que en alguna ocasió, sobretot després d'un concert, les notícies sobre Springsteen apareixen a *Tema del dia*, així com també a les portades. No hem tingut accés a aquesta informació a *El País*.

Gràfic 4. Gèneres de les peces sobre Bruce Springsteen

Tal com ens mostra aquest gràfic, els gèneres més cultivats en les peces analitzades són la notícia (36%), la crònica (21%) i la crítica (17%). No són resultats sorprenents, si tenim en compte que la notícia és el gran gènere periodístic i el més recurrent pels mitjans en general, tenint en compte les seves característiques formals. Les altes xifres de cròniques i crítiques s'entenen pel gran nombre d'informacions sobre CDs i concerts, com hem mencionat anteriorment, ja que els periodistes les han usat per tractar aquests dos temes.

El 26% dels altres gèneres que hem detectat correspon a: notícia breu (8%), reportatge (7%), altres (7%) -que engloba articles d'opinió o sumaris-, híbrids (3%) i l'entrevista (1%). Com hem dit, Springsteen no té gaire disposició a parlar amb els mitjans, és per això que el gènere de l'entrevista té un tant per cent tan baix. A més, la major part d'entrevistes que s'han publicat eren dutes a terme per altres mitjans, sobretot internacionals, i que *El País* o *La Vanguardia* n'havia comprat els drets.

Taula 2. Extensió de les peces sobre Bruce Springsteen

CAPÇALERA	MITJANA (paraules per peça)
<i>La Vanguardia</i>	470
<i>El País</i>	648,5
Total	557,5

Font: elaboració pròpia

L'extensió mitjana de les informacions aparegudes a les dues capçaleres és de 557,3 paraules. Podem observar que la mitjana d'*El País* és major que la de *La Vanguardia*, per 178,5 paraules, però tot i això pensem que és una extensió bastant equilibrada i que el fet de dedicar-li més o menys espai no ha repercutit, ni positiva ni negativament, al contingut de les peces, en el qual aprofundirem més endavant.

Taula 3. Extensió de les peces sobre Bruce Springsteen desglossada per gèneres

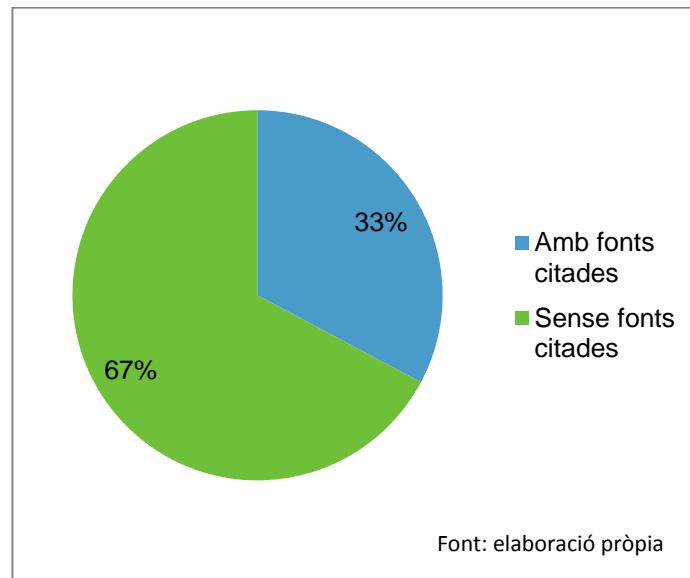
GÈNERE	MITJANA (paraules per peça)
Crítica	568,1
Crònica	712
Notícia	556,1
Notícia breu	195,6
Reportatge	841
Entrevista	1370,2
Híbrids	852
Altres	446.1

Font: elaboració pròpia

Hem desglossat l'extensió per gènere de les peces periodístiques. Veiem que els reportatges, les entrevistes i els híbrids són els que tenen la mitjana d'extensió més elevada, amb unes 841; 1370,2 i 852 paraules, respectivament. No és quelcom substancial, però, perquè són tres tipologies textuals que s'han conreat molt poc. Pel que fa als tres grans gèneres més usats, la crònica destaca, amb una mitjana de 712 paraules, per sobre la crítica (568,1p) i la notícia (556,1p). Les notícies breus, tal com el seu nom indica, és el gènere amb una extensió més baixa: 195,6 p.

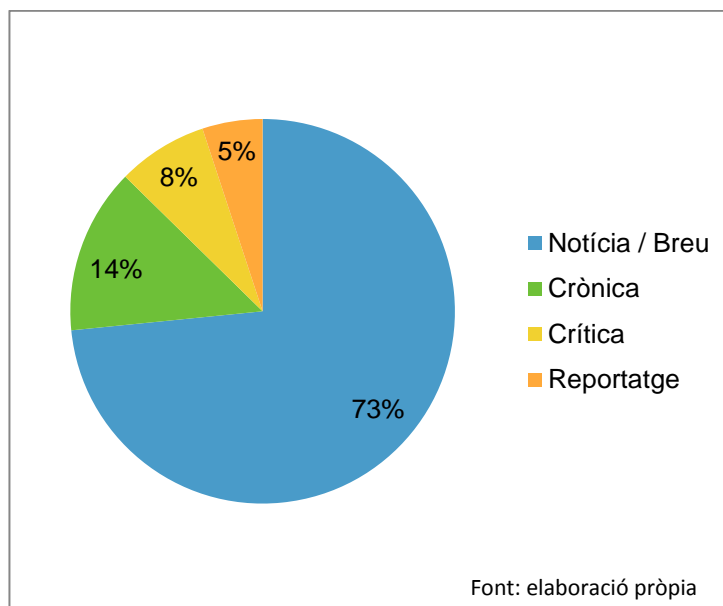
4.4 Fonts de les peces sobre Bruce Springsteen

Gràfic 5. Citació de les fonts aparegudes a les peces sobre Bruce Springsteen

Un fet que ens ha cridat l'atenció durant l'anàlisi és el baix índex de citació de fonts. Com ens mostra el gràfic, només en un 33% de les peces analitzades les fonts han estat citades. Per contra, en el 67% restant, no apareixia cap mostra de citació. És un resultat sorprenent, a la vegada que preocupant, ja que citar les fonts és quelcom bàsic en l'exercici periodístic i no fer-ho treu molta credibilitat, ja no només al periodista, sinó al mitjà en general.

Gràfic 6: Citació de les fonts aparegudes a les peces sobre Bruce Springsteen desglossades per gèneres

Hem desglossat aquest 33% en gèneres i podem veure que de totes les informacions citades, un 73% són notícies. És una dada bastant correcta, ja que és potser el gènere que més requereix citació de fonts. A més, també és el gènere més recurrent en les peces analitzades i, per tant, és positiu que sigui el més citat. El reportatge presenta un 5% de citació. És una xifra baixa, però que concorda amb el nombre de reportatges apareguts al llarg de l'anàlisi.

Per altra banda, de totes les peces citades, trobem que un 14% han estat cròniques i un 8%, crítiques. Són uns resultats que s'adiuen bastant a les característiques d'aquests dos gèneres, ja que la informació que transmeten prové de la pròpia experiència i opinió dels periodistes. En ocasions, aquesta experiència és complementada amb altres fonts i, per tant, cal citar-les.

El més preocupant, però, ja no només és aquest baixíssim 33%, que també, sinó quines són les fonts i com estan citades. Acostumen a ser fonts institucionals (promotores, mànagers, entre d'altres). N'hi ha que apareixen ben citades, però la majoria es presenten d'una forma molt vaga, poc concreta i poc personalitzada:

- "Según un representante d'Springsteen" (King, 1985)
- "Según los organizadores" (Serra i Pérez, 1992)
- "Según han trascendido fuentes de la discográfica Sony Music" (*El País*, 1999)

Seria més correcte dir quin representant d'Springsteen, quins organitzadors o quines fonts concretes de la discogràfica han informat sobre els fets. Quan es tracta de portaveus d'entitats, com hem mencionat al marc teòric, la persona en si no és important, però sí que caldria especificar una mica més. No cal personificar, però sí que caldria ser més concrets.

Llavors, també hem detectat altres tipus de citacions, que són especulacions o rumors i que, per tant, encara són menys creïbles i menys concretes:

- "Por lo que se sabe" (Costa, 1981)
- "Fuentes cercanas al equipo del rockero" (Hidalgo, 2005)
- "Como han apuntado algunas hipótesis" (*La Vanguardia*, 1988)

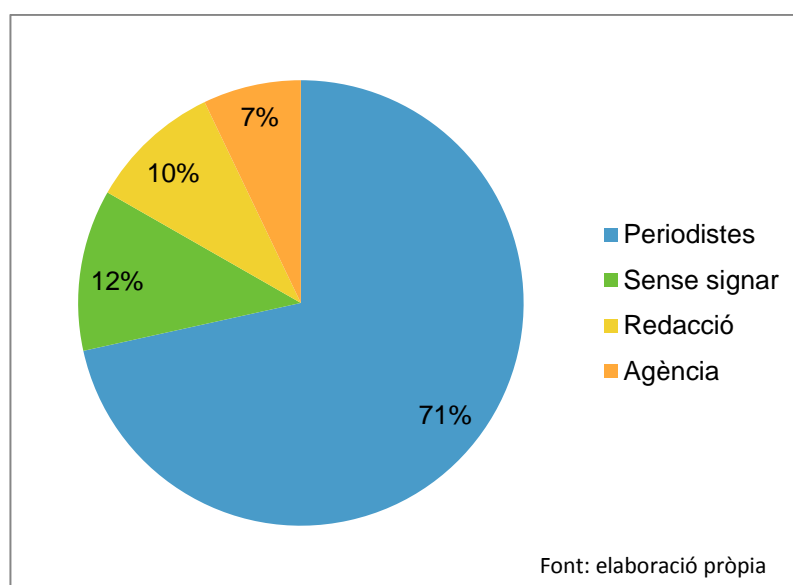
És clar que, sovint, és complicat asseblar-se de les informacions per mitjà de fonts oficials i que en temes tant mediàtics sorgeixen molts rumors, però s'ha de tenir en compte que el periodista ha establert un pacte factogràfic amb el lector. El públic dona per suposat que allò que li estan explicant és verídic, però és ètic que les informacions se citin i no només això, sinó

que cal que es faci correctament. Una citació vaga o poc concreta devalua molt una informació. Tal com deien els investigadors de la Divisió Moral, citats anteriorment, és més fàcil convèncer a algú si la font és de prestigi.

4.5 Autoria de les peces sobre Bruce Springsteen

Gràfic 7. Autoria de les peces sobre Bruce Springsteen

Dels textos periodístics analitzats, la gran majoria (72%) han estat signats per periodistes dels mitjans, que treballen a la mateixa redacció o que són corresponents. També hem pogut veure que alguns d'ells han cobert informacions sobre Springsteen de manera continuada, com Diego A. Manrique a *El País* o Esteban Linés a *La Vanguardia*. Aquest fet pot ser positiu si tenim en compte que són periodistes ja molt familiaritzats amb el cantant, amb un gran recorregut professional i que coneixen molt bé la seva trajectòria i el seu entorn. Per tant, les seves peces tenen, a priori, un plus de credibilitat. Per altra banda, però, també pot tenir conseqüències negatives, doncs els periodistes poden caure en tòpics i repeticions que trobem de manera recurrent en les seves peces o als seus escrits els pot faltar un aire de frescura i de renovació, que sí podem trobar present en notícies d'autors puntuals.

Si bé no ho podem afirmar amb certesa, ja que amb el nostre breu anàlisi no podem arribar a veritats absolutes, és possible que el tarannà que han seguit les peces sobre Springsteen al llarg de la seva trajectòria tingui a veure amb l'espiral de silenci, que hem mencionat al marc teòric. Sovint tendim a expressar públicament una idea si aquesta és la majoritària. Potser no

hi ha hagut cap periodista –en els dos mitjans analitzats- que hagi fet pública una idea molt transgressora i que trenqués amb el que sempre s’havia dit sobre el cantant per por a ser rebutjat, ja que es tractaria d’una idea minoritària. O potser per això els mitjans han assignat a alguns periodistes a que segueixin l’actualitat d’Springsteen de manera recurrent, per continuar afirmant la idea majoritària.

El 12% de les peces no presenten signatura. Pensem que és un fet bastant negatiu, perquè treu credibilitat als mitjans. Un 10% estan signades com a “Redacció”. No és tan negatiu com no signar-les, però creiem que és molt més correcte que aparegui el nom del periodista o de l’agència que ha escrit la informació. Si bé és clar que el periodista no és mai el protagonista de la notícia i que, per tant, el seu nom no hauria de ser quelcom rellevant, sí que pensem que és molt més positiu que hi sigui. Signar una notícia potser no és imprescindible, en quant a codi ètic, però sí que és bastant important, doncs li dóna molt més valor a la informació i al mitjà.

Per últim, un 7% de les peces estan signades per una agència, sobretot EFE. És una xifra bastant baixa, però cal dir que l’ús de notícies d’agència ha anat en augment al llarg dels anys. Generalment, han estat notícies o notícies breus, és a dir, peces purament informatives, per exemple, com comprar entrades pels concerts, els punts de venda o els preus.

4.6 Referències a Bruce Springsteen

Al llarg de l’anàlisi, ens hem fixat en com els periodistes es referien a Bruce Springsteen. En termes generals, feien servir sobretot quatre fórmules:

- El seu nom: Bruce / Bruce Springsteen / Springsteen
- Els seus orígens: el cantant de Nova Jersey / el cantant nord-americà...
- La seva professió: cantant / músic / compositor / l’autor de X cançó...
- El seu àlies: “the boss / el jefe”

D’aquestes quatre fórmules hem de destacar diversos detalls. Si bé el nom “Bruce Springsteen” és molt llarg, trobem adient que només es posi el cognom. De fet, és quelcom acceptat als llibres d’estil dels dos diaris analitzats, quan la persona és molt coneguda, ja que només posant el seu cognom, el públic ja pot saber a qui es refereix. El que ens ha sorprès, però, és la utilització recurrent de “Bruce” per parlar del cantant. Un fet que ha anat en

augment als últims anys. Creiem que és un ús massa col·loquial de la seva persona, com si el periodista i ell fossin amics íntims, quan realment no és així. Creiem que s’ha de marcar una mica més la distància, tenint en compte que es tracta d’un personatge d’una gran notorietat pública i, per tant, l’ús de “Bruce” no és adequat, tal com si ho és el seu nom complet o el seu cognom.

És clar que Springsteen té una clara vocació de ser pròxim amb el públic i d’intentar trencar l’enorme barrera que es crea entre estrella del rock i fan, però no creiem que s’hagi de portar a l’extrem d’anomenar-lo només “Bruce” en una peça periodística. A més, ens hem fixat que no són casos aïllats, sinó que, per exemple, en una notícia - crònica titulada “Toda una vida con Bruce”, del 15 de maig de 2006 a *La Vanguardia*, l’autor Xavier Aldekoa va arribar a posar fins a 8 vegades “Bruce” o en el reportatge “Érase una vez en New Jersey...” de Manel Fuentes, del 17 d’abril de 2005 a *El País*, el va nombrar així 7 vegades. I com aquests exemples tants d’altres. Els llibres d’estil de les dues capçaleres rebutgen l’ús del nom del nom de pila en solitari, manifesten que cal posar el nom sencer o el cognom.

Taula 4. Quantitat de “Boss” apareguts a les peces sobre Bruce Springsteen

	Cos + titular	Titular
<i>El País</i>	162	23
<i>La Vanguardia</i>	156	25
Total	318	48

Font: elaboració pròpia

A Bruce Springsteen se l’anomena “boss / jefe” perquè, en els seus inicis, era l’encarregat de repertir els diners que guanyaven entre tota la banda. Aquest àlies se l’ha fet totalment seu i, actualment, quan algú parla del “boss”, automàticament es pensa en Springsteen. De fet, tal com mostra aquesta taula, la paraula “boss” apareix 48 vegades als titulars, sense la necessitat que aparegui el seu nom complet, perquè ja es dóna per suposat que el lector sabrà de qui es parla.

- “The boss tocará en julio de 2008 en Barcelona” (*El País*, 2007)
- “El ‘boss’ se vuelve campestre” (Linés, 2005)

En el cos de les notícies i en els titulars, el terme “boss / jefe” apareix 318 vegades. La primera vegada que es va utilitzar en ambdós diaris analitzats va ser el 1988 i, a partir de llavors, el seu ús ha anat en augment. De fet, ha estat inclús un ús massa recurrent, fins a 9 vegades s’ha arribat a utilitzar en una mateixa peça. Creiem molt correcte la seva utilització, però cal fer-ho amb mesura. Hi ha moltes fórmules possibles per parlar d’Springsteen, pensem que és important no caure sempre en la fàcil de dir-li “boss” indiscriminadament. Però la dinàmica no és gaire esperançadora, ja que com l’ús de “Bruce”, el fet de dir-li “boss” també ha anat en augment al llarg dels anys.

En aquesta línia, també hem de destacar que no hi ha constància de que hi hagi una unificació formal a l’hora d’escriure “boss”. És a dir, ens hem trobat amb peces en què ho escrivien en cursiva, d’altres entre cometes, d’altres sense res... En el cas d’*El País*, el seu llibre d’estil especifica que les paraules no castellanes s’han d’escriure en cursiva (excepte algunes excepcions o llatínismes molt coneguts). Aquesta premissa és totalment passada per alt per part dels periodistes. En el llibre de redacció de *La Vanguardia* no hi trobem cap referència als noms estrangers. Però en ambdós casos pensem que és important que hi hagin uns criteris establerts i unificats, i que tothom els faci servir.

Taula 5. Referències directes a Bruce Springsteen

Estrella	Heroi	Veü del poble	Rocker	Ícona americana	Personalitat	Altres
Famoso superstar americano	El héroe del joven proletariado	Poeta de la depresión americana	El rockero americano de más éxito en la actualidad	Nuevo astro americano	Hombre de temperamento	Talento excepcional
Líder efectivo	El héroe más humano del rock	El hombre bueno del R&R que canta al proletariado y a los marginados	Una de las mayores estrellas del rock de nuestros días	El jinete pálido del rock de USA	El carismático cantante norteamericano	The boss / el jefe

El astro del rock	Héroe de los estadios	Trovador de pequeñas cosas	En toda la historia del rock no ha habido nunca otro como él	La imagen no mafiosa de una de las cunas prototípicamente mafioses de USA	Ingenuo	El autor de X canción
Megaestrella	Héroe aparentemente incorruptible	Cantautor urbano de NJ	El que fuera camionero y hoy imán del rock	Mito rockero nacido en USA	Auténtico, un ejemplar honesto	Músico, cantante y compositor
Fenómeno de proporciones históricas	Héroe del pueblo	Modelo para todos los trabajadores del país	Monarca del rock	Mito americano	Melancólico	Veterano
Una estrella masiva capaz de llenar enormes auditorios	Este héroe - mitad dios, mitad humano-	Cronista urbano	Uno de los puntos de referencia ética para el rock	Estadounidense de los pies a la cabeza, leal hacia su país, pero siempre inconformista	Líder	No es un Dios ni un amigo íntimo, pero casi
Triunfador total		Cronista de la América dura y	Idolatrado rockero americano	Sano ícono estadounidense	Tan sencillo que a veces descoloca	Narrador-con-guitarra

		marginal				
Cometa vertiginoso		Si BS fuera el Dios de los perdedores, no dejaría de cantar así en toda la eternidad	Corazón puro y duro del Rock and roll	Alguien llamado a reconfortar el alma de EEUU tras el trauma del 11S	Cercano, colega, avasallador, implacable	
				Ícono de la América ejemplar		

Font: elaboració pròpia

En aquesta taula, hem agrupat les referències a Springsteen segons unes temàtiques utilitzades freqüentment pels periodistes de les dues capçaleres analitzades. Pel que fa a les referències sobre els seus orígens, la cosa va molt més enllà d'anomenar-lo "el cantant de Nova Jersey". Springsteen és presentat als mitjans de comunicació com una ícona americana, sobretot de l'Amèrica del proletariat. En aquest sentit, també se l'ha considerat un *work-class hero* o la veu del poble. Per tant, les mencions a aquests tres àmbits han estat molt recurrents al llarg dels anys: "el héroe del joven proletariado", "el mito americano" o "el cronista de la América dura y marginal", en són alguns exemples.

En el fons, aquestes al·lusions suposen una gran responsabilitat per Springsteen i, fins i tot, han estat motiu de crítica: com una gran estrella del rock pot ser, a la vegada, la veu dels treballadors més humils d'Amèrica? Aquest, però, segurament, és el gran triomf d'Springsteen. Arribar al cim de l'èxit sense deixar de banda els orígens humils i no sonar hipòcrita.

Dins l'àmbit musical, no es pot posar en dubte que Springsteen és una gran estrella del rock&roll. Aquest fet també l'han plasmat els mitjans de comunicació, tal com mostra la taula: "una estrella masiva capaz de llenar enormes estadios". Així com també s'han fet referències a la seva personalitat, a la que el públic hi ha tingut accés a través, sobretot, dels seus concerts,

a causa de la seva clara vocació de mantenir una estreta relació amb els fans -en la mesura del possible-: “auténtico”, “un ejemplar honesto”, “carismático”, entre d’altres.

El problema de totes aquestes referències és que s’utilitzen per sobre de les seves possibilitats. La majoria, a més, tenen moltes connotacions subjectives portades a l’extrem. Que Springsteen és un excel·lent músic, una excel·lent persona i un excel·lent comunicador ja ho sap tothom. Ningú ho nega i no està malament repetir-ho, al contrari. El que passa és que quan algú és fan d’Springsteen, en termes generals, ho és amb molta devoció. Però si algú ha d’escriure quelcom sobre ell, cal marcar la distància. Perquè quan un periodista escriu sobre ell, ha de privar la seva part professional, per sobre de la personal.

L’objectivitat absoluta no existeix i la línia que la separa de la subjectivitat és molt fina. No hi ha cap mena de dubte d’això. Però per molts components d’opinió i/o interpretació que tinguin una crònica o una crítica, no cal oblidar que es tracten de gèneres també informatius. Si Springsteen fa les coses bé, s’ha de dir, és clar. Però cal posar especial atenció a com es diuen. Malgrat totes les similituds que pot tenir-hi (perquè les té), Springsteen no és Déu i creiem que, tractar-lo com a tal als mitjans de comunicació de forma tant i tan recurrent, és un error.

Tal com deia Lazarsfeld, en aquest cas, els mitjans de comunicació no tenen una influència absoluta en la societat, sinó que es limiten a reforçar les opinions ja existents. Concretament, amb aquestes adjectivacions, el que aconseguixen els periodistes es donar prestigi i legitimar l’estatus d’Springsteen. L’únic que van fent es alimentar les seves pròpies afirmacions, una vegada i una altra.

A nivell formal, també cal destacar que moltes d’aquestes estructures adjectivals les trobem dins d’una mateixa peça periodística o trobem una llarga enumeració d’adjectius ennaltadors en una sola frase. Això suposa una concentració massiva de paraules exaltadores que no deixen respirar a la peça periodística ni a la persona que la llegeix. Aquesta pràctica és desaconsellada als llibres d’estil. Caldria dosificar i mesurar més l’adjectivació.

Aquest fragment que adjuntem a continuació d’una peça d’Esteban Linés, en la que parla del CD Devils & Dust, és un clar exemple d’aquest excés de referències i adjectivacions a Springsteen i a la seva música:

“Porque junto al Springsteen del rock urabno, cronista épico y contundente, existe también el trobador de historias anónimas y habitualmente perdedoras que entronca más con la sapiencia

de Steinbeck, Woody Guthrie o Leadbelly que con la sofisticación narrativa de Dylan” (Linés, 2005)

Taula 6. Referències a la vestimenta de Bruce Springsteen

Referències a la vestimenta de Bruce Springsteen			
Tejanos viejos y una camisa clara	Vestido con unos pantalones vaqueros corrientes, unas botas negras bastante gastadas y una chaqueta de cuero	Vestía camiseta deportiva, llevaba su inseparable gorra	Vestía una camisa gris y una americana
Barba de tres días, vaqueros de pana oscura, camisa estampada, chaleco negro...	Su no menos clásico chaleco negro	Viene con sus botas, su chaleco y sus vaqueros	Se presenta con una camiseta negra y unos viejos vaqueros
Camisa negra, vaqueros...	Camiseta arremangada, perilla y el pelo peinado hacia atrás	Vestido de negro	Tejanos, camisa estampada y una cazadora oscura
Vestido con unos vaqueros viejos, unas botas puntiagudas y un chaleco de cuero negro			

Font: elaboració pròpia

Un altre ítem que ens ha cridat l’atenció són les contínues referències a la manera de vestir d’Springsteen. En aquesta taula en mostrem alguns exemples. Si és cert que quasi sempre ha portat la mateixa vestimenta: roba negra, texans, botes... I que, al cap de 40 anys, encara segueix en la mateixa línia. I potser és sorprenent, però d’aquí a que s’hagi de nombrar en la majoria de cròniques de concert o de notícies sobre la seva arribada al lloc on farà el show, no és necessari, ni rellevant. Quan sí que està bé fer al·lusions a la seva imatge és quan ha fet algun canvi substancial, com per exemple durant la gira de *The Ghost of Tom Joad*, perquè el canvi d’imatge anava lligat amb el gir musical i estava correcte parlar-ne. Però, en general, el recurs de la vestimenta és, de nou, utilitzat per sobre de les seves possibilitats.

En la mateixa línia, també hem de mencionar les referències a la seva edat. Partint de la base que té molt mèrit estar fent concerts amb 66 anys, també és un recurs massa utilitzat. El

problema no és que actualment es parli del que està fent amb l'edat que té; el problema és que es porta parlant de la seva edat des de fa més de 15 anys i, per tant, és una al·lusió que ja s'ha fet repetitiva.

Abans, hem mencionat que als titulars sovint no hi posaven Bruce Springsteen, sinó que amb "boss" ja n'hi havia prou perquè el públic sabés de qui estaven parlant. Aquesta dinàmica s'ha portat més a l'extrem, ja que també hem trobat titulars eloqüents (i algun d'informatiu) que no fa cap referència directa al músic nord-americà. En alguns casos, sí que es veu clarament de qui es parla, en d'altres s'ha de continuar llegint. No és una pràctica que els periodistes hagin utilitzat freqüentment, per tant, no ho considerem quelcom negatiu. Alguns exemples:

- "Alma profunda" (Surio, 2003)
- "Cuestión de fe" (Putx, 2008)
- "Sobrevivir a través del desencanto" (Jurado, 1996)
- "Mejor en formato acústico" (Martín, 2005)

4.7 Referències als CDs de Bruce Springsteen

Taula 7. Referències als CDs de Bruce Springsteen

Referències als CDs de Bruce Springsteen				
<i>Born to run</i>	Uno de los éxitos más fulminantes de los últimos tiempos	Éxito tangible	Nunca se ha producido nada igual en el rock	Himno
<i>Darkness on the edge of town</i>	Absolutamente recomendable			
<i>The River</i>	Obra completa y redonda			
<i>Born in the USA</i>	Trabajo absorbente y accesible, dotado de una profunda pasión y de imaginación	Es un himno	La amargura de la letra contrasta con el poderoso optimismo de la música	El disco con el que tocó la cima de la popularidad

Live 1975 - 1985	Esperada recopilación	Sumario de la carrera de una impetuosa figura con capacidad para verbalizar agudas observaciones sobre la América que le rodea		
Tunnel of love	Obra monumental y definitiva	Temas de complicada y atolondrada poesía		
Human Touch i Lucky Town	Una victoria del rock tradicional	Dudoso impacto comercial // Temas de estructura sencilla, básicamente acústicos, poco comerciales y con una carga elevada de melancolía y dolor	Son un baño de humildad, trabajadas con honestidad y con una extrema profesionalidad	Son trabajos densos
The Ghost of Tom Joad	El esperado disco	Doce historias del "mal sueño" americano vivenciadas por otros arquetipos de perdedores	Álbum exquisito y nostálgico	Hombres con el corazón destrozado a causa de su pobreza... Springsteen ha querido convertirse en su voz
The Rising	Un repertorio que se sostiene por si mismo	La última obra mayor del Boss	Aporta consuelo sin rehuir la tristeza y rabia amarga	Redescubrimiento de la voz rockera que temía haber perdido
Devils & Dust	La esperada obra	Más tranquilo, más acústico	Flamante disco	Está cargado de épica, seres solitarios, almas en peligro,

				historias de madres e hijos y alguna referencia a la guerra de Irak
<i>We Shall Overcome: The Seeger Sessions</i>	Solemnes plegarias de matiz casi religioso	Interpretación personal de 13 canciones tradicionales	Estupendo álbum	Springsteen se ha reinventado a si mismo y en el disco se acerca a las músicas rurales
<i>Magic</i>	Es un punto de inflexión: el regreso de la energía, su permanente enfado ante la coyuntura política que atraviesa su país	Es una obra compositivamente intrascendente	Su trabajo más consistente de los últimos años	
<i>Working on a Dream</i>	Sonido bastante más gratificante para el gusto general	Disco optimista	Claros alusiones al cambio	Historias de personas dispuestas a perseguir una ilusión

Font: elaboració pròpia

Aquesta taula mostra algunes de les referències que han fet els periodistes sobre els CDs d'Springsteen. En la majoria de peces sobre discos, per una banda, es parlava de la melodia i, per l'altra, de les lletres. Aquest últim àmbit era en el que més s'explaiaven, ja que la gran força de la música del cantant nord-americà recau sobre el contingut, més que en la forma.

De les diferents parts que hem analitzat de l'entorn d'Springsteen, els CDs han estat els que han rebut més crítica per part dels periodistes, ja que en alguna ocasió Springsteen havia canviat de registre totalment o feia discos sense l'E Street Band i això feia trontollar una mica la seva dinàmica. No ha estat una crítica indiscriminada ni molt directa, de fet, ha estat bastant subtil, com es pot comprovar a la taula, però sí que potser ha estat l'àmbit en què els periodistes han estat més escèptics. Tot i això, tots els dubtes que podien generar els CDs,

després acabaven desapareixent als concerts. Springsteen guanya en directe, tal com en parlarem més endavant.

En quant a referències positives, és l'àmbit en què els periodistes han estat més moderats. Sí que hi ha consideracions molt adul·ladores: "obra monumental y definitiva" o "solemnes plegarias de matiz casi religioso", però no són utilitzades ni molt recurrentment, ni per sobre de les seves possibilitats. En aquest cas, però, a nivell de contingut, els comentaris positius dels CDs sí que corresponen amb els seus grans èxits, tal com podem veure amb *Born to Run* ("nunca se ha producido nada igual en el rock") o amb *Born in the USA* ("es un himno").

4.8 Referències als concerts de Bruce Springsteen

Els concerts han estat la gran temàtica en les peces analitzades i són descrits com uns grans esdeveniments històrics. No només els macroconcerts en enormes complexos, sinó també els shows més íntims, en teatres o pavellons petits. Els concerts suposen la confirmació del que ja anunciaven els CDs o, per al contrari, sorprenen gratament quan els discos no acabaven de convèncer a la crítica. En la següent taula, podem veure algunes de les referències als concerts:

Taula 8. Referències als concerts de Bruce Springsteen

Referències als concerts de Bruce Springsteen			
Un concierto que duró las tres horas más intensas que haya vivido el rock en nuestro país	Springsteen vende emociones en su última gira	El Camp Nou fue una locura	Springsteen cuenta sus conciertos en España por éxitos arrolladores
Triunfal concierto	Que la primera reunión con la ESB ocurra en España no es casual	Una noche de aire puro, música pura y alegría espontánea	y, sin embargo, Springsteen volvió a sorprender, a emocionar y a dictar una lección magistral de cómo puede ser un espectáculo de r&r
	apabullantes conciertos	La fiesta de los grandes	

Un concierto de rock en estado puro con viñetas que han iluminado la vida de más de una generación		estadios ahora pasa a ser doméstica, sin perder intensidad	Ofreció uno de los conciertos más poderosos y electrizantes que se le recuerdan y han sido muchos.
La vinculación emocional entre Springsteen y Barcelona va más allá de las teorías e hipótesis, los dos conciertos del Boss pueden resultar históricos	Su actuación en el escenario confirmó plenamente que se trata del mejor espectáculo rockero que se puede presenciar hoy en día, en profundidad, densidad, creatividad, musicalidad, personalidad y en potencial dinámico-energético	La crónica de un éxito anunciado	El de Bruce Springsteen puede quedar en la memoria como el más largo, intenso y multitudinario de los conciertos celebrados en Barcelona
Springsteen vuelve a plasmar sobre el escenario las contundentes razones de su inmensa aceptación popular	Dio en la Monumental todo lo que es capaz de dar, que no es poco	Una de las noches más irrepetibles vividas en le Pabellón Olímpico	Una noche que quedará marcada en el calendario de la historia musical de Barcelona

Font: elaboració pròpia

Després d'un concert, la crítica quedava rendida als peus d'Springsteen i és que si hi ha una cosa amb la que tothom està d'acord és que el músic nord-americà guanya en directe. Sí que, de vegades, hi hem trobat comentaris negatius en quant al so o al repertori, però que queden eclipsat per l'allau d'elogis que li dediquen, com es mostra a la taula anterior.

D'altra banda, també hem de mencionar que, en moltes ocasions, s'han equiperat els concerts d'Springsteen a una experiència religiosa, a ell se l'ha tractat de Déu i al públic, com si fossin els seus fidels. És un recurs bastant recurrent que hem detectat en diverses peces. No pensem que sigui quelcom negatiu, sempre i quan s'utilitzi de manera moderada. De fet, potser és una de les millors maneres d'intentar explicar en paraules què suposa un concert d'Springsteen.

Però l'important d'això és, en primer lloc, no parlar-ne fins a la sacietat i, en segon lloc, deixar clar que és només una comparació. No és el mateix dir que Springsteen sembla un Déu, que dir que Springsteen és Déu. En aquesta taula, podem veure'n alguns exemples:

Taula 9. Referències religioses sobre Bruce Springsteen

Referències religioses sobre Bruce Springsteen			
Silencio catredalicio	Su público ayer se debatía entre el silencio casi religioso y las expresiones de euforia	BS cantaba como quien revela las más profundas verdades y era adorado por una pléyade de seres que no dudaban de su palabra, de su música	Mantener la máxima cercanía con el escenario. Eso es estar cerca del cielo
Convirtió el estadio en un grandioso templo obnubilado por tan convincente predicador	Religión Springsteen	Volvió a encandilar a sus fieles	Se reencontró anoche con su fidelísima parroquia catalana, refrendando la ceremonia con una contundente y bellísima lección de música
Un fan que atendió con obediencia casi eclesial	Nuevo reencuentro con su fiel parroquia catalana	Lo suyo es cuestión de fe: una fe que no sé si mueve montañas, pero que, como mínimo, llena estadios	

Font: elaboració pròpia

En les peces sobre concerts, també hem detectat moltes referències al públic. Els periodistes han emfatitzat molt l'estreta relació entre el fan i el cantant, una relació molt palpable en un concert d'Springsteen. També hem trobat diverses al·lusions al fet que, amb el pas del temps, el públic ha anat evolucionant i ja fa uns anys que és un públic intergeneracional. La crítica destaca molt aquest fet com a punt a favor pel cantant de Nova Jersey. Pensem que els periodistes han sabut transmetre molt correctament la relació fan - Springsteen. És molt

complicat plasmar en paraules el que una persona sent en un concert i valorem molt positivament la tasca dels periodistes de verbalitzar els sentiments i les emocions dels fans i del propi cantant en un concert. En la següent taula, hem recollit algunes de les frases que hem trobat al llarg de l'anàlisi:

Taula 10. Referències sobre la relació de Bruce Springsteen i els seus fans

Referències sobre la relació de Bruce Springsteen i els seus fans			
Bruce ha establecido tal complicidad con sus oyentes que le celebran incluso cuando no toca música para menear el culo	Una audiencia que le escuchó rendida	La historia de amor entre BS y el público español continúa	Cuando en un concierto se juntan padres, hijos y abuelos es que estamos ante un gran clásico
Haciendo partícipes a todos de su entusiasmo y magnetizando al público deslumbrado	El ambiente de hermandad entre músicos y entre músico y público estaba logrado	Logró una total comunión con los que le escuchaban	Lazo magnético que se había formado entre la gente y el Jefe
Era una admisión pública y desinibida de amor mútuo. Y no parece que estén cansados de amarse, que hay cuerda para rato	Delirio entre público y artista		

Font: elaboració pròpia

És important tenir en compte que com hem anat mencionat, no es pot demostrar científicament, però sí que és cert que la relació entre Springsteen i els fans espanyols, sobretot catalans, és especial. I això també té molt a veure amb el tarannà mediterrani, tal com explica Ignasi Julià (comunicació personal, 7 abril 2016):

El que passa amb Springsteen és que ha sobrepassat el cercle del rock per esdevenir un fenomen mediàtic i, per dir-ho d'alguna manera, els seus concerts a Espanya es viuen casi com un gran esdeveniment populista. És important assenyalar que el caràcter mediàtic hi ha tingut

molt a veure: els seus concerts són explosions d'alegria i també una reflexió de llarga durada, tres hores, i això connecta amb les nostres costums festives i caràcters encesos.

Per tant, no és d'estranyar que aquest fet estigui present als mitjans de comunicació. En relació a això, també hi hem trobat moltes referències als esforços d'Springsteen per intregar-se en la cultura espanyola - catalana parlant català o castellà durant els seus concerts. És quelcom que els fans agraeixen molt i, per tant, també ocupa un lloc en les crítiques i cròniques dels concerts.

Parlar d'un concert, igual que d'un CD, és impossible fer-ho d'una manera absolutament objectiva. De fet, tal com explica la teoria del *framing*, per molt objectiu que vulgui ser un periodista, al ser un ésser viu ja té un component subjectiu que, d'una manera o altra, apareix a les seves peces. El periodista enquadra la realitat tal i com ell la percep. Ja no només pel que diu, sinó pel com ho diu. Tot i això, partint d'aquesta base, des del nostre punt de vista, creiem que una persona que no és fan d'Springsteen podria fer un més bon exercici d'explicar un concert, que no una periodista que sí n'és seguidor, perquè els sentiments i les emocions es barregen inconscientment amb els fets objectius. Hem trobat a faltar una mica de distància i de perspectiva en les peces sobre concerts.

També ha estat en aquestes peces en les que l'E Street Band hi ha tingut més protagonisme. La simbiosi entre la banda i Springsteen és quelcom que augmenta en un esdeveniment en directe i, per això, la premsa se n'ha fet ressò. Quan el cantant nord-americà va fer gires sense el mític grup, sempre hi havia alguna frase o altra en la que els periodistes destacaven la seva absència, malgrat els altres músics que acompanyaven a Springsteen fossin molt correctes també.

5. Conclusions

Després d'aprofundir teòricament sobre la figura de Bruce Springsteen i la seva relació amb els mitjans de comunicació, en àmbit nacional i internacional, i complementant-ho amb l'anàlisi de les peces periodístiques aparegudes a *El País* i *La Vanguardia* del 1975 al 2009, podem extreure'n diverses conclusions. Hem trobat fets objectius que ens permeten afirmar les hipòtesis exposades a l'inici d'aquest treball.

La primera hipòtesi que plantejàvem era que els mitjans de comunicació havien afavorit a què Springsteen es convertís en una icona mediàtica a l'estat espanyol. Hem comprovat que ha aparegut a les dues capçaleres analitzades d'una forma regular al llarg d'aquests anys. Sobretot han tractat la seva faceta com a cantant, deixant en posicions molt secundàries altres temàtiques relacionades amb ell, com la seva vinculació política o la seva vida personal.

Hem de dir, però, que els mitjans de comunicació han fet una lectura personal dels fets sobre Bruce Springsteen, segons els seus interessos. No sempre el que més ha aparegut a les capçaleres analitzades es corresponia als moments més exitosos de la vida professional del cantant, musicalment parlant.

També hem de mencionar que sí, els mitjans han afavorit que Springsteen fos una icona mediàtica a Espanya, però no han estat un factor decisiu. Han estat, senzillament, un element més que ha ajudat a mantenir aquesta estructura mediàtica que s'ha fabricat al voltant del cantant, sense ser quelcom molt vinculant.

Els mitjans han tingut la funció d'anar alimentant aquest "fenomen Springsteen", que es va crear i s'ha consolidat per si sol, entre la gent i ell, perquè les situacions del moment ho han anat portant. Tots els elements exteriors només han estat i són instruments d'acompanyament.

Tot i això, també cal fer referència a que la relació entre els mitjans i Springsteen ha estat un procés recíproc. Els mitjans li han donat ressò i ell els ha donat audiència.

En aquesta regularitat d'Springsteen als mitjans, també hi hem trobat un leitmotiv: la relació especial que el cantant nord-americà té amb el públic, sobretot amb Barcelona i els fans catalans. No és quelcom que es pugui demostrar científicament, però sí que formen una simbiosi singular i els mitjans n'han fet molt ressò.

Al públic li agrada llegir que és especial per a Springsteen, els periodistes en tenen constància i han sabut jugar molt bé amb això. Però caldria tractar aquest tema més neutralment, mesurant sobretot el llenguatge, per tal de no fer-ne una caricatura.

En relació amb la seva professió com a cantant, les grans temàtiques que han centrat l'aparició d'Springsteen a *El País* i *La Vanguardia* són la publicació dels CDs, la venda d'entrades i els seus concerts, tal com apuntàvem en la tercera hipòtesi. Aquest fet està estretament lligat amb que els tres grans gèneres utilitzats pels periodistes siguin la notícia, la crònica i la crítica.

També podem confirmar la primera i quarta hipòtesi, en les que avançàvem que els mitjans de comunicació havien divinitzat Springsteen i que, en conseqüència, no seguien correctament els codis deontològics de la professió periodística. Les referències a la seva figura, així com als seus concerts o als seus CDs, han estat sobreexplotades i portades a l'extrem. En moltes peces, es podia arribar a dubtar si el que estàvem llegint estava escrit per un periodista o per un fan devot. I vet aquí el problema.

En moltes ocasions, els periodistes han creuat la fina línia entre interpretació i opinió, entre fets objectius i referències massa subjectives. No es pot descriure l'art i la cultura sense elements subjectius, no hi ha dubte d'això, però l'error ha estat en què hem trobat a faltar perspectiva i distància en l'enfocament de les peces. La gran diferència en dir "Bruce Springsteen sembla un déu" a dir "Bruce Springsteen és Déu".

Els periodistes han adjectivat Bruce Springsteen per sobre de les seves possibilitats, fins a arribar al punt que les paraules perdien el seu valor o que no aportaven res a la peça. El mateix ha passat amb el freqüent ús de "the boss" o la referència col·loquial de "Bruce" per anomenar-lo. Creiem, doncs, que cal mesurar el llenguatge a l'hora de parlar sobre Springsteen.

En aquesta línia, creiem que també es necessita una renovació en la forma de parlar de qualsevol fet noticiós sobre Springsteen. Els periodistes han caigut en tòpics, en frases i paraules recurrents. Hem detectat diverses peces que semblaven extreïdes d'una plantilla preestablerta, en la que només canviava el contingut segons què estigués passant en aquell moment.

D'aquesta manera, també seria interessant una renovació progressiva de les persones que cobreixen les notícies sobre el cantant de Nova Jersey. L'experiència està molt bé, però també es necessiten noves maneres de mirar, noves maneres d'entendre Springsteen. Quan un tema està ja molt explotat, cal mirar-se'l amb uns altres ulls, perquè ell està immers en un continu

procés de canvi i sempre acaba sorprenent, d'una manera o altra. Per tant, no estaria malament que els mitjans de comunicació també fossin una mica més dinàmics en aquest sentit.

També cal mencionar que les informacions guanyarien en credibilitat si estiguessin més citades i en les que ja ho estan, que estiguessin ben citades. Moltes peces eren interessants i aportaven dades molt bones sobre Springsteen, però perdien molt valor al no haver-hi les fonts atribuïdes o ben atribuïdes. Pensem que és un error molt greu donar tan poca importància al tema de les fonts d'informació.

Per tant, creiem que és necessària una reflexió a fons sobre el tractament de Bruce Springsteen als mitjans. Cal analitzar el que s'ha fet, el que s'està fent i el que es farà. Seguir en la mateixa línia és la sortida fàcil, però intentar reformular-lo per tal de millorar seria quelcom molt positiu per a ell, per a la professió en si i per al públic.

Per últim, també volem deixar clar que hem analitzat dos diaris que, segons dades objectives, són representatius a l'àmbit espanyol. A partir d'aquests dos casos concrets, juntament amb una recerca teòrica d'altres mitjans, ens hem permès la llicència de fer generalitzacions. Però caldria fer un treball més exhaustiu per poder afirmar amb més contundència totes les conclusions exposades en el present treball.

6. Bibliografía, webgrafia i videografia

6.1 Bibliografía

Adorno, T. i Horkeimer, M. (1981). *La industria de la cultura: ilustración como engaño de las masas*. Dins de Curran, J. Gurevitch, M. Woollavot, J. (eds). (1981). *Sociedad y comunicación de masas*, p. 393-431. Mèxic: Fondo de Cultura Económica

Bianciotto, J. Cortés, M. (2011). *Bruce Springsteen en España*. Barcelona: Quarentena Ediciones.

Bianciotto, J. Cortés, M. Vilar, J.A. (2008). *El fenomen Springsteen. Parlen els fans catalans*. Barcelona: Ara Llibres.

Camps, M. (coor.) (2004). *Libro de redacción de La Vanguardia*. Barcelona: Editorial Ariel.

Cohen, B. (1963). *The press and foreing policy*. New York: Harcourt.

Cullen, J. (2005). *Born in the USA: Bruce Springsteen and the American Tradition*. Cunneticut: Wesleyan University Press.

Deardorff, D. (2014). *Bruce Springsteen: american poet and prophet*. Maryland: Scarecrow Press Inc.

El País (2014). *El País. Libro de Estilo*. Madrid: Aguilar.

Fuentes, M. (2008). *BCN loves Bruce*. Barcelona: Ediciones Primera Plana.

Hall, S. (1981). La cultura, los medios de comunicación y el "efecto ideológico". Dins de Curran, J. Gurevitch, M. Woollavot, J. (eds). (1981). *Sociedad y comunicación de masas*, p. 357-392. Mèxic: Fondo de Cultura Económica

Lazarsfeld, P. Merton, R. (1986). *Comunicación de masas, gustos Populares y acción social organizada*. Dins de De Moragas, M. (ed.) (1986). *Sociología de la comunicación de masas. Vol II. Estructura, funciones y efectos*, p. 22-49. Barcelona: Gustavo Gili.

Marsh, D. (1988). *Glory Days*. Mallorca: Ultramar Editores S.A.

Marsh, D. (2006). *Bruce Springsteen on tour 1968-2005*. New York: Bloomsbury USA.

McCombs, M. (1996). *Influencia de las noticias sobre nuestras imágenes del mundo*. Dins de Bryant, J. Zillman, D. (eds.) (1996). *Los efectos de los medios de comunicación. Investigaciones y teoría*, p.13-34. Barcelona: Paidós.

Montero, M.D. (2013). *Teories de la comunicació*. Material no publicat.

Noëlle-Neumann, E. (1977). *La espiral del silencio. Opinión pública: nuestra piel social*. Barcelona: Paidós.

Ullestad, N. (1992). *Diverse rock rebel-lions subvert mass media hegemony*. Inclòs a Garofalo, R. (ed). *Rockin' the boat: mass music and mass moviments*, p. 34-54. Boston: South End Press.

Womack, K. Zolten, J. Bernhard, M. (2012). *Bruce Springsteen, Cultural Studies, and the Runaway American Dream*. Surrey: Ashgate Publishing Limited.

6.2 Webgrafia

Associació per a la Investigació de Mitjans de Comunicació (AIMC). (2016). *Resum de l'Estudi General de Mitjans (EGM) de l'últim any mòbil (abril 2015 – març 2016)*. Consultat 4 abril 2016, des de: www.aimc.es/-Datos-EGM-Resumen-General-.html

Associació de Promotors Musicals (APM) (2016). *VII anuari de l'APM*. Consultat 4 març 2016, des de: https://issuu.com/apm2014/docs/anuario_apm_16

Bird, E. (1994). 'Is that me, baby?' Image, authenticity and the career of Bruce Springsteen. *American Studies*, vol. 35, nº 2, 39-57. Consultat 3 desembre 2015, des de: <https://journals.ku.edu/index.php/amerstud/article/view/2821/2780>

Bohn, L. (2009). Bruce Springsteen. *Time*. Consultat 7 novembre 2015, des de: www.content.time.com/time/arts/article/0,8599,1888884,00.html

Cohen, J. (ed.) (2014). *Boss. The Biannual Online-Journal of Springsteen Studies*. Consultat 27 desembre 2015, des de: boss.mcgill.ca

Dolan, M. (2014). *How Ronald Reagan Changed Bruce Springsteen's Politics*. Consultat 12 gener 2016, des de: <http://www.politico.com/magazine/story/2014/06/bruce-springsteen-ronald-reagan-107448#ixzz4AQjnGgl1>

Doyle, J. (2012). *Barack & Bruce, 2008-2012*. Consultat 12 gener 2016, des de: www.pophistorydig.com/topics/obama-springsteen-2008-2012/

El Mundo. (2016). Consultat 2 desembre 2015, des de: www.elmundo.es

El País. (2016). Consultat 15 maig 2016, des de: www.elpais.com

Eriksen, N. (1981). Bruce Springsteen: reading rock and roll. Consultat 28 novembre 2015, des de: <https://www.marxists.org/history/erol/periodicals/theoretical-review/19812102.htm>

Federació d'Associacions de Periodistes d'Espanya. Consultat 4 març 2016, des de: <http://fape.es/>

Filoxarxa. Diccionari enciclopèdic de filosofia: autors, conceptes, textos. (n.d). Consultat 16 febrer 2016, des de: www.pensament.com/filoxarxa/filoxarxa/index.htm

Frickie, D. (2016). How Bruce Springsteen got back to 'The River'. *Rolling Stone*. Consultat 3 març 2016, des de: www.rollingstone.com/music/features/how-bruce-springsteen-got-back-to-the-river-20160201

Gibbons, F. (2012). Bruce Springsteen: 'What was done to my country was un-American'. *The Guardian*. Consultat 26 gener 2016, des de: <https://www.theguardian.com/music/2012/feb/17/bruce-springsteen-wrecking-ball>

Gittins, I. (2008). Bruce Springsteen. *The Guardian*. Consultat 20 novembre 2015, des de: www.theguardian.com/music/2008/jun/02/popandrock.springsteen

Greene, A. (2008). Bruce Springsteen, Billy Joel form supergroup for Obama in NYC. *Rolling Stone*. Consultat 12 gener 2016, des de: <http://www.rollingstone.com/music/news/bruce-springsteen-billy-joel-form-supergroup-for-obama-in-nyc-20081017#ixzz4AQXNhVv>

Hilburn, R. (2002). Hope Won Outboat Consultat 22 novembre 2015, des de: www.articles.latimes.com/2002/jul/14/entertainment/ca-hilburn14/2

La Vanguardia. (2016). Consultat 15 de maig 2016, des de: www.lavanguardia.com

Landau, J. (1974). *Growing young with rock and roll*. Consultat 20 novembre 2015, des de: <http://www.brucespringsteen.it/Other/real.htm>

Lifton, D. (2014). 'I saw rock 'n' roll future': the history of Bruce Springsteen and Jon Landau. Consultat 20 novembre 2015, des de: www.ultimateclassicrock.com/bruce-springsteen-jon-landau/

Lombardi, J. (1988). The Sanctification of Bruce Springsteen and the Rise of Mass Hip. Consultat 17 novembre 2015, des de: http://www.greasylake.org/articles_record.php?Id=13

Marcus, G. (1975). Born to Run. *Rolling Stone*. Consultat 17 novembre 2015, des de: www.rollingstone.com/music/albumreviews/born-to-run-19851001

Morely, J. (1985). Bruce Springsteen, Made in the USA: the phenomenon. *Rolling Stone*. Consultat 10 gener 2016, des de: <http://www.rollingstone.com/music/news/bruce-springsteen-made-in-the-u-s-a-the-phenomenon-19851010>

Pallás, M. (2014). Springsteen: cultura e identidad. *Fronterad*. Consultat 12 desembre 2015, des de: www.fronterad.com/?q=springsteen-cultura-e-identidad

Pirttijärvi, J. (2015). 1985-06-23 – Stade Richter, Montpellier, France. Consultat 25 abril 2016, des de: <https://brucebase.wikispaces.com/1985-06-23+-+STADE+RICHTER,+MONTPELLIER,+FRANCE>

Point Blank (2016). Noticias e información en castellano sobre Bruce Springsteen. Consultat 25 abril 2016, des de: www.pointblankmag.com

Rockwell, J. (1984). Rock: Bruce Springsteen in concert. *The New York Times*. Consultat 17 novembre 2015, des de: <http://www.nytimes.com/1984/08/07/arts/rock-bruce-springsteen-in-concert.html?rref=collection%2Ftimestopic%2FSpringsteen%2C%20Bruce>

Sádaba, T. (2001). *Origen, aplicación y límites de la "teoría del encuadre" (framing) en comunicación*. *Communication & Society*, vol. 14, nº 2, 143-175. Consultat 16 febrer 2016, des de: www.unav.es/fcom/communication-society/es/articulo.php?art_id=335

Springsteen soars to Nº 1 with 'The Rising' (n.d). Consultat 21 novembre 2015, des de: www.billboard.com/articles/news/74568/springsteens-rising-hangs-onto-no-1

Springsteen, B. (2012). *A message from Bruce*. Consultat 12 gener 2016, des de: <http://brucespringsteen.net/news/2012/a-message-from-bruce>

Sutcliffe, P. (2006). Bruce Springsteen: ¿Estás hablando conmigo?. Consultat 4 febrer 2016, des de: <http://www.rockdelux.com/secciones/p/bruce-springsteen-estas-hablando-conmigo.html>

The Official Bruce Springsteen Website. (n.d) Consultat 13 abril 2016, des de: www.brucespringsteen.net

Virtual Dave Marsh (2016). Consultat 17 febrer 2016, des de: www.davemarsh.us

White, C.P. (2014). *High Hopes & The Cult of The Boss. Bruce Springsteen's new album and how "the future of rock & roll" maintains his mass-media relevance.* Consultat 14 gener 2016, des de: <http://www.coreypatrickwhite.com/springsteen.html>

Yates, B. (2005). *Healing a nation: Deconstructing Bruce Springsteen's The Rising.* Consultat 24 novembre 2015, des de: [Healing a nation-Deconstructing Bruce Springsteen's The Rising.pdf](#)

6.3 Videografia

Scott, R. (productor), Walsh, B. (director). (2013). *Springsteen and I.* [Documental]. EUA: Black Dog Films.

Zimny, T. (director) (2015). *The ties that bind.* [Documental]. EUA: Columbia

Parés, J. (2012). *Concert de Bruce Springsteen – Wrecking Ball Tour* [vídeo].

Goldmann, S. (1998). *Bruce Springsteen: a secret history.* [Documental]. Regne Unit: BBC Film

ANNEXOS

Annex I. Cronologia sobre la trajectòria de Bruce Springsteen (1973 - 2016)

ANY	ESDEVENIMENT
5 gener 1973	<i>Greetings from Asbury Park, N.J.</i>
27 juliol 1973	CBS Sales Convention Concert Bruce Springsteen
19 agost 1973	Crònica concert CBS <i>Bruce Springsteen, la revelación</i> per Constantino Romero a <i>Diario Femenino</i>
11 setembre 1973	<i>The wild, the Innocent and the E Street Shuffle</i>
22 maig 1974	<i>I have seen the future of Rock & Roll and its name is Bruce Springsteen</i> - Jon Landau
19 setembre 1974	Inici de la gira <i>Born to run tour</i> Encara no s'havia publicat el CD
13 agost 1975	Inici 5 concerts al Club Bottom Line (Nova York)
25 agost 1975	<i>Born to Run</i>
27 octubre 1975	Portada a <i>Time</i> i <i>Newsweek</i>
18 novembre 1975	Primer concert fora d'USA Londres, Anglaterra
24 novembre 1975	Concert a Londres, Anglaterra Es va afegir després del <i>sold out</i> del concert del 18
25 març 1977	Final de la gira <i>Born to run Tour</i>
23 maig 1978	Inici de la gira <i>Darkness on the edge of town Tour</i> Buffalo, Nova York El CD encara no s'havia publicat
2 juny 1978	<i>Darkness on the edge of town</i>
8 juliol 1978	Primer vídeo: <i>Rosalita</i>
1 gener 1979	Final de la gira <i>Darkness on the edge of town Tour</i> Cleveland, Ohio Només per USA
3 octubre 1980	Comença la gira <i>The River Tour</i> Ann Arbor, Michigan
17 octubre 1980	<i>The River</i>
5 de març 1981	Acaba, per moments, la gira per USA de <i>The River Tour</i>
12 març 1981	Aplaça la gira europea <i>The River Tour</i> Havia de començar a Anglaterra

ANY	ESDEVENIMENT
7 abril 1981	Primer concert a Europa <i>The River Tour</i> Primera gira europea Frankfurt, Alemanya Occidental
21 abril 1981	Concert a Barcelona - Palau d'Esports Primer concert a Espanya
14 setembre 1981	Acaba la gira <i>The River Tour</i> Cincinnati, Ohio
30 setembre 1982	<i>Nebraska</i>
4 juny 1984	<i>Born in the USA</i>
29 juny 1984 1 i 2 juliol 1984	Inici de la gira <i>Born in the USA Tour</i> Saint Paul, Minnesota
23 febrer 1985	Final momentani de la gira per USA de <i>Born in the Usa Tour</i>
1 juny 1985	Inici gira europea de <i>Born in the USA Tour</i> Dublin, Irlanda
23 juny 1985 (!!!!!!!!!!!!)	Primer concert a "Espanya" de <i>Born in the USA Tour</i> <i>Montpellier, França</i>
2 octubre 1985	Final gira <i>Born in the USA Tour</i> Los Angeles, USA
10 novembre 1986	<i>Live/1975-1985</i> Primer àlbum en directe
1987	<i>Tunnel of Love</i>
25 febrer 1988	Inici de la gira per USA de <i>Tunnel of Love Express Tour</i>
23 maig 1988	Final de la gira per USA de <i>Tunnel of Love Express Tour</i>
1 juny 1988	Inici de la gira europea de <i>Tunnel of Love Express Tour</i> <i>Stadio Comunale de Turín</i>
2 agost 1988	Primer concert a Espanya de <i>Tunnel of Love Express Tour</i> Estadi Vicente Calderón, Madrid
3 agost 1988	Últim concert de la gira <i>Tunnel of Love Express Tour</i> Camp Nou, Barcelona
2 setembre 1988	Primer concert de <i>Human Rights Now!</i> - Concerts benèfics organitzats per Amnistia Internacional Wembley Stadium, Londres
10 setembre 1988	Camp Nou, Barcelona

ANY	ESDEVENIMENT
15 octubre 1988	Primer concert de <i>Human Rights Now!</i> River Plate Stadium, Buenos Aires
1989	Separació de Bruce Springsteen i la E Street Band
31 març 1992	<i>Human Touch + Lucky Town</i>
15 juny 1992	Primer concert de la gira <i>Bruce Springsteen Tour 1992-1993</i> Globen, Estocolm Primera gira sense la E Street Band
3 i 4 juliol 1992	Plaça de Toros Monumental, Barcelona
5 maig 1993	Estadi Vicente Calderón, Madrid
7 maig 1993	Estadi El Molinón, Gijón
9 maig 1993	Auditori Monte do Gozo, Santiago de Compostela
11 maig 1993	Estadi Olímpic, Barcelona
1 juny 1993	Final de la gira <i>Bruce Springsteen Tour 1992-1993</i> Oslo, Noruega
12 abril 1993	<i>In Concert / MTV Plugged</i>
21 març 1994	Òscar a la millor cançó original per <i>Streets of Philadelphia</i> de la pel·lícula <i>Philadelphia</i>
27 febrer 1995	<i>The Ghost of Tom Joad</i> + <i>Greatest Hits</i> (àlbum recopilatori) —> Participació de la E Street Band
21 novembre 1995	Primer concert de la gira <i>The Ghost of Tom Joad Tour - Solo Acoustic Tour</i> New Brusnwick, New Jersey
5 i 6 novembre 1996	Teatre Tívoli, Barcelona
8 novembre 1996	Palau de Congressos i Exposicions, Madrid
26 maig 1997	Últim concert de la gira <i>The Ghost of Tom Joad Tour - Solo Acoustic Tour</i> París, França
10 novembre 1998	<i>Tracks</i> Caixa recopilatòria
14 de desembre 1998	Springsteen anuncia la reunificació amb l'E Street Band Roda de premsa, <i>Teatre Real</i> de Madrid

ANY	ESDEVENIMENT
9 abril 1999	Primer concert de la gira <i>Reunion Tour</i> Palau Sant Jordi, Barcelona + Reunificació de BS amb l'E Street Band
11 abril 1999	Palau Sant Jordi, Barcelona
13 abril 1999	<i>18 Tracks</i> Caixa recopilatòria
5 juny 1999	La Romareda, Saragossa
7 juny 1999	Estadio La Peineta, Madrid
1 juliol 2000	Últim concert de la gira <i>Reunion Tour</i> Madison Square Garden, NY
27 març 2001	<i>Bruce Springsteen & The E Street Band: Live in New York City</i> Documental
27 maig 2001	<i>Live in New York City</i> Àlbum en directe
30 juliol 2002	<i>The Rising</i>
7 agost 2002	Primer concert <i>The Rising Tour</i> Nova Jersey, EUA
16 octubre 2002	Primer concert a Espanya <i>The Rising Tour</i> Palau Sant Jordi, Barcelona
15 maig 2003	El Molinón, Gijón
17 maig 2003	Estadi Olímpic, Barcelona
19 maig 2003	Estadio La Peineta, Madrid
4 octubre 2003	Últim concert de <i>The Rising Tour</i> Shea Stadium, NY
11 novembre 2003	<i>The Essential Bruce Springsteen</i> Àlbum recopilatori
25 abril 2005	Primer concert de <i>Devils & Dust Tour</i> Detroit, EUA
26 abril 2005	<i>Devils & Dust</i>
1 juny 2005	Primer concert a Espanya <i>Devils & Dust Tour</i> Estadi Olímpic, Barcelona
2 juny 2005	Palacio de Deportes, Madrid
22 novembre 2005	Últim concert de <i>Devils & Dust Tour</i> Trenton, EUA
28 febrer 2006	<i>Hammersmith Odon London '75</i> Àlbum en directe - Concert de Londres 18 setembre 1975

ANY	ESDEVENIMENT
20 abril 2006	Primer concert de <i>Seeger Sessions Band Tour</i> Asbury Park, Nova Jersey
25 abril 2006	<i>We Shall Overcome: the Seeger Sessions</i>
14 maig 2006	Primer concert a Espanya de <i>Seeger Sessions Band Tour</i> Pavelló Olímpic de Badalona
19 octubre 2006	Plaça de Toros Las Ventas, Madrid
21 octubre 2006	Estadi Ciutat de València, València
22 octubre 2006	Plaça de Toros, Granada
24 octubre 2006	Palau Sant Jordi, Barcelona
25 octubre 2006	Palacio de Deportes, Santander
21 novembre 2006	Últim concert de <i>Seeger Sessions Band Tour</i> Belfast, Irlanda del Nord
5 juny 2007	<i>Bruce Springsteen & The Sessions Band: Live in Dublin</i>
28 agost 2007	S'anuncia a la seva pàgina web que hi haurà un Tour del disc <i>Magic</i> per Amèrica del Nord i Europa
25 setembre 2007	<i>Magic</i>
2 octubre 2007	Primer concert de <i>Magic Tour</i> Hartford, Connecticut
25 novembre 2007	Primer concert a Espanya de <i>Magic Tour</i> Palacio de Deportes, Madrid
26 novembre 2007	Bizkaia Arena, Bilbao
17 abril 2008	Mort de Danny Federici
15 juliol 2008	<i>Magic Tour Highlights</i>
15 juliol 2008	Anoeta, San Sebastián
17 juliol 2008	Santiago Bernabéu, Madrid
19 juliol 2008	Camp Nou, Barcelona
20 juliol 2008	Camp Nou, Barcelona
30 agost 2008	Últim concert de <i>Magic Tour</i> Milwaukee, Wisconsin
2 novembre 2008	Presentació del single <i>Working on a Dream</i> a la campanya electoral de Barack Obama
4 novembre 2008	<i>The Rising</i> és la primera cançó que sona després de la victòria d'Obama a les eleccions

ANY	ESDEVENIMENT
13 gener 2009	<i>Greatest Hits</i> Àlbum recopilatori
27 gener 2009	<i>Working on a dream</i>
1 abril 2009	Primer concert de <i>Working on a Dream Tour</i> San Jose, California
26 juny 2009	Primer concert a Espanya de <i>Working on a Dream Tour</i> San Mamés, Bilbao
28 juny 2009	La Cartuja, Sevilla
30 juny 2009	Estadi Municipal de Foietes, Benidorm
1 agost 2009	Estadi José Zorilla, Valladolid
2 agost 2009	Auditorio Monte do Gozo, Santiago de Compostela
22 novembre 2009	Últim concert de <i>Working on a Dream Tour</i> Buffalo, Nova York
6 desembre 2009	Homenatge a Bruce Springsteen al Kennedy Center
14 setembre 2010	Estrena del documental - <i>The Promise: Darkness on the edge of town</i> Festival Internacional de Cinema de Toronto
16 novembre 2010	<i>The Promise: Darkness on the edge of town</i> Caixa recopilatòria
18 juny 2011	Mort de Clarence Clemons
5 - 6 març 2012	<i>Wrecking Ball</i>
9 març 2012	Inici de la gira per USA <i>Wrecking Ball Tour</i> Teatre Apollo de Nova York
13 maig 2012	Primer concert a Espanya de <i>Wrecking Ball Tour</i> Estadi Olímpic, Sevilla
15 maig 2012	Estadio Gran Canaria, Las Palmas
17 maig 2012	Estadi Olímpic, Barcelona
18 maig 2012	Estadi Olímpic, Barcelona
2 juny 2012	Estadi Anoeta, San Sebastián
17 juny 2012	Estadi Santiago Bernabéu, Madrid
13 abril 2013	<i>Collection: 1973 - 2012</i> Àlbum recopilatori
26 juny 2013	El Molinón, Gijón

ANY	ESDEVENIMENT
22 juliol 2013	Estrena del documental <i>Springsteen & I</i>
21 setembre 2013	Últim concert de <i>Wrecking Ball Tour</i> Rio de Janeiro, Brasil
13 gener 2014	<i>High Hopes</i>
26 gener 2014	Primer concert de <i>High Hopes Tour</i> Cape Town, Sudàfrica
18 maig 2014	Últim concert de <i>High Hopes Tour</i> Uncasville, Connecticut
4 desembre 2015	<i>The Ties That Bind: The River Collection</i>
16 gener 2016	Primer concert <i>The River Tour 2016</i> Pittsburgh, Pennsylvania
14 maig 2016	Primer concert a Espanya de <i>The River Tour 2016</i> Camp Nou, Barcelona
17 maig 2016	Estadi Anoeta, San Sebastián
21 maig 2016	Estadi Santiago Bernabéu, Madrid

Llegenda

- Verd fosc: llançament dels CDs
- Groc pàl·lid: concerts internacionals (sobretot inicis i finals de gira)
- Blau cel: esdeveniments relacionats amb els mitjans de comunicació
- Lila: concerts a Espanya
- Vermell pàl·lid: esdeveniments relacionats amb l'E Street Band
- Verd fluorescent: esdeveniments polítics
- Blau marí: altres esdeveniments

ENTREVISTA IGNASI JULIÀ

- **Què va suposar pel panorama musical espanyol la inclusió d'un artista com Springsteen? I pel món de la comunicació (crítica musical)?**

Va ser una qüestió d'arribar al lloc i al moment adequats. T'adjunto un article meu sobre el seu primer concert a Barcelona, l'abril de 1981, per il·lustrar-ho. Espanya encara no era una democràcia consolidada i cada concert es vivia com una manifestació cultural, però també de voluntat de llibertat d'expressió. Dit això, és veritat que, pel seu caràcter generós en directe i infinitament comunicatiu en les seves cançons, Springsteen ha establert una relació amb els seus oients que va més enllà de la normal a la música popular. Quan ets fan d'Springsteen pertanyes a una comunitat. És normal que els periodistes, no tots, l'estimessin des del principi, per la seva honestedat i entrega. Però ja l'any 1992, jo vaig escriure un llibre crític amb la seva carrera a partir de Born in the USA. El títol ho deixava clar: Promesas Rotas.

- **Vostè que ha treballat com a crític musical durant molts anys i que ha coincidit amb diversos professionals, creu que els periodistes espanyols han estat poc crítics i que s'han deixat portar pels seus gustos personals a l'hora d'escriure sobre Bruce Springsteen?**

A l'haver fet la meua carrera professional a les revistes especialitzades en música rock, sempre he donat un punt de vista subjectiu, fins i tot personalista. Això no vol dir que no hagi estat crític, i molt. El que passa amb Springsteen és que ha sobrepassat el cercle del rock per esdevenir un fenomen mediàtic i, per dir-ho d'alguna manera, els seus concerts a Espanya es viuen casi com un gran esdeveniment populista. És important assenyalar que el caràcter mediàtic ha tingut molt a veure: els seus concerts són explosions d'alegria i també reflexió de llarga durada, tres hores, i això connecta amb les nostres costums festius i caràcters encesos.

- **Creus que aquest fet ha alimentat el fenomen Springsteen que s'ha projectat des dels mitjans de comunicació cap al públic?**

Més que l'aquiescència de molts crítics de rock, el fenomen l'ha alimentat la indústria discogràfica. No oblidem que els anys 80 són uns supervendes, amb artistes com Michael Jackson o Madonna. I després un públic majoritari que veu en l'ídol una mena de prova de que qualsevol, siguin quin siguin els seus orígens, pot arribar no vulgui i fer realitat els seus somnis, si s'esforça. Això no és veritat, és clar, però crec que és una de les raons sociològiques de que aquest culte que omple estadis encara aguant.

- **Han estat decisius els poders, sobretot econòmics (promotores, publicistes i demás), en la construcció i consolidació d' Springsteen com a fenomen de masses?**

Evidentment, ningú arriba on Springsteen sense el recolzament dels poders mediàtics i industrials. Però ell i el seu mànager / conseller Jon Landau els han fet servir perfecte i èticament per, d'alguna forma, expressar el seu missatge de persona nascuda a la classe treballadora amb idees solidàries i pacifistes. Aquest ha estat el seu mèrit, encara que quan un és milionari costi de creure'l totalment.

- **Quin paper han jugat aquests poders en la presa de decisions dels mitjans de comunicació a l'hora de parlar d' Springsteen o no parlar-ne, de publicar alguns temes o no publicar-los?**

Es tracta d'un viatge d'anada i tornada. Un exemple: a la web de El País, diari en el que escric, cada nova notícia de Bruce Springsteen arriba als màxims índexs d'audiència. És, doncs, normal i lògic que segueix en una posició de primera línia mediàtica, quan la majoria d'artistes de la seva generació han reulat cap a al segona divisió de teatres i clubs.

ENTREVISTA DAVE MARSH

- Here in Spain, in general, the media has talked about Bruce as if he was God. The journalists who have talked about Springsteen are people who love and admire him, so they aren't impartial. Everyone knows that Bruce is awesome, that's a fact, but if you are a journalist and you have to write about Springsteen, you have to be impartial and objective (the maximum extent possible, of course). As a journalist, you can say that he's a good singer (because he is a good singer)... but I think it's better if you don't cross the line that separates the objectivity from the subjectivity. So, my question is: **do you think that the American media has treated Springsteen with objectivity or they has treated Springsteen as a God?**

In the first place, I didn't go to journalism school and, as a result, I don't trust the entire premise of the "objectivity" standard. I don't really see how writing about the arts even can be "objective" (a term I suspect of being fostered upon us by the acolytes of Ayn Rand), because before you touch the subject, you must have perspective, which is subjective by its nature. Generally, it's sort of a way of telling writers and reporters, don't get too excited or too committed. I think writing without excitement and commitment to some ideal other than the "objective" is bland and dreary, and that writing about rock'n'roll that way is more like performing an autopsy on yourself than thinking, or listening -or for that matter, James Baldwin whispers in the back of my mind, loving. If you love something, then you have a passionate reaction to what it is, what it's used for, how it starts and concludes and all in-between. All those things can be erased from writing about the arts (including the art of politics), but I'll have moved on in a couple of paragraphs, generally. The question is why the distance is worth it, and the answer is a portrayal of all journalists, especially critics and arts writers as crooks and fools.

Springsteen's appreciation in the American press has been somewhat cyclic, always polarized: there were people who thought his early work was inspired and his use of certain musical styles very inventive. Others, I am thinking of David Byrne for instance, thought him the antithesis of worthy art. I was always on Tina's side in those debates, which began when they were still a trio though. I suspect Bruce as a specific reference point didn't come up much unless I was around. Patti Smith... I wouldn't bet where Patty was then, but she always paints the canvas over and over again. So... I think very few of those people at CBGB's, even a lot of the British punks saw many parallels to what they were doing in his work.

At the same time, the *Time* and *Newsweek* covers are polar -Jay is a champion of what Bruce represents; Maureen Orth loathes the whole thing (then ends up marrying the Washington DC media pundit / blowhard Tim Russert, a huge fan). I don't think the poles were gender-based though, and if they were, there were more women in Bruce's camp. I'd guess, that most other white male rock icons. So, that was more or less phase one. And that lasted pretty much until the end of *The River Tour*.

Nebraska changed some minds among the hipsters (which neither Bruce nor any of that band were, really, hipsters, even I looked at the band and thought "No fashion sense whatsoever", nothing like the plumage of British bands or the really tough guy posturing of the metal heads, and too tidy, at the same time, for punk.) And by then, the mass media has changed, which leads up to *Born in the USA*. Rolling Stone is always comfortable with him; MTV features him (clean-shaven at last, body building musculature, white as Johnny Winter so it seemed unless you really knew where his music came from, which was maybe 60% black and Latin [by which I mean Caribbean, some Mexican influence]). The media received the Nebraska Bruce as a minor phenomenon, some saw a bit of resistance to Reagan in it; some saw *Born in the USA* as a "patriotism"! in the most uncritical sense; a very few got the critical edge that made the whole album a knife edge savaging of Reaganism / Thatcherism. You had competing interpretations, but most all in a very narrow spectrum because, even then, that is all there is room for in the major media in the US.

And it goes on like that for the next 25 years or something, until he decamped with John Kerry and Obama in their presidential campaigns. And the media split right down partisan electoral party lines on that. So, I don't see it as objective; I don't see it any point reaching for objective, but some of it could be passed off that way, in a cultural that teaches absolutely nothing about critical thinking to 95% of its population. His GLBT stand, which was proposed by Steve Van Zandt, is having a similar reception.

So, it comes down to these fragments, the ones that make up the imagery of the kaleidoscope:

- 1) Left-wing of American center politics
- 2) Right wing of same
- 3) Counter culture(s)
- 4) Other subcultures
- 5) Extreme right (beyond Reagan / Bush)
- 6) Extreme left (me and my friends, is how it often gets interpreted and that's fair enough although I'd give Steve a lot of credit)

Some of that can mix - I would say 1-4 often do. To some he's irrelevant to some subcultures (almost none of my black friends from the '70s through to maybe the dance mixes in '84 or maybe not even until "Streets of Philadelphia" thought he was anything to shout about, unless they were shouting "turn it down" or "turn it off". If he had been playing by standard media rules, given that he was not true "White negro", he'd seem to have been captured by 5), but he rejected fascism for a range of reasons (Jon Landau's influence was significant here; Bob Muller, Ron Kovic, Steve, maybe me, but I couldn't guarantee it). So, he didn't have a Ted Nugent fascist period, he didn't have a real country music Republican right period, none of that. He's too antiwar, pro-integration, and conscious of black and brown and yellow, gay-friendly, clumsily feminist.

The American mass media has no way to process such a person, let alone such an artist. And he fishes in those waters only when he has a project to promote, he really is the least active in seeking media attention between projects of anybody. There are few literary figures similar in the pop culture -Stephen King, some, Philip Roth and Richard Ford in another way, Robert Pinsky briefly poet laureate, they all hit it off. All of them, except Steve, are NJ-born (Pinsky is from the shore, Long Branch).

What I'm driving at is, the mass media deal with him when they have to, but only then. Because they can't really predict what he'll do, meaning, where he'll participate and what he'll ignore. He's not an activist, no even a charlatan activist like Bono. A lot of his approach is moral and, of course, even before Murdoch's arrival, the American mass media have been wildly amoral. Plus, he doesn't sell his music for advertisements (yet -it's hard to see how he avoids it if he or his family wants cash income).

So, the American mass media are inconsistent to a dizzying degree anyhow, and Bruce dizzies them. There is no authentic portrayal of him in those publications, on those radio and TV shows. They reduced him to caricature, but how a big caricature come up with if in the end, he won't play the role?

- If you have ever read something about Bruce Springsteen on the Spanish mass media, what do you think about it?

I have read a lot of headlines in a lot of newspaper, mostly the day before or the day after the shows. It's always fun, finding out how they can go head over heels this time.

- In your opinion, why Bruce Springsteen had become a mass phenomenon?

How he became such a success -I wrote to books, about 800 pages, about that. Can I get it into a sentence or two? Try this. He took the job more seriously than anybody else had, and that included making sure it was as much fun as possible. He was committed to every bit of the craft of being a musician and singer and songwriter; he found inspiration in the world around him and in the world of dreams and never stayed on one side of the equation too long. He loves people and respects them. He has had a seemingly tireless ability to perform live. He has surrounded himself with people he trusts and trust them, as well. He is endlessly inquisitive about all of it, and not afraid to change things because of something new that he has read, or heard, or dream or seen. He knows right from wrong and isn't afraid to say so. And that is one hell of a band. That's most of it.

- Bruce Springsteen haven't granted a lot of interviews to the media. In fact, he hasn't had a lot of relation with the media. Why is that? In spite of that, do you think that the mass media (in general, not only in Spain) has helped Bruce Springsteen to become a mass phenomenon?

The mass media always helped and it always hurts, most of the time in equal measure. Bruce has the advantage that he perceives everything he has done in continuity, as part of a much larger whole. So he can't be dragged down by this or that reaction, this or that sales achievement, trends, all the distractions. He can go with them, when he wants to, he can ignore them when he doesn't see how it's useful to play with them. And except for his records and tours, he does not seek publicity. He's probably the most private celebrity of our time. All of that tends to make the mass media a lot less powerful in determining what he does and how it's interpreted.

- Has his managers or producers (and so on) had a lot of influence in his appearances in the media?

The role of Bruce's managers and producers has been to execute his ideas; sometimes to convince him that he should try a certain approach (whether that is in talking to the media or dressing the band -more rarely, what or how or when to record, what social issues to become involved in). It looks like healthy give and take to me.

- Here in Barcelona, it is said that Bruce Springsteen has a special relationship with the city and with its people. Is that just a myth or there's something true in that statement?

When you wake up at 5AM after a show that didn't end 'till maybe 1AM, and there are dozens of people standing outside the hotel, singing their hearts out to songs Bruce had done just a few hours before... Yes, that IS a special relationship. It's phenomenal.

- How would you define Bruce Springsteen? Who is Bruce Springsteen for you?

Who is Bruce is -like everybody he's changing all the time. But the values remain the same, the lifestyle isn't all that much more complex. He's a very very good friend, as we found that out specially when our daughter Kristen was ill, but in dozens of other ways over the years. I wasn't exactly a surprise, but it was incredibly meaningful, not so much in how he treated her family, but how he knew how to treat her, as her condition grew worse. It's 43 years, I think, since I saw him and Bob Marley in Max's Kansas City. I still look forward to every show, every new song, every recording. Sometimes, it's hard for me, myself, to know whether I'm more a fan or a friend. And most of the time, I don't care, it's too much of a joy, either way.

Annex III: fitxa d'anàlisi de les peces sobre Bruce Springsteen a La Vanguardia (1975 - 2009)

TÍTOL	AVANTÍTOL	SUBTÍTOL	AUTOR	DATA	GÈNERE	EXTENSIÓ (p)	TEMÀTICA	SECCIÓ	SUBSECCIÓ	PORTADA	FOTOGRAFIA	PEU DE FOTO	FONTS	PROTAGONISME	LÈXIC MÚSICA	LEX BS	LEX CDS	LEX CONCERTS	LEX ALTRES	
1	Bruce Springsteen <CBS>			8/11/1975	Crítica	16	Música	El mundo de los discos		No	No			Compartit	Densa de contenido / atractiva en su forma / muy bien ejecutada					
2	Bruce Springsteen: canción de autor			22/11/1975	Crítica	60	CDs - Born to Run	El mundo de los discos		No	No			Compartit	unas canciones maduras y sabrosas	un artista verdadero	Uno de los éxitos más fulminantes de los últimos tiempos			
3	U.S.A. - Cantantes: Pilar Alonso		Pilar Alonso	18/02/1976	Crónica	1105	Cantant			No	No			Secundari		Especimen de la música rock				
4	Bruce Springsteen <CBS>			10/04/1976	Crítica	42	Cançons	El mundo de los discos	A 45 vueltas por minuto	No	No		Cançons	Principal	Dos grandes creaciones / Recomendables en alto grado	"nuevo astro" americano				
5	Bill Wyman, Bruce Springsteen, Michael Murphy, Dennis Roussos, Tyrone Davis y Johnny Mathis		Albert Mallofre	8/5/76	Crítica	288	CDs	El mundo de los discos	Seis cantantes	No	SI - Bruce Springsteen i Clarence Clemons en una actuación			Compartit	artista tan prometedor / "el nuevo astro más prometedor del año"		Éxito tangible (Born to run)		Brillante futuro	
6	Bruce Springsteen, a pesar de todo			28/10/1978	Crítica	196	Cantant / CDs	Discos		No	No			Principal	Trabajo sincero, escribiendo y cantando canciones propias, rodado de su conjunto instrumental de costumbre, expresándose en libertad según su línea de pensamiento	Ahora de BS ya nadie dice "lo que no es" y el hombre puede trabajar sin complejos ni imperativos.	absolutamente recomendable (Darkness on the edge of town)			
7	Bruce Springsteen <CBS>			10/12/1978	Crítica	25	Cançons / CDs	Discos	A 45 vueltas por minuto	No	No		Cançons - Cds	Compartit	dos temas para dar batalla en el terreno del single (Badlands y Streets of fire). Escucharlos es valorar el LP entero	singular artista				
8	Bruce Springsteen		Albert Mallofré	9/11/1980	Crítica	600	CDs	Fin de semana	Discos	No	No		Bruce Springsteen	Principal		Cantante con marcada personalidad y autor de canciones de singular impacto	Una obra completa y redonda (the River)			
9	Kraftwerk, fuera: Bruce Springsteen y Status Quo, dentro	Próximos conciertos de rock y jazz en Barcelona	A.M.	28/03/1981	Noticia	66 de 280	Concert	Espectáculos		No	No		Gay & Co ha confirmado...	Compartit	Alta calidad de su obra	la categoría de primera figura de Bruce Springsteen / máxima atracción de los escenarios de todo el mundo			Gala excepcional / Será sin duda un gran acontecimiento	
10	El concierto de Bruce Springsteen	Después de la "operación retorno"	A.M.	16/04/1981	Noticia	231	Concert	Espectáculos		No	No		Gay & Co	Principal	famoso "superstar" americano / auténtica primera figura, no sólo por sus cualidades artísticas, sino también por la seriedad y el rigor de su ejecución, así como por su actitud de autoexigencia. / uno de los (...)			Valdrá la pena no perderse		
11	Triunfo de Bruce Springsteen			23/04/1981	Sumari	20	Concert	Portada		SI	No			Principal					Rotundo triunfo en su primer concierto en España	
12	Debut triunfal de Bruce Springsteen	En el Palacio de los Deportes	Albert Mallofré	23/04/1981	Crónica	770	Concert	Espectáculos		SI	No			Principal		BS se ha impuesto por sí mismo, con un temple admirable, con una dedicación apasionada y, por supuesto, con un talento excepcional / Líder efectivo / derrochando vitalidad contagiosa a raudales / En sus manos se encuentra hoy día lo más vital del rock progresivo			Su actuación en el escenario confirmó plenamente que se trata del mejor espectáculo rockero que se puede presenciar hoy en día, en profundidad, densidad, creatividad, musicalidad, personalidad y en potencial dinámico-energético / show increíblemente atractivo y ejecutado con radiante precisión	BS ha seguido una trayectoria firme y coherente / Haciendo partícipes a todos de su entusiasmo y magnetizando literalmente al público deslumbrado
13	Bruce Springsteen, al cine		A.M.	27/06/1981	Noticia	245	Cinema	Espectáculos		No	No			Principal		El rockero americano de más éxito en la actualidad				
14	1981 fue un buen año de rock y ha dejado diversas huellas	La actividad se diversificó en seis corrientes principales, según sus orígenes y motivaciones	A.M.	30/12/1981	Noticia	245 de ...	Cantant / música / concerts	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen	Bruce Springsteen, lo más positivo de 1981 en el orden creativo		Compartit		El más significado excoente de la renovación / Hombre de temperamento y fuerte personalidad				
15	Disco a disco		A.M.	1/10/1982	Crítica	273 de ...	CDs	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen (+14)	Bruce Springsteen, en competencia con los "piratas" discográficos	Bruce Springsteen dice que...	Compartit		popular cantante				
16	El veterano Bruce Springsteen, a la cabeza de la música rock americana	"Born in the USA", un disco que revolucionará la escena musical americana	Robert Hilburn (Los Angeles Times)	19/06/1984	Noticia	400	CDs	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen (+14)	Bruce Springsteen, un viejo rockero subido al carro de la renovación		Principal	Ningún artista norteamericano del rock ha hecho una música tan conscientemente divertida y llena de significado.	La figura en alza del rock americano	Born in the USA es un trabajo aborrible y muy accesible / Dotado de una profunda pasión de imaginación (Un disco divertido / born to run) nunca se ha producido nada igual en el rock			
17	Estrellas americanas graban un disco en beneficio de Etiopia		AFP	1/2/85	Noticia	55	CDs	Espectáculos		No	No			Compartit		Estrella americana				
18	El "star system" norteamericano copia los premios Grammy y de música discográfica		A.M.	28/02/1985	Crónica	17 de ...	Premis	Espectáculos		No	No			Compartit		artista consagrado desde hace largos años				
19	La guerra de Vietnam sigue dividiendo enconadamente a los norteamericanos	A los diez años de la caída de Saigón (y2)	Rafael Ramos	30/04/1985	Reportatge	18 de ...	Conflicte internacional	Internacional		No	No			Secundari		uno de los cantantes "rock" de más éxito	Born in the USA dedicado a Vietnam			
20	Próxima boda de Bruce Springsteen			12/05/1985	Noticia	84	Vida personal / Casament	Espectáculos		No	No		Los padres de la novia	Principal		una de las mayores estrellas del rock de nuestros días				
21	Springsteen dio su primer recital europeo ante 100.000 personas		AP	3/6/85	Crónica	156	Concert	Espectáculos		No	No			Principal					Concert amb ferits	
22	Bruce Springsteen la entrega como profesión	Miles de españoles entre los 40.000 espectadores del Estadio Richter de Montpellier	"De nuestro enviado especial" - Llatzer Moix	25/06/1985	Crónica	1200	Concert	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen cantant	Springsteen, fotografiado hace tres semanas en Suecia		Principal		es quien más da -o uno de los que más- por el precio de la entrada a un concierto rock.		El concierto era ya un éxito	El ambiente de hermandad y comunión entre músicos y entre músicos y público estaba logrado	
23	El éxito de Springsteen y el fracaso del rock en el cine marcaron el 1986	Madonna, Prince y David Byrne se lanzaron a la gran pantalla	Agència	07/01/1987	Noticia	70 de ...	Música	Espectáculos		No	SI - PP Bruce Springsteen	Bruce Springsteen		Compartit					més de tres milions de còpies venudes	
24	Bruce Springsteen: Tunnel of Love (Sello CBS)		A.M. y J.G.M	08/11/1987	Crítica	150 de ..	CDs	Espectáculos	Discos	No	SI - PP Bruce Springsteen	Bruce Springsteen		Compartit		BS ya es no solo excepcional, sino hasta novedoso. Doble motivo para rendirle nuestro aplauso más conconvencido	Obra monumental y definitiva (álbum gravat en directe)			
25	Bruce Springsteen cantará en Barcelona el 4 de agosto			22/08/1988	Noticia	235	Concert	Espectáculos		No	No		Miguel Durán, director general de la ONCE	Principal						
26	Falsas expectativas sobre el concierto de Bruce Springsteen en Barcelona		A.M.	08/07/1988	Noticia	530	Concert	Espectáculos		No	No		un contrato firmado, representantes y promotor (lo dona a entender)	Principal		el famoso rockero americano				
27	El concierto de Springsteen en el Camp Nou no podría superar el de Michael Jackson			09/07/1988	Noticia	600	Concert	Espectáculos		No	No		como han apuntado algunas hipótesis / promotor / managers / la junta directiva del Barça / según informa la agencia EFE	Principal		el rockero norteamericano				
28	El concierto de Bruce Springsteen en Barcelona es todavía una incógnita		F.F	13/07/1988	Noticia	710	Concert	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen	Michael Jackson actuará en el Camp Nou, pero no está claro que Bruce Springsteen lo haga		Principal		el rockero norteamericano				
29	Sting y Bruce Springsteen participarán en la gira de Amnistía Internacional		A.M.	14/07/1988	Noticia	390	Concert	Espectáculos		No	No		Los promotores han declarado... / Director técnico de la gira Harvey Goldstein	Compartit					Sembla que no actuarán a Bcn	
30	Bruce Springsteen actuará, por fin, en el Camp Nou el 3 de agosto	La ONCE, patrocinadora, firmó ayer contrato con el Barça		14/07/1988	Noticia	540	Concert	Espectáculos		No	SI - PP Bruce Springsteen	Bruce Springsteen, confirmado	Director general de la ONCE Miguel Durán / el productor del concierto barcelonés Luis Viliba / carta de los managers de Michael Jackson	Principal					90.000 entradas a 3.250 pesetas cada una	
31	¡El cuponazo!		Messala	17/07/1988	Crónica - Opinó	720	Concert	Espectáculos	Sunset Boulevard	No	SI - PM Bruce Springsteen cantant	Bruce Springsteen, el jinete pálido del rock USA		Principal		el jinete pálido del rock USA / The Boss				
32	Springsteen cantó por el fin de las barreras ante 160.000 jóvenes fans de Berlín Oriental			21/07/1988	Crónica	210	Concert	Espectáculos		No	SI - públic del concert amb una pancarta d'en BS	Banderas Yanquis, pancartas y una multitud "nacida para correr"		Principal		el rockero norteamericano / The Boss			dirigió unas palabras en alemán en las que expresó no estar a favor "de uno u otro gobierno" y su esperanza "de que algún día caigan las barreras"	
33	Vendidas 46.000 entradas para el concierto de Springsteen			30/07/1988	Noticia	200	Entrades - Concert	Espectáculos		No	No			Principal		Cantante norteamericano BS, The Boss (x2)			no faltó el adicto que esperó la hora de apertura de los grandes almacenes...	

TÍTOL	AVANTTÍTOL	SUBTTÍTOL	AUTOR	DATA	GÈNERE	EXTENSIÓ (p)	TEMÀTICA	SECCIÓ	SUBSECCIÓ	PORTADA	FOTOGRAFIA	PEU DE FOTO	FONTS	PROTAGONISME	LEXIC MÚSICA	LEX BS	LEX CDS	LEX CONCERTS	LEX ALTRES
34	Bruce Springsteen: "Diminuístele toda la noche"		Félix Flores	31/07/1988	Reportatge		Cantant	Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen i Patti Scialfa + PA Bruce Springsteen tocant	Sobre estas líneas, Springsteen con su vocalista, Patty "Red" Scialfa con quien se halla huido sentimentalmente. A la derecha, toda la fuera del "Boss". Ambas imágenes fueron tomadas en el concierto celebrado en Berlín Este el pasado 19 julio y que reunió a 150.000 personas		Principal	La fama y las millonarias ventas de discos no le impiden cantar a lo duro que es ganarse la vida	the boss (x5) / y si en aquella ocasión (1981) ya era toda una figura, ahora llega con la aureola de "ser el más grande" / tipo sencillo / sin delirios de estrella / la máxima figura del rock and roll de los ochenta / el poeta de la depresión americana / encarnaba el nuevo patriotismo reaccionario / el yanqui / una aureola de la honradez le envuelve / cordial amigo americano	temas de complicada y atonada poesía		"la salvación está en el rock & roll"
35	"Conduzco un coche robado.."		F.F.	31/07/1988 (mateixa pàgina)	Crítica - Crònica		Cançons - CDs	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen	Sentado al volante: pura tradición americana	Cançons	Principal		el boss es elevado a la categoría de héroe del joven proletario americano o bien es oriental / joven rocker			
36	La primera vez que oí a Bob Dylan		Bruce Springsteen	31/07/1988	Opinió	110	Música	Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen saltant	A la derecha, Bruce Springsteen, el "Boss", haciendo gala de su salvaje energía, que a buen seguro volverá a desplegar en su concierto en el Camp Nou, el próximo miércoles (...)		Principal		The boss (x3) / el sucesor de Bob Dylan			Artículo de BS parlant de la seva relació i inspiració amb Bob Dylan
37	Bruce Springsteen llega hoy de la Rambla al Camp Nou			03/08/1988	Sumari	136	Concert	Portada		SI	SI - PM Bruce Springsteen i Patti Scialfa cantant			Principal		el rockero norteamericano / The boss	su esperado concierto	no ha formulado petición extraordinaria de ningún tipo para su estancia en el mismo, al contrario de lo habitual en las grandes figuras	
38	Esta noche, cita con el Rock de "Broose"		F.F.	03/08/1988	Noticia	870	Concert	Espectáculos		SI	SI - mapa del Camp Nou			Principal		The boss (x3) / el rockero		las exigencias del artista en materia de hijos han sido poco menos que inexistentes	
39	Madrid, a sus pies		Diego Muñoz	03/08/1988 (mateixa pàgina)	Crònica	430	Concert	Espectáculos		SI	SI - PM Bruce Springsteen cantant	A la derecha, Bruce Springsteen, que dio anoche un concierto triunfal en el Estadio Vicente Calderón de Madrid, en donde se congregaron más de 60.000 personas		Principal		The boss (x4)	la crónica de un éxito anunciado / el más genuino especifico del rock&roll / dio una auténtica lección de rock and roll	dijo en castellano "¡Hola Madrid! ¿Estáis listos?"	
40	El ariete del rock arrasó en el Nou Camp			04/08/1988	Sumari	190	Concert	Portada		SI	SI - PM Bruce Springsteen tocant la guitarra	Bruce Springsteen multiplico su auditorio barcelonés al cabo de siete años de su primera visita		Principal		el nuevo rey del rock / the boss	una de las veladas rockeras más impresionantes de los últimos años / colapso absoluto por aglomeración		
41	"El jefe" (Bruce Springsteen) estuvo aquí			04/08/1988	Crònica	390	Concert	Espectáculos		SI	SI - PA Bruce Springsteen i Patti Scialfa / PM Bruce Springsteen / Una nota desafiada entre la multitud	Dos momentos de la actuación, anoche, de Bruce Springsteen en el Camp Nou, ante más de 80.000 espectadores.		Principal		the boss (x2)	El Camp Nou hirvió de humanidad, / logró una comunión total con los que le escuchaban, / el de BS puede quedar en la memoria como el más largo, intenso y multitudinario de los conciertos celebrados en bcn.	"Bona nit Barcelona, ja soc aquí!"	
42	Bruce "Rambo" Springsteen pudo con todos		Albert Malloré	05/08/1988	Crítica	825	Concert	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen cantant	"El jefe" estaba una pugna con sus fieles: "A ver quién puede más"	Bruce Springsteen	Principal	Canções sólidas, coherentes, lógicas y ejecutadas con un irresistible poder de convicción	BS ha aparecido de repente en el firmamento ciudadano como un cometa veriginoso, iluminando el espacio con un destello alucinante. / en toda la historia del rock no ha habido nunca otro como él / superstar / the boss	Señoreó el Camp Nou / titánica exhibición de fuerza personal		
43	"Nosotros hemos nacido para correr"		Félix Flores	05/08/1988 (mateixa pàgina)	Crònica	995	Concert	Espectáculos		No	SI - PG públic en un concert	La hiventre primera línea: no faltó la bandera norteamericana con la efigie del héroe		Principal		The boss (x4)		Lazo magnético que se había formado entre la gente y el jefe / "Esta canción trata d'una donia a la que vaig voler oblidar" / us estimo	
44	Marga, la chica que bailó con Springsteen		"Cuando me cogió entre sus brazos y me dio una vuelta, aluciné"	11/08/1988	Sumari	108	Públic - Concert	Portada		SI	SI - PG Marga amb una foto d'en Bruce	"Michael Jackson subió a Chabellí, pero yo bailé con Bruce Springsteen, no lo olvidaré nunca"		Principal		estrella del rock-and-roll norteamericano	una vibrante y multitudinaria actuación		
45	"Toda aquella gente mirando y yo allí, sola, con Bruce"		Manuel Diaz Prieto	11/08/1988	Entrevista	973	Públic - Concert	Sociedad		SI	SI - PG Marga amb una foto d'en Bruce	"Entonces volé hacia él y mi primer pensamiento fue: 'ahora sí que mi padre se entera que estoy en primera fila'"		Principal		estrella norteamericana / ídolo / tenía delante la mejor de mis musas" / la estrella del rock and roll	multitudinario concierto		
46	Seis horas de música para una Declaración Universal		Félix Flores	08/09/1988	Noticia	20 de ...	Concert	Espectáculos		No	SI - PP Bruce Springsteen	Springsteen: el hombre bueno del rock & roll	según lo expuesto por la organización del "tour"...	Compartit		el hombre bueno del rock and roll que canta al proletariado y los marginados			
47	Esta noche en el Camp Nou, rock por derecho		F.F.	10/09/1988	Noticia	20 de ...	Concert	Espectáculos		No	SI - PG roda de premsa	En la imagen, Tracy Chapman, Sting, Bruce Springsteen, John Healey, Franca Sciuto y Peter Gabriel durante la presentación, ayer, en El Prat	declaracions a la roda de premsa	Compartit					
48	Seis figuras de la música compartirán en Barcelona escenario e ideario comunes			10/09/1988 (mateixa pàgina)	Noticia	16 de ...	Concert	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen cantant			Compartit		"peso pesado"		"El rock siempre ha significado para mí la libertad"	
49	Bruce Springsteen y la actriz Julianne Phillips se han separado		AP	18/12/1988	Noticia	168	Vida personal	Espectáculos		No	No			Principal		El astro del rock			
50	Bruce Springsteen subió al escenario para cantar con Ringo Starr		AP	13/08/1989	Noticia	170	Concert	Espectáculos		No	No			Compartit		La estrella del rock			
51	Veintiséis voces para Elvis		Llatzer Moix	22/06/1990*	Crítica	47 de ...	CDs	Discos		No	No			Compartit	"confiere al oyente la sensación de estar viajando por una montaña rusa electrificada"	El "boss"			
52	Bruce Springsteen pondrá a la venta en marzo dos álbumes		Rafael Ramos	0/02/1992	Noticia	840	CDs	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen cantant	Bruce Springsteen prepara una nueva gira internacional	según personas allegadas, Lewerty portavoz del cantante, fuentes próximas, según las fuentes del mundo discográfico, amigos del rockero	Principal		La estrella norteamericana del rock / the boss (x4)	su primera gira sin la E Street Band		
53	Bruce Springsteen lanza dos discos más personales y menos poplistas		Rafael Ramos	03/04/1992	Crítica	680	CDs	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen amb una guitarra	Las nuevas canciones de Springsteen son una victoria del rock tradicional	Cds - Cançons	Principal		El nuevo Bruce Springsteen	Una victoria del rock tradicional, de la ambigüedad musical		Un fill amb Patty Scialfa
54	Bruce Springsteen actuará en julio en Barcelona			12/05/1992	Noticia	145	Concert	Espectáculos		No	No			Principal		el artista norteamericano	HT y LT estudios en las primeras listas de éxito en medio mundo	3.700 - 3.900 pesettes	
55	Las entradas para Springsteen podrán adquirirse el martes			30/05/1992	Noticia	52	Entrades - Concert	Espectáculos	Breves	No	No			Principal				4.000 - 6.000 pesettes	
56	Bruce Springsteen rompe en Estocolmo cuatro años de silencio		Esteban Linés	17/08/1992	Crònica	640	Concert	Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen cantant	La actual gira europea del "Boss" llegará a la Monumental de Barcelona los días 2 y 3 del próximo mes de julio		Principal		el célebre Boss (x6) / el carismático cantante norteamericano	Springsteen vuelve a plasmar sobre el escenario las contundentes razones de su inmensa aceptación popular	Sin una gran banda que le arrope, el boss atrae la atención con su guitarra, su armonía, su voz y su fuerza escénica.	
57	"He querido dejar atrás mi imagen"		Mans Ivarsson	02/07/1992 (pàgines 2-3)	Entrevista	1312	Cantant	Revista		No	No			Principal		El Boss / la estrella del rock		Dos fills / Era hora de cambiar de aires (separació ESB)	
58	Cuatro años de silencio... y de pérdida de tiempo		Esteban Linés	02/07/1992 (pàgines 2-3)	Perfil	595	Cantant	Revista		No	SI - PG Bruce Springsteen i un music tocant	Springsteen, en el concierto de apertura de su nueva gira, el pasado día 15 en Estocolmo		Principal		Boss (x2) / "local hero" / "rude boy" / la imagen no mafiosa de una de las curas más prototípicamente melosas de EEUU / ingenio, patriotía, de sobrana calidad / megastrella			
59	Un espectáculo sin grandes sorpresas		Esteban Linés	02/07/1992 (pàgines 2-3)	Crítica	780	Concert - Cds - Cantant	Revista		No	SI - PA Bruce Springsteen cantant (x2)	El "Boss", al frente de una banda nueva aún sin nombre / El "showman" y su vieja guitarra		Principal	Según nos dicta la memoria y las crónicas ajenas		Boss (x3) / el artista de New Jersey	HT y LT de dudoso impacto comercial / HT y LT son, de verdad, dos grandes obras discográficas. Son un bardo de humildad, trabajadas con honestidad y con una extrema profesionalidad.	Patti - the boss' girl

TÍTOL	AVANTTÍTOL	SUBTÍTOL	AUTOR	DATA	GÈNERE	EXTENSIÓ (p)	TEMÀTICA	SECCIÓ	SUBSECCIÓ	PORTADA	FOTOGRAFIA	PEU DE FOTO	FONTS	PROTAGONISME	LEXIC MÚSICA	LEX BS	LEX CDS	LEX CONCERTS	LEX ALTRES
60	Aplazado el concierto de hoy de Bruce Springsteen		Redacción	02/07/1992	Noticia		Concert	Espectáculos		No	No			Principal		El cantante norteamericano / el popular rockero norteamericano / Boss			
61	Bruce Springsteen se reencontró con el público de Barcelona	La plaza de toros Monumental fue escenario de la entrega de miles de seguidores que disfrutaron con la dinámica del "Boss" tras cuatro años de ausencia	Redacción	04/07/1992	Crónica	819	Concert	Espectáculos		No	No		Springsteen	Principal		The boss (x5) / rockero norteamericano	Sin olvidar los clásicos (...) que son los que, hoy por hoy, siguen obrando el milagro de poner medio mundo en pie	Casi tres horas de una auténtica sesión de rock / dio en la Monumental todo lo que es capaz de dar, que no es poco	
62	Springsteen: "quería volver a mirar las cosas de frente"			4/7/1992 (mateixa pàgina)	Crónica - Entrevista	266	Concert	Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen amb la guitarra		Springsteen	Principal	"Yo decidí cambiar... quería que todas las experiencias de estos años, mi nueva vida, mis hijos, las revueltas de Los Angeles, la guerra del Golfo, todo, estuviera en mi música"	Boss			
63	Ser auténtico		Karles Torra	06/07/1992	Crítica	518	Concert	Espectáculos	Crítica de rock	No	SI - PP Bruce Springsteen	Bruce Springsteen jamás ha hecho concesiones al éxito fácil		Principal	La trayectoria de BS ha sido inmaculada	Para unos será un genio y para otros un palizas, pero por encima de todo, Springsteen es auténtico, un ejemplar honesto donde los haya / Boss			
64	El amigo americano vuelve a Barcelona		Redacción	11/05/1993	Noticia	854	Concert	Espectáculos		No	SI - PG Bruce Springsteen a l'escenari + el públic	El músico norteamericano regresa esta noche a los escenarios barceloneses con casi todo el aforo del Estadi Olímpic vendido	Segun un portavoz de la promotora Doctor Music	Principal	Lo suyo es vencer antes de luchar porque ya se sabe que el amor es ciego y Springsteen ha enamorado a varias generaciones por su sinceridad musical (...)	boss (x2) / músico norteamericano / el superhéroico, el que fuera camionero y hoy imán del rock / rockero norteamericano			
65	Bruce Springsteen se corona en el Estadi Olímpic como el gran héroe del rock		Redacción	12/05/1993	Crónica	539	Concert	Cultura y Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen amb la guitarra sense tant la càmera	Consagración olímpica. El músico norteamericano refrenda esta noche en un Estadi Olímpic repleto su carisma entre la afición local y, durante más de tres horas, se consagró como el gran héroe del rock contemporáneo		Principal	gran héroe del rock / loquero norteamericano / boss (x3) / a sus 43 años continúa siendo por encima de cualquier otra consideración, un artista apasionado y poderoso / nadie podrá negarle a BS su merecida coronación como el héroe más humano del rock	Nuevo éxito que añadir al ya apoteósico historial del loquero en nuestra ciudad	Su poderosa descarga de energía física, su carisma, sus extraordinarios dotes de seducción		
66	Toque humano y corazón hambriento		Mingus B. Formentor	13/05/1993	Crítica	931	Concert	Espectáculos	Crítica de rock	No	No			Principal		héroe de los estados / Bruce es un jefe			
67	Springsteen edita un álbum recopilatorio con cuatro temas inéditos		Agència	01/03/1995	Noticia	273	CDs	Espectáculos		No	No			Principal	Cantante y guitarrista estadounidense	Tachado de oportunista			
68	Springsteen homenajea a John Steinbeck en su nuevo disco	The Ghost of Tom Joad", que se pondrá a la venta el 16 de este mes, recrea personas y ambientes de "Las uvas de la ira"	Ramon Suro	10/11/1995	Noticia	672	CDs	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen	Bruce Springsteen apuesta por lo acústico en "The ghost of Tom Joad"		Principal	Boss	El esperado disco			"Es una lástima que el disco..."
69	Locos por Springsteen			03/05/1996	Sumari	72	Entrades - Concert	Portada		SI	SI - Gent fent cua per aconseguir entrades			Principal					Caos
70	Desorganización y caos en la venta de entradas para Bruce Springsteen		Santiago Fondevila	03/05/1996	Noticia	840	Entrades - Concert	Espectáculos		SI	SI - Gent fent cua per aconseguir entrades	La puerta de entrada a la tienda de discos se convirtió en una olla a presión	Comunicado hecho por la Guardia Urbana / a través de anuncios de prensa y radio la promotora... / declaraciones de gent / director de Doctor Music Neo Sala /	Principal	Boss				
71	Bruce Springsteen sedujo como solitario cantautor		Santiago Fondevila	07/05/1996	Crónica	770	Concert	Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen amb la guitarra	Bruce Springsteen presentó en el Tivoli las discuradas canciones de "The Ghost of Tom Joad"		Principal	Boss (x6) / rockero / melancólico / trabajador del rock			Camisa amarrada, perla y el pelo peinado hacia atrás	
72	Poco ruido y muchas nueces		Karles Torra	08/05/1996	Crítica	574	Concert	Espectáculos	Crítica de rock	No	SI - PM Bruce Springsteen amb una guitarra	Bruce Springsteen, durante su primer concierto en el teatro Tivoli		Principal	Al tesoro de su voz y a su indiscutible talento compositor	El Jefe (x2)	Doce historias del "mal sueño" americano vivenciadas por otros tanto arquetipos de perdedores		
73	Springsteen publica cuatro CD sobre su carrera con material mayoritariamente inédito		Redacción	09/10/1998	Noticia	504	CDs	Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen	Springsteen plantea contra una discográfica para que el disco no autorizado por él		Principal	Springsteen en el libret del CD	Cantante y compositor norteamericano / uno de los músicos más carismáticos de la escena rockera internacional			
74	Springsteen: "El público español es el que más me ha apoyado siempre"		Begoña Peña	15/12/1998	Crónica	1155	CDs - Concert	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen firmant autògrafs	Bruce Springsteen concedió ayer, por primera vez, una multitudinaria rueda de prensa en Madrid	declaracions a la roda de premsa	Principal	Cantante norteamericano / Boss (x2) / músico norteamericano			Reunificació ESB / Espanya és especial	
75	Springsteen ya está en Barcelona punto de inicio de su nueva gira		Redacción	08/04/1999	Noticia	350	Concert	Espectáculos		No	SI - PM Bruce Springsteen	Springsteen, en su limusina		Principal	según informaron ayer fuentes de la promotora Doctor Music	el rockero norteamericano		entradas esgotadas	
76	Gran expectación ante el inicio de la gira mundial de Springsteen		Redacción	09/04/1999	Noticia	875	Concert	Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen y Steve Nicosi + PM Patti Scialfa	Springsteen, en su concierto de presentación en Asbury Park, el pasado 18 de marzo, a la derecha, Patti Scialfa, ayer en Barcelona		Principal	el boss (x3) / el autor de the river		inmensa expectación / Palau Sant Jordi lleno hasta la bandera		
77	Springsteen reina en el Sant Jordi	Renacen el Boss y su banda		10/04/1999	Sumari	70	Concert	Portada		SI	SI - PA Bruce Springsteen amb la guitarra			Principal	monarca del rock and country		renacieron y reinaron anoche en un abarrotado Palau Sant Jordi		
78	Bruce Springsteen y la E Street Band renacen en un abarrotado Palau Sant Jordi		Donat Putx	10/04/1999	Crónica	399	Concert	Espectáculos		SI	SI - PA Bruce Springsteen cantant amb ESB	Bruce Springsteen, en su actuación de ayer por la noche en el Palau Sant Jordi de Barcelona		Principal	Boss (x2) / una de las figuras más importantes del rock		renacimiento de una de las parejas de hecho más relevantes de la historia del rock and roll / BS y ESB / reinar en escena	Bona nit Com esteu? Estic molt content d'estar en aquesta bonica ciutat de Barcelona	
79	Camisetas a mil quinientas y ambiente "made in Bruce"	El primer concierto de Bruce Springsteen en Barcelona	Gemma Varona	10/04/1999	Crónica	420	Concert	Espectáculos		SI	SI - Multitud durant el concert	Los fans de Bruce esperaban ansiosos el inicio del concierto en el Sant Jordi		Principal	Boss / el mítico entre los míticos				
80	El Boss del canto rodado		Mingus B. Formentor	11/04/1999	Crítica	980	Concert	Espectáculos	Crítica de rock	No	SI - PA Bruce Springsteen cantant amb ESB	Bruce Springsteen durante su concierto del viernes en el Palau Sant Jordi		Principal	¿Qué lugar ocupa el Boss en dicha historia? Pues ni más ni menos que el de creador junto a la ESB de un sonido característico de muy notable predicamento masivo en las dos últimas décadas	Boss (x5)			
81	Bruce Springsteen regresa a España para actuar en Zaragoza y Madrid		EFE	05/06/1999	Noticia	420	Concert	Espectáculos		No	No		Segun comentó...	Principal	Boss (x2)				
82	Una canción de Springsteen enoja al alcalde de Nueva York		Xavier Mas de Xaxàs	15/06/2000	Noticia	420	Cançons - Política	Espectáculos		No	SI - PA Bruce Springsteen amb la guitarra	Bruce Springsteen durante su concierto del lunes en Nueva York	el alcalde	Principal				Cançó American Skin (41 shots) / el alcalde opina que la canción insulta a la policía	
83	El boss desembarca en Barcelona con un eléctrico canto en favor de la paz		Esteban Linés	16/10/2002	Crónica	833	Concert	Cultura		No	SI - PA Bruce Springsteen cantant amb ESB	Nils Lofgren, Clarence Clemons y Bruce Springsteen, durante el concierto celebrado el lunes en París		Principal	el músico norteamericano / astro planetario / formador de opinión / el boss (x2)			En una forma, a sus 53 años físicamente superlativa	
84	El Sant Jordi vibra con el Boss	Springsteen presenta "The Rising" y critica a George Bush		17/10/2002	Sumari	70	Concert	Portada		SI	SI - PM Bruce Springsteen, Steve Nicosi i Patti Scialfa cantant	Bruce Springsteen con su esposa, Patti Scialfa, y el músico Steven Van Zandt, durante su concierto en el Sant Jordi, donde congregó a 18.000 seguidores		Principal	El boss (x2)		Triunfo ayer por todo lo alto		
85	Bruce Springsteen entusiasma en un Sant Jordi abarrotado	El músico presentó "The Rising" ante 18.000 seguidores y dedica "Born in the USA" a la "tragedia de Bali"	Esteban Linés	17/10/2002 (dues pàgines)	Crónica	1162	Concert	Cultura		SI	SI - Multitud durant el concert + PM Bruce Springsteen cantant	El público se divirtió con las canciones del Boss / Bruce Springsteen, a pesar de su veterania, fue una máquina imparable de hacer música sobre el escenario del Palau Sant Jordi		Principal			Uno de esos éxitos que, aunque repetidos, no dejan de ser históricos / una de las noches más irrepetibles vividas en el pabellón olímpico / destino entre artista y público / público / político intergeneracional	Gràcies, com esteu? Estic content d'estar aquí / política contra bush	

TÍTOL	AVANTTÍTOL	SUBTÍTOL	AUTOR	DATA	GÈNERE	EXTENSIÓ (p)	TEMÀTICA	SECCIÓ	SUBSECCIÓ	PORTADA	FOTOGRAFIA	PEU DE FOTO	FONTS	PROTAGONISME	LEXIC MÚSICA	LEX BS	LEX CDS	LEX CONCERTS	LEX ALTRES
86	Amo y señor		Donat Putx	18/10/2002	Crítica	560	Concert	Cultura	Crítica de rock	No	No			Principal	Dibujando una cara próxima al llanto, Springsteen sabe transmitir también con su canto una desolación tan cierta como indescriptible	veterano rockero de Nueva Jersey / El jefe (x2) / amo y señor			Cada nota, cada decibelo, cada descarga de electricidad desembocan en ingentes cantidades de energía que van del escenario a la pista y viceversa / Hace tiempo que no veía un Palau St Jordi tan lleno y tan vibrante
87	Bruce Springsteen vuelve a Barcelona el 17 de mayo		EFE	08/11/2002	Noticia - Breu	210	Concert	Cultura		No	Si - PM Bruce Springsteen, Steve i Patii Scialfa cantant	Bruce Springsteen durante su reciente actuación en el Palau Sant Jordi	Según la promotora Doctor Music	Principal		el rockero norteamericano			
88	La venta de entradas para el concierto de Springsteen en el Olímpic bate récords		Anna Portabella	30/11/2002	Noticia	455	Entrades - Concert	Cultura		No	Si - Gent fent cua per aconseguir entrades	Centenares de aficionados formaron ayer larguissimas colas en las taquillas del FNAC Triangle	Según Eugeni Calpamilla, director general de Tick Tack Ticket	Principal					
89	Springsteen recupera el Estadi Olímpic en su regreso barcelonés		Redacción	16/05/2002	Noticia	539	Concert	Cultura		No	Si - PA Bruce Springsteen amb la guitarra	Springsteen, anoche en Gijón		Principal	La promotora Doctor Music decidió... / declaraciones Bruce entrevista	el cantante estadounidense / el músico de Nueva Jersey / el autor de Born to Run / boss			
90	Delirio en el Estadi	Nuevo concierto del boss en Barcelona - Springsteen logró reunir a 55.000 personas	Justo Barranco	18/05/2003	Crónica	700	Concert	Cultura		No	Si - PA Bruce Springsteen amb la guitarra	Imparable. Springsteen volvió a demostrar anoche que sigue en plena forma y que su directo es uno de los más potentes que se puedan ver hoy		Principal	Fue Springsteen, con sus incansables evoluciones sobre el escenario y su derecho de energía vocal el que remató una noche gloriosa	el rockero de 53 años / boss (x2) /		Y no era difícil ver a dos generaciones de una familia entiar la montaña hacia el recinto deportivo / electrizante recital 7 empujando en las baladas y melodías a medio tiempo	Se dirigió al público con largas frases en catalán / dono les gràcies a Barcelona el sport constant a la nostra música
91	Alma profunda		Ramon Súrro	19/05/2003	Crítica	756	Concert	Cultura		No	Si - PA Bruce Springsteen amb la guitarra (=91)	Bruce Springsteen, en el Estadi Olímpic		Principal		Boss (x4) / el huracán de Nueva Jersey	The rising: un repertorio que se sostiene por sí mismo		No por más cantada dejó de ser menos sorprendente la arrolladora duodécima visita del Boss a nuestros escenarios / convirtió el estadio en un grandioso templo obnubilado por tan convincente predicador
92	Bruce Springsteen publica un doble DVD de su último concierto en el Sant Jordi		Redacción	26/10/2003	Noticia	525	CDs - Concert	Cultura		No	No			Principal		el músico norteamericano / el carismático artista de Nueva Jersey			
93	Bruce Springsteen se suma a la gira anti-Bush		EFE	06/08/2004	Noticia - Breu	187	Concert - Política	Cultura		No	No			Principal	Declaracions Springsteen	The boss			
94	El Boss 'se vuelve campesino'	Springsteen anuncia nuevo disco para abril con material nuevo y añejo y titulado de aires de country	Esteban Linés	20/02/2005	Noticia	756	CDs	Cultura		No	Si - PM Bruce Springsteen amb una guitarra	Bruce Springsteen, en un concierto ofrecido en Asbury Park en julio de 2002		Principal	Aunque todavía no hay anuncio oficial, es más que probable que... / Larry McShane asegura / creo que, en resumen... / declaraciones Springsteen las MC	El boss	La esperada obra (Devils & Dust) / más tranquilo, más acústico...		
95	Springsteen presentará en solitario su disco en Badalona el 1 de junio		Redacción	08/04/2005	Noticia - Breu	231	CDs - Concert	Cultura		No	No			Principal		El cantante y músico norteamericano / boss			La idea, en consonancia con el tono desnudo del disco, es ofrecer esta inesperada gira en escenarios de una capacidad no superior a 7.000 localidades
96	El Boss vuelve a las raíces	Nuevo disco de Bruce Springsteen	Esteban Linés	25/04/2005	Noticia - Crítica	1155	CDs - Concert	Cultura		No	Si - PA Bruce Springsteen	El 1 de junio, Springsteen presentará Devils & Dust en el Pavelló Olímpic de Badalona		Principal	el músico explica	Boss (x2) / Springsteen del rock urbano, cronista épico y contundente / trovador de historias anónimas y habitualmente perdedoras	D&D: apuestan por un aire acústico / rock country que por momentos es definitivamente folk / contra guerra Iraq / flamante disco	Destacat amb explicación de les cançons	
97	El Boss desembarca en Europa	Un mito del rock vuelve a escena	Esteban Linés	25/05/2005	Crónica	658	Concert	Cultura		No	Si - PA Bruce Springsteen amb la guitarra	Bruce Springsteen, durante su última actuación en Barcelona		Principal		El boss (x4) / uno de los cantantes más carismáticos y auténticos de la escena mundial		dominio perfecto del tiempo escénico, la sutil complicidad siempre encontrada con el público entregado desde el primer acorde / velada rica en matices musicales	entradas esgotades en temps récord
98	Springsteen, ahora íntimo	Concierto de un clásico en Badalona	Esteban Linés	01/06/2005	Noticia	1050	Cantant / música / concerts	Cultura		No	Si - 4 fotos de Bruce Springsteen de diferentes épocas	De obrero a 'megastar'. El músico de Nueva Jersey, desde los tiempos deGreetings from Asbury Park, NJ (1973) hasta la actualidad	Declaracions Springsteen en un concert	Principal	llega a esta leituratradicionalmente excepcional	el músico norteamericano / el cantante italoestadounidense / una de las escasas estrellas indiscutibles de la escena pop-rock / esforzado y calculado obrero de la industria del disco / gran guitarrista / conversante cantante / arreglador admirable / héroe aparentemente incorruptible, honesto y transmisor de buenas vibraciones		Uno de los conciertos más esperados de la temporada / indismulato contenido político de su actual gira / del boque humano con el que se acerca al auditorio	
99	Religión Springsteen	Concierto del Boss en Badalona - Los fans catalanes	Xavier Aldekoa	01/06/2005	Noticia	1080	Fans	Cultura		No	Si - Multitud durant el concert	Seguidores del músico	Declaracions de fans	Principal		No es un dios ni un amigo íntimo, pero casi / músico estadounidense / boss		legión de fans / religión Springsteen / predicción que ha Bruce Springsteen ha tenido hacia la ciudad de Barcelona	
100	El boss encandila Badalona			02/06/2005	Sumari	28	Concert	Portada		Si	Si - PM Bruce Springsteen amb una guitarra			Principal					volvió a encandillar a sus fieles
101	Silencio, que el Boss canta	Concierto en el Pavelló Olímpic	Esteban Linés	02/06/2005	Crónica	525	Concert	Cultura		Si	Si - PA Bruce Springsteen cantant	Bruce Springsteen, durante su actuación anoche en el Pavelló Olímpic de Badalona		Principal		el boss (x2) / el jefe de New Jersey		se reencontró anoche con su fidelísima parroquia catalana, refrendando la ceremonia con una contundente y bellísima lección de música / excelencia artística / un fan que atendió con obediencia eclesial...	voluntarios catalán
102	Ritual sin prisas en la cita con Bruce		Xavier Aldekoa	02/06/2005 (mateixa pàgina)	Crónica	420	Concert	Cultura		Si	No			Principal		gran ídolo / Bruce			Reventa d'entrades
103	Profundo y transparente		Ramon Súrro	03/06/2006	Crítica	560	Concert	Cultura		No	Si - PA Bruce Springsteen amb la guitarra	Bruce Springsteen		Principal		tono crispular de su nuevo repertorio / solerms plegarias de matiz casi religioso		ejercicio de diáspora tan integral como el paso de Springsteen por Badalona / minimalismo existencial	Bruce Springsteen dejó claro en Badalona que no sólo va a pasar a la historia por ser un héroe de la clase obrera capaz de enardecer a las masas en clave rockera sino como un cantautor que ha sabido penetrar en el alma humana con una profundidad y una transparencia que sólo está al alcance de unos pocos elegidos
104	El Boss apuesta por la negritud	The Seeger Sessions' llega al mercado	Esteban Linés	21/04/2006	Noticia - Crítica	924	CDs - Concert	Cultura		No	Si - PG Bruce Springsteen + Seeger Sessions Band	Bruce Springsteen, rodeado por los músicos de la Seeger Sessions Band		Principal		artista energético y de largo recorrido / boss (x5)	interpretación personal de 13 canciones tradicionales - folk		
105	El Boss cautiva con su alma folk	Única actuación en España	Xavier Aldekoa	15/05/2006	Crónica	882	Concert	Cultura		No	Si - PM Bruce Springsteen amb una guitarra	Bruce Springsteen, en un momento del concierto que ofreció anoche en el Pavelló Olímpic de Badalona		Principal		el músico de Nueva Jersey / Boss (x3) / Bruce		Nuevo reencuentro con su fiel parroquia catalana y brindó una noche espléndida de música con alma de folk	voluntarios catalán / M'agrada ser una altra vegada aquí, ten aviat. Aquesta nit en divertrem / pese a que el próximo mes de setembre cumpliré 57 años
106	Toda una vida con Bruce	Única actuación en España - Un cantante para todas las edades	Xavier Aldekoa	15/05/2006	Noticia - Crónica	784	Fans	Cultura		No	Si - Fans	Desde las orillas atlánticas / De Madrid a Badalona		Principal		Su música crea una fidelidad de por vida que va más allá de lo musical.		convertido desde hace más de dos decenios en estrella de la escena pop-rock mundial / Bruce (x8) / boss	
107	Tras la música de verdad	Única actuación en España - Un cantante para todas las edades	Luis Benvenuty	15/5/2006 (mateixa pàgina)	Noticia - Crónica	750	Fans	Cultura		No	Si - Fans	Desde las orillas atlánticas / De Madrid a Badalona		Principal		Sientes su música porque él también la siente	Boss / Bruce (x3) / El de Nueva Jersey		
108	Excelente, aunque no grande		Donat Putx	16/05/2006	Crítica	504	Concert	Cultura	Crítica de rock	No	Si - PM Bruce Springsteen amb una guitarra	Bruce Springsteen, aquí con su guitarra acústica, durante el concierto de Badalona		Principal		Jefe	estupendo álbum	ante un montón de vociferantes fans / encendida defensa de la música tradicional	
109	Las entradas para ver al Boss', a la venta el martes		Xavier Aldekoa	06/07/2006	Noticia - Breu	245	Entrades - Concert	Cultura		No	Si - PM Bruce Springsteen amb una guitarra	Bruce Springsteen	La promotora Doctor Music confirmó...	Principal		el autor de Born in the USA			
110	Raíces profundas	Springsteen regresa a Barcelona con su homenaje a Pete Seeger, padre del folk de EE.UU.	Redacción	23/10/2006	Noticia	420	Concert	Cultura		No	Si - PA Bruce Springsteen amb la guitarra	El cantante, durante su concierto en la plaza de toros de Las Ventas de Madrid, el pasado jueves		Principal		El Boss (x3) / el carismático músico de NJ /		un exhaustivo repaso del disco de referencia sin tener que recurrir a sus grandes éxitos más rockeros	
111	"Ahora soy mucho mejor"			25/10/2006	Sumari	51	Concert	Portada		Si	Si - PG Bruce Springsteen i un músic tocant			Principal				Barcelona se rindió anoche de nuevo ante Bruce Springsteen / renovó su diletto con la ciudad	

TÍTOL	AVANTTÍTOL	SUBTÍTOL	AUTOR	DATA	GÈNERE	EXTENSIÓ (p)	TEMÀTICA	SECCIÓ	SUBSECCIÓ	PORTADA	FOTOGRAFIA	PEU DE FOTO	FONTS	PROTAGONISME	LEXIC MÚSICA	LEX BS	LEX CDS	LEX CONCERTS	LEX ALTRES
112	El Boss arrasa con su raiz folk	Lleno en el Palau Sant Jordi	Springsteen rinde homenaje a Pete Seeger con su 'We shall Overcome'	Xavier Aldekoa	25/10/2006	Crónica	Concert	Cultura		SI	SI - PG Bruce Springsteen + Seeger Sessions Band	Bruce Springsteen, acompañado por su banda, durante su actuación anoche en el Palau Sant Jordi de Barcelona		Principal		Boss (x5) / músico de NJ / el padre de The River / cronista rockero / trovador de pequeñas cosas con alma de folk / Bruce (x2)		Sacudió a un Sant Jordi a rebosar	Estic segur que ens veurem ben aviat! Queda boss para rato
113	Big folk band' para el pueblo			Karles Torra	26/10/2006	Crítica	Concert	Cultura	Crítica de folk	No	SI - PA Bruce Springsteen amb la guitarra	Bruce Springsteen, el martes		Principal		un rockero de tomo y tomo / el pequeño gran cantante / Boss (x2)		El concierto tuvo un arranque fulgurante / un tono festivo	
114	EL BOSS, la voz de la conciencia			Esteban Linés	02/10/2007	Noticia - Crítica	CDs - Concert	Cultura		No	SI - PG Bruce Springsteen a l'escenari + caràctules de CDs	Bruce Springsteen, durante un concierto en Nueva York, el pasado viernes para la cadena televisiva NBC		Principal		Boss (x3) / el cantautor urbano de NJ / maestro de la escena	Magic es un significativo punto de inflexión: el regreso de la energía, su permanente enfado ante la coyuntura política que atraviesa su país		la ESB se reencuentra con su jefe
115	A falta de música, política			Esteban Linés	07/10/2007	Crítica	CDs	Cultura	Crítica de música	No	SI - PG Bruce Springsteen a l'escenari + caràctules de CDs			Principal	Hace unos años que es incapaz de alumbrar una canción como Dios manda	Boss / el arrollador músico de NJ / un autor mayor y de un cólo se de los escenarios	The rising fue la última obra mayor del boss / Magic es una obra compositivamente intrascendente		
116	El Boss más 'Magic' se deja de historias y vuelve al rock	El regreso a España del autor de 'The River'	Bruce Springsteen inicia en Madrid su nueva gira europea	Esteban Linés	26/11/2007	Crónica	Concert	Cultura		No	SI - PG Bruce Springsteen a l'escenari + ESB	Los pilares. Bruce Springsteen, junto a dos de los pilares de la ESB, el 'Soprano' Steve Van Zandt y el batería Max Weinberg, durante la actuación de anoche en Madrid		Principal		Boss (x3) / el viejo rockero cada día más joven / el cantautor de NJ / el siempre oportuno autor de Born to run		Deslumbró durante casi tres horas una atenta audiencia / anoche volvió a ser una vitamínica sermonea la oficiada por el chaval	ESB: una cacho banda / correcto castellano
117	Barcelona, fiel a Bruce Springsteen				30/11/2007	Sumari	Entrades - Concert	Portada		SI	SI - Gent fent cua per aconseguir entrades			Principal					
118	Las 58.000 entradas para ver al Boss en el Camp Nou se agotan en 8 horas		La promotora desmiente que Bruce Springsteen planea un segundo concierto	Redacción	30/11/2007	Noticia	Entrades - Concert	Cultura		SI	SI - Gent fent cua per aconseguir entrades	Las cosas que se formaron, ayer, en la FNAC de El Triangle para comprar las entradas	La promotora desmiente...	Principal		Boss (x4)			las entradas se agotaron en 7 horas y 50 / NO segon concert
119	La demanda récord de entradas precipita un nuevo concierto del Boss			Redacción	01/12/2007	Noticia - Breu	Entrades - Concert	Cultura		No	SI - PG Bruce Springsteen a l'escenari + el públic	Bruce Springsteen	La promotora Doctor Music hacia pública... / A petición de los representantes de BS...	Principal		El músico de Nueva Jersey			
120	The Boss hipnotiza				20/07/2008	Sumari	Concert	Portada		SI	SI - PM Bruce Springsteen cantant			Principal		The boss		Barcelona se volcó con Bruce Springsteen y el no falló	
121	The Boss hipnotiza al Camp Nou	La gira Magic Tour llega a Catalunya	Springsteen ofreció anoche el primero de sus dos conciertos en Barcelona	Xavier Aldekoa	20/07/2008	Crónica	Concert	Cultura		SI	SI - PA Bruce Springsteen, Clarence Clemons i Patti Scialfa	Entregados. The boss se entregó con entusiasmo durante el primero de sus dos conciertos en Barcelona		Principal		The boss (x5) / Bruce (x2)		Una noche que quedará marcada en el calendario de la historia musical de Barcelona / 70.000 almas con ganas de bailar y saberes privilegiados.	Hola Barcelona / vestido de negro
122	Question de fe			Donat Putx	21/07/2008	Crítica	Concert	Cultura	Crítica de rock	No	SI - PA Bruce Springsteen i Steve Van Zandt	Springsteen, con el guitarrista Steve Van Zandt, el pasado sábado		Principal		Bruce (x4)		La peña es coprotagonista de la catarsis que acaba siendo todo concierto de Bruce / Lo suyo es cuestión de fe: una fe que no se si mueve montañas, pero como mínimo llena estadios	A sus 58 años
123	Springsteen celebra la era Obama con un disco de luminoso optimismo		El 'boss' está apoyado en su nueva obra por la E Street Band en estado de gracia	Esteban Linés	23/01/2009	Noticia	CDs	Cultura		No	SI - PG Bruce Springsteen a l'escenari + ESB	Clarence Clemons, Bruce Springsteen y Steve Van Zandt, en una reciente imagen promocional	Springsteen asegura que...	Principal		Boss (x3)	WOD: sonido bastante más gratificante para el gusto general / apuesta por un optimismo luminoso, romántico incluso		A sus 59 años
124	Rock rooseveltiano			Esteban Linés	01/01/2009	Crítica	CDs	Cultura	Crítica de rock	No	SI - PP Bruce Springsteen + caràtula de CD		Springsteen al llibret del CD	Principal		Boss (x2)	WOD: rock de vocabulario asimilable / disco optimista		

Annex III: fitxa d'anàlisi de les peces sobre Bruce Springsteen a El País (1981 - 2009)

TÍTOL	AVANTTÍTOL	SUBTÍTOL	AUTOR	DATA	GÈNERE	EXTENSIÓ (p)	TEMÀTICA	SECCIÓ	SUBSECCIÓ	PORTADA	FOTOGRAFIA	PEU DE FOTO	FONTS	PROTAGONISME	LEXIC MÚSICA	LEX BS	LEX CDS	LEX CONCERTS	LEX ALTRES
1	Bruce Springsteen viene por fin a España		José Manuel Costa	15-4-81	Noticia	504	Concert	Cultura		No	No		Por lo que se sabe.	Principal	Tendrán ocasión de comprobar la veracidad o la mentira de uno de los pocos mitos que le van quedando el rock			Y es que se lo monta fuerte / sus actuaciones son verdaderas experiencias / No creo que salgan defraudadas	comenzó su carrera, hace ya tiempo / y un grupo terminado en el cual resulta imposible destacar a nadie, porque todos son buenísimos. ESB
2	El concierto de Bruce Springsteen en Barcelona elevó la emoción y la verdad del "rock"		José Manuel Costa	23/04/1981	Crónica	924	Concert	Cultura		No	No			Principal	Cantante, compositor y guitarrista americano, considerado unanimemente por la crítica como el mejor / este americano de aspecto brusco / un líder honesto / Springsteen no es una estrella, es un líder / Boss			Un concierto que duró las tres horas más intensas que haya vivido el rock en nuestro país / proyecto hecho público la mayor parte de los sentimientos, de actitudes, de ideas y de música que pueda ofrecer el rock & roll /	MOLTES MES FRASES CONSULTAR LA NOTICIA!!!!!!!!!!!!
3	El "rock" que vivió a Ronald Reagan	El presidente norteamericano utilizó como gancho de su campaña a las grandes estrellas de la música, desde Billy Joel a Bruce Springsteen	Diego A. Manrique	09/12/1984	Reportatge	288 de 1350	Política	Cultura		No	No			Secundari	El cantante-compositor de NJ / presentado como modelo para todos los trabajadores del país			Indignat perquè Reagan va utilitzar les seves lletres per la seva campanya electoral	
4	Bruce Springsteen			11/05/1985	Noticia - Breu	66	Vida personal - Concert	Gente		No	No			Principal	cantante norteamericano de rock				"Hemos respetado la delicadeza de este hombre que no quiere publicidad por este hecho, pero pensamos que su generosidad debe saberse"
5	Bruce Springsteen			02/07/1985	Noticia - Breu	84	Vida personal	Gente		No	No			Principal	rockero norteamericano				
6	Springsteen regresa a Estados Unidos convertido en un nuevo mito del "rock"		Katherine King	16/06/1985	Noticia	680	Cantant - Concert - CDs	Cultura		No	No		según un representante de Springsteen	Principal	Una pasión por recoger los valores que el rockero promueve a través de sus canciones			Sus conciertos de final de gira en EEUU se están viendo apoteósicos	La febre Springsteen / Reagan ha interesado aprovecharse
7	Nacido en USA		Ludolfo Paramio	31/08/1985	Opinió	1008	CDs - Política	Opinió	Tribuna	No	No			Compartit	Born in the USA es un himno / la amistad de la letra contrasta con el poderoso optimismo de la música				
8	Bruce Springsteen conde un álbum de cinco discos en directo		Diego A. Manrique	27/10/1986	Noticia	512	CDs	Cultura		No	No			Principal	El cantante-compositor de NJ / un conductor de fondo / una estrella masiva / capaz de llenar enormes auditorios			El ritual de los conciertos	La caja de Springsteen pretende ser el retrato definitivo del artista en expansión, punto y final para el himno del rock, que tras el Born in the USA, ha pasado a convertirse en paradigma de su país y de su tiempo
9	Las dos etapas del mejor "rock"		Javier Pérez de Albeniz	28/02/1987	Crítica	448	Concert	Pantalla		No	No			Principal	músico de NJ / boss / es un marisaca / cronista urbano				Programa de TVE dedica a BS
10	Bruce Springsteen se reencuentra con su viejo público en la gira de "El túnel del amor"	El cantante norteamericano tiene previsto actuar este verano en España e Italia	Javier Pérez de Albeniz	06/04/1988	Noticia	960	Concert	Cultura		No	No		según comunicaron los promotores	Principal	Músico de NJ / cantante norteamericano / boss /				
11	Bruce Springsteen actuará en Madrid y Barcelona		Ignacio Sáenz de Tejada	26/05/1988	Noticia	176	Concert	Cultura		No	No		representantes del cantante	Principal	el cantante norteamericano (x2)				
12	Springsteen actuará el 2 de agosto en Madrid y el 4 en Barcelona		Javier Pérez de Albeniz	21/06/1988	Noticia	160	Concert	Cultura		No	No			Principal	El boss				
13	Precio único de 3.200 pesetas para los recitales de Springsteen		Javier Pérez de Albeniz	25/06/1988	Noticia	160	Concert - Entradas	Cultura		No	No		según informaron el promotor de estos conciertos y el organismo patrocinador, la ONCE	Principal					España ocupa el tercer lugar en Europa en número de ventas de sus discos
14	Springsteen lanza giras amorosas en su gira europea	El cantante norteamericano actuó en Londres ante 70.000 personas	Santiago Alcanda	29/06/1988	Crónica	629	Concert	Cultura		No	No			Principal	El estadounidense / el rockero de NJ / boss (x2) / el mayor vendedor de discos del mundo después de MJ / el artista / hace tiempo que este hombre, el gran comediante de la escena rockera, es un mito americano			Springsteen vende emociones en su última gira	
15	Springsteen y Sing actuarán en una gira en favor de los derechos humanos		Agència	05/07/1988	Noticia	304	Concert	Cultura		No	No		Amnistia Internacional	Compartit	figura del rock				
16	Las entradas para Springsteen, a la venta en Madrid		Javier Pérez de Albeniz	09/07/1988	Noticia	288	Entradas - Concert	Cultura		No	No		Promotes de Springsteen en España (Promotions D.P.M.) / sus apodadosos personales han actuado...	Principal	Boss				
17	Bruce Springsteen, al otro lado del muro	El cantante reunió a 160.000 espectadores Berlin Este	Javier Pérez de Albeniz	21/07/1988	Crónica	896	Concert	Cultura		No	No			Principal	Boss (x2)			Concert benèfic - hospital a Nicaragua (BS: "he venido a tocar rock and roll única y exclusivamente, pero tengo la esperanza de que las barreras. No creo en este Gobierno, pero eso no impide que os asegure una cosa: tarde o temprano todos los muros van a saltar en mil pedruzcos"	
18	Agotadas las entradas para Bruce Springsteen	El "boss" actúa en el Vicente Calderón	Javier Pérez de Albeniz	02/08/1988	Noticia	400	Entradas - Concert	Cultura		No	No		Jon Landau, apodado personal de Springsteen	Principal	Boss / el cantante norteamericano / el cantante y guitarrista			Entradas esgotadas - no habitual	
19	Bruce Springsteen encantó con sencillez		Ignacio Sáenz de Tejada	03/08/1988	Crítica	688	Concert	Cultura		No	No			Principal	norteamericano de 38 años / convertido en la estrella del rock que es hoy / hoy BS es un triunfador total			Una actuación que encantó a todos los asistentes (El público ya estaba entregado ante la energía, potencia y sencillez de este norteamericano / un concierto bien desarrollado, estudiado al detalle	BS + ESB: lograron una comunicación estrecha, directa y personal que es difícil de igualar en el sofisticado panorama del rock actual / nada es una canción sobre una mujer... (en castellano) / logró una comunicación directa que su carisma la convierte casi en un cara a cara
20	¡Sorpresal!		Jorge Flo	03/08/1988	Crónica	560	Concert	Cultura		No	No			Principal	Boss (x2)			Naturalitat d'Springsteen	
21	Impresionante		Javier Pérez de Albeniz	03/08/1988	Crónica	304	Concert	Cultura		No	No			Principal	Poderío escénico / fuerza interpretativa			Impresionante la respuesta del público madrileño en cada letra, en cada acorde de guitarra. Impresionante el lleno absolutamente inhumano del Vicente Calderón	A Springsteen cada día le cubría menos trabajo llenar estadios, pero cada vez día más huecos en las zonas de sus Viejo fans (NO L'ENTENC)
22	La sencillez y el exceso		Ignacio Sáenz de Tejada	04/08/1988	Crítica	1232	Concert - Cantant	Cultura		No	No			Principal	Es un carismático prestidigitador de multitudes			Tuvo en Madrid a más de 60.000 almas girando en torno a la punta de su dedo / cualquier leve movimiento de su mano, cualquier guiño o miradita tuvo una repercusión mediática en los espectadores / Springsteen logró la mayor catarsis colectiva que haya vivido Madrid en su ya larga historia de conciertos de rock	LLEGRAR TOTAL LA CRITICA!!!!!!!!!!!!
23	La locura controlada fue la reina de la noche	90.000 personas celebraron con "rock" el 40º aniversario de la Declaración de los Derechos Humanos	Miquel Jurado	11/08/1988	Crónica	176 de ...	Concert	Cultura		No	No			Compartit	The boss			El Camp Nou fue una locura, una locura controlada	
24	Bruce Springsteen		Redacció	16/10/1988	Noticia - Breu	96	Concert - Política	Gente		No	No			Principal	Cantante norteamericano de 38 años / the boss (x2)			calificó la política exterior de EEUU de provinciana, y dijo que el nuevo presidente debería apoyar los movimientos de liberación del mundo	
25	Bruce Springsteen	El "boss" será padre el próximo verano	Albert Montagut	23/01/1990	Noticia	608	Vida personal	Gente		No	No		Columbia Records / según aseguran sus amigos de siempre	Principal	Canvi de xip	the boss (x4) / rockero			No se sabía "fotat" de la "Pats" / "conseguido enamorar al cantante"
26	Bruce Springsteen ya tiene a punto su nuevo álbum, que saldrá en junio	El cantante norteamericano retorna a la línea dura de "Nebraska"	Javier Pérez de Albeniz	13/02/1991	Noticia	690	CDs	Cultura		No	No			Principal	de forma oficial no se ha ofrecido ningún avance (...) pero se han filtrado / según Sony Music / fuentes próximas al cantante			temas de estructura sencilla, básicamente acústicos, poco comerciales y con una carga elevada de melancolía y dolor	
27	Bruce Springsteen sacará el boche creativo y publica dos discos	El cantante norteamericano prepara una gira mundial en locales reducidos	Javier Pérez de Albeniz	01/02/1992	Crítica	825	CDs	Cultura		No	No		según Springsteen / fuentes próximas al cantante / afirmó entonces Jon Landau	Principal	Vuelve a la música y lo hace a lo grande	el jefe	HT muestra el lado más comercial y eléctrico de Springsteen / LT recupera al Springsteen íntimo	conciertos acústicos	
28	Springsteen vuelve al amor y al desengaño	El cantante norteamericano publica dos discos con 24 nuevas canciones	Javier Pérez de Albeniz	18/03/1992	Noticia	480	CDs	Cultura		No	No		Bruce Springsteen lanzó unas declaraciones...	Principal	retorna a las melodías íntimas, las guitarras recias y los textos que han marcado su obra: el amor y el desengaño	el cantante norteamericano (x2) / el autor de Born in the USA / el cantante / el boss	HT y LT son trabajos densos / grandes baladas / rock and roll festivos / algunos experimentos / folk-rock tradicional	Igual que fanfano (???)	

	TÍTOL	AVANTTITOL	SUBTÍTOL	AUTOR	DATA	GÈNERE	EXTENSIÓ (p)	TEMÀTICA	SECCIÓ	SUBSECCIÓ	PORTADA	FOTOGRAFIA	PEU DE FOTO	FONTS	PROTAGONISME	LEXIC MÚSICA	LEX BS	LEX CDS	LEX CONCERTS	LEX ALTRES
92	La ley de Bruce		Springsteen impone su proverbial oficio en un abarrotado Estadi Quil de València	Carlos Pérez de Zúñiga	23/10/2006	Reportatge	594	Concert	Cultura		No	No			Principal	Sobre cualquier escenario, Springsteen hace valer el peso de su ley	el rockero de New Jersey / el boss / el norteamericano		dos horas y media de rock comprometido con su presente y respetuoso con su pasado, vital, popular en su mejor acepción y cercano	Bona nit València
93	"Me gusta actuar aquí"		Bruce Springsteen trunta a lo grande en el Palau Sant Jordi con un concierto similar al que presentó en mayo en Badalona	Miquel Jurado	25/10/2006	Reportatge	972	Concert	Cultura		No	No			Principal		el boss (x2)		Bruce Springsteen volvía a pisar fuerte / la fiesta llegó para quedarse / el público saltaba y agitaba las manos	Bona nit Barcelona, estiu 07 / se como un año de amor
94	El 'boss' vuelve con Fall		Springsteen y Sciotto salen de la crisis y coordinan la edición de sus discos	Diego A. Manrique	12/08/2007	Noticia - Breu	288	Vida personal	Gente		No	No		Según la prensa neoyorquina	Principal		Bruce / boss		su (más famoso) marido / La verdadera noticia es que Springsteen regresa para tocar...	
95	Springsteen, 'misión imposible'		Los 'fans' del músico critican el sistema de venta de las entradas para su concierto	Victoria Torres	03/10/2007	Reportatge	720	Entrades - Concert	Cultura		No	No		Según los testimonios recabados por este periódico / personas que han intentado comprar entradas / según un portavoz de la empresa / fuentes de carrefour aseguraron / tick tack ticket se defende / doctor music también reconoció / desde Sony indicaron	Principal		Boss			
96	Bilbao se rinde a la 'springsteenmania'		Las 16.000 entradas para el concierto de Barakaldo se agotaron en apenas 90 minutos	Igor Cubillo	10/10/2007	Reportatge	612	Concert	Cultura		No	No		la empresa organizadora destacó / el mismo Springsteen eligió / Inigo Argimón / personas que van andar al concert / portavoz diputación de Vizcaya	Principal		cantautor estadounidense / el rockero de NJ			
97	El gran jefe del rock renueva seguidores		Springsteen toca hoy en Madrid convertido en inesperado 'icono indie'	Ilgo López Palacios	25/11/2007	Reportatge	648	Música - Concert	Cultura		No	No			Principal		El boss siempre ha sido un tipo que tomarse en serio / alguien llamado a recordar el alma de Estados Unidos tras el trauma del 11S con The Rising	Magis sea su trabajo más consistente de los últimos años		
98	The Boss tocará en julio de 2008 en Barcelona			Redacció	26/11/2007	Noticia	396	Entrades - Concert	Cultura		No	No		confirmó la productora Doctor Music	Principal		The boss (x2)			
99	La rabia del jefe		Bruce Springsteen se gana al público con un poderoso concierto	Jessia Ruiz Mantilla	26/11/2007	Crónica	988	Concert	Cultura		No	No			Principal		el boss (x2) / leyendas del rock / icono de la América ejemplar, un poeta apasionado, la voz de una conciencia agriavada / ese reboto de 38 años	Ofreció uno de los conciertos más poderosos y electrizantes que se lo recuerdan y han sido muchos / pero a qué nivel	Hola Madrid, ¿quién sigue por ahí?	
100	Springsteen revienta el Bilbao Arena		Expectación y leno asegurado en el segundo concierto de la gira del 'Boss'	Igor Cubillo	26/11/2007	Noticia	612	Concert	Cultura		No	No		Empresa organizadora del evento comunicó...	Principal		El jefe (x3)		el gran acontecimiento musical del año	
101	Pasión desbordada por el Boss		Largas colas precedieron al concierto de Springsteen en Barakaldo	Igor Cubillo	27/11/2007	Reportatge	774	Concert	Cultura		No	No		Personas asistentes sus concertos	Principal		Boss / cantante estadounidense		La pasión de sus seguidores es la auténtica fuerza motriz de esa enorme industria de canciones y sentimientos que es el rock	
102	Dani Fedrici, teclista		"Toco con Bruce Springsteen a lo largo de cuarenta años"	Diego A. Manrique	22/4/2008	Noticia	666	Vida personal	Necrológicas		No	No			Secundari		Bruce		Tenía mucho que agradecerle a su teclista	
103	Bruce enciende Ancoeta		El jefe comenzó con la ESB en San Sebastián la gira española, que sigue en Madrid y Barcelona. La víspera 400.000 personas	Jessia Ruiz Mantilla	16/07/2008	Reportatge	1088	Concert	Cultura		No	No			Principal		El Bruce Springsteen más juguetón, más rockero, el más generoso con su público / el / poderoso rockero y legendario ESB / 'Jefe' (x2) / Bruce (x2)	fiesta del rock más auténtica	rumors última gira / 59 tacons	
104	El Boss no cierra en verano		Unas 50.000 personas disfrutaron en el Bernabéu del repertorio de Bruce Springsteen	Fernando Martín	18/07/2008	Crónica	740	Concert	Cultura		No	No		Personas asistentes sus concertos	Principal	Gran poderío vocal, esa exclusividad instrumental	Boss (x3) / galeico		dirigirse a su público en castellano / pese a sus 59 años	
105	El Boss llega a 'su' ciudad			Luis Hidalgo	19/07/2008	Noticia	374	Concert	Cultura		No	No			Principal		Boss		La vinculación emocional entre Springsteen y Barcelona va más allá de las teorías e hipótesis, los dos conciertos del Boss pueden resultar históricos.	
106	El Boss desata el entusiasmo en el Camp Nou		Decenas de personas se quedan sin entrar por culpa de las tasaciones	Luis Hidalgo	20/07/2008	Crónica	1105	Concert	Cultura		No	No			Principal		Jefe (x2) / rockero		Espectáculo basado en la entrega / himnos	
107	Igual a sí mismo			Miquel Jurado	21/07/2008	Crónica	663	Concert	Cultura		No	No			Principal		Boss (x2) / entrañable, cercano, coqueto, avasallador, imitable		Tras varios años dedicado a rescatar a su manera (sobrerro rescate) una parte del folk / cantista negro, vaqueros...	
108	El Jefe en campaña por Obama		Bruce Springsteen amenete corria Bush en un gran concierto en Filadelfia	Barbara Celis	06/10/2008	Crónica	425	Concert - Política	Cultura		No	No		declaracions de BS al concert	Principal		El Jefe		mitin musical pro Barack Obama	
109	Springsteen pide comida para un banco de alimentos		The Boss: "las donaciones han caído y la demanda sube"	Barbara Celis	13/11/2008	Noticia	663	Concert - Causas solidarias	Agenda		No	No		declaracions Bs en un anuncio / según contaba el martes The New York Times...	Principal		el cantante		Se nunca le ha dado la espalda a sus vecinos y ésta es una muestra más de su compromiso social	
110	Un desfile de Springsteen		Universos paralelos	Diego A. Manrique	29/12/2008	Noticia	748	Política - Causas solidarias	Cultura		No	No			Principal				Contracte amb una empresa contenedora i "antipática"	
111	Springsteen, bardo del 'yes, we can'		El músico de Nueva Jersey y la E Street Band lanzan hoy en todo el mundo su nuevo disco, 'Working on a dream'. El tiempo de Obama canta al EEUU del cambio	Fernando Navarro	27/01/2009	Noticia	969	CDs - Política	Cultura		No	No			Principal		El rockero de raíces, símbolo de los valores americanos / The boss	WOO: claras alusiones al cambio / / historias de personas dispuestas a perseguir una ilusión	Recitativo a Obama / cerca de los 60	
112	"Springsteen merece los €3 euros"			Angeles Lucas	13/03/2009	Noticia	380	Entrades - Concert	Cultura		No	No		La organización tick tack ticket / comentó día de la organización de la FNAC / personas que asistirán al concert	Principal		The Boss		Las más caras fueron las primeras en agotarse	
113	El León del rock inflama Bilbao		Bruce Springsteen arrasa ante 50.000 seguidores en el primer concierto en España	Jessia Ruiz Mantilla	27/07/2009	Crónica	860	Concert	Cultura		No	No			Principal		El León del rock / el jefe / Bruce (x2) / es un icono del rock / sigue siendo engreído y poder / un pura sangre incapaz de vender burras / un curule que sudó y esparce la semilla...	Que sabe ganarse el público quedó claro desde el acorde uno / a partir de ahí, la fiesta, el desmadre / cuando se juntan padres, hijos y abuelos es que estamos ante un gran clásico	saltó en ese espacio tan selectivo	
114	Como sardinas para ver al jefe		Cruce de acciones entre la promotora y las autoridades por el caos del concierto de Springsteen en Santiago. Se multiplican las denuncias de los afectados	Paola Obelleiro	04/08/2009	Reportatge	850	Concert	Cultura		No	No		Concejal de seguridad de Santiago / la propia productora / la Xunta de Galicia / Doctor Music	Principal		The boss / el cantante de nueva jersey		Concierto memorable	Polémica organización de concert
115	"Yo soy el presidente, pero él es el jefe"		Springsteen, premiado por Obama junto a De Niro, Broke, Bamby y Bradock	Agencia	08/12/2009	Noticia - Breu	272	Homenatge	Agenda		No	No		declaracions BS	Compartit					